

E. HIIE H. JÕGISALU

EMAKEELE LUGEMIK

III KLASSILE

Eriped.

5-17

ÕPIKU KASUTAJALE.

Tee tarkuse varasalve juurde nõuab hoolt ja püsivust. Olen Sulle sellel teel abiliseks, nõuandjaks ja seltsimeheks. Minu lehekülgedel leidub palju vajalikke teadmisi. Olen neid meeeldi nõus Sinuga jagama. Selle eest pead aga mind hästi hoidma, et võiksin järgmisel aastal Sinu nooremaid koolikaaslasti niisama hästi teenida.

Õpik.

See õpik kuulub

raamatukogule. N.

ÕPIKU KASUTAJAD

Õppeaasta	Õpilase ees- ja perekonnanimi	Õpiku seisund vastuvõtmisel	Hinne õpiku kasutajale
19	/	uus
19	/
19	/
19	/
19	/

A-31470

E. HIIE H. JÖGISALU

EMAKEELE LUGEMIK

III KLASSILE

KIRJASTUS «VALGUS» · TALLINN 1971

Kunstiline kujundus ja illustratsioonid — E. Kirikal ja S. Škop.

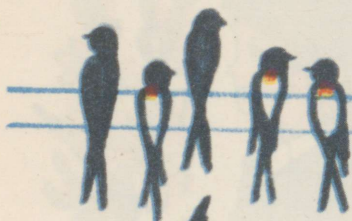
Kinnitatud Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt.

Ema mudilasi teele seab,
paitab, tõreleb ja silmas peab,
kas on korras sukad, pihikud,
kas on kaasas koolivihikud.
Võileib pauna, suudlus palgele.
Anna, väänkael, valu jalgele!

A. Sang

JÄLLE KOOLI

TÄHTIS KUU.

Olivia Saar.

Septembrikuu
on kuldne kuu,
siis kuldсед õunad,
pirnid puul.

Septembrikuu
on marjakuu,
siis marjad mättal,
pihlapuul.

Septembrikuu
on rännukuu,
siis rännulaulud
linnul suus.

Septembrikuu
on tuulekuu,
tuul hüüab sügist:
«Uh-uh-uu!»

Septembrikuu
on tähtis kuu:
siis raamat uus,
siis ranits uus,
uus vormipluus —
kõik, kõik on uus
septembrikuus.

ÕPETAJA OOTEL.

Harri Jõgisalu.

Uus klassiruum meeldis lastele esimesest pilgust. Kõik oli puhas ja valge. Klass lõhnas värskest värvist ning põrandavahast.

Kolmest laiaast aknast avanes vaade aiale ja kooliõuele. Teed ning muruplatsid paistsid teiselt korruselt nagu joonlauaga tõmmatud.

Kõige enne aga jäi laste pilk peatuma piltidele seinal. Suurel, päikese käes helkiva klaasiga pildil oli Lenin tuvidega, pisut kõrval rippus alus fotode ja kuulutusega.

«Tulge vaadake, need on meie kevadise matka pildid!» avastas Mart.

«Näe, kõigil on pambud seljas, seal läheb Jass kaksiraksi üle purde ja siin on Riina kokaks.»

Pildid meeldisid kõigile. Kuulutusele aga oli kirjutatud:

Pioneerid kutsuvad

*3. klassi oktoobrilapsi uue õppeaasta
lõkkeõhtule!*

Täna kell 20.00. Tähejuht Rein.

«Lõkkeõhtule läheme kindlasti!»

«Tore, et Rein on edasi meie tähe juht. Küllap tema pani ka pildinäituse üles,» arutati üksmeelselt.

«Aga vaadake, mis Rein meie teha jättis. Lilled vaasi panna!»

Tõsi. Nüüd märkasid ka teised, et vaas klaasriiulil oli tühi.

Üksteise võidu ulatati mitu kimpu sügislilli. Lilled olid õpetajale kaasa toodud.

«Maiul on nelke. Nelgid sobivad kõige paremini,» oli ühine arvamine.

Kiiresti toodi vett. Maiu seadis lilled vaasi. Teised vaa-

tasid ja jäid rahule: punased nelgid muutsid klassi väga pidupäevaseks.

«Kohtadele, kohtadele, kohe on kell! Õpetaja tuleb!»
sisistas Sass ärevalt. Tema pidas ukstel valvet.

Päikesest põlenud rõõmsad näokesed särasid tulijale vastu.

«Küll olete suve jooksul palju kasvanud! Ei tunne kõiki enam äragi!» vaatas õpetaja lapsi.

Lapsed aga mõtlesid: «Kui hea, et õpetaja on meil ikka endine!»

*Ülemaks kui hõbevara,
kallimaks kui kullakoormad
tuleb tarkus tunnistada.*

SUVEPÄEVAD PÄIKSELISED

*Mängime ja teeme tööd,
suvepäevad pikad.
Meie maal on lapsepõlv
kaunis, rõõmurikas.*

R. Parve

KAUGEKÕNE.

Olivia Saar.

Kaugejaam: Illuka 15-a, palun rääkige! Tallinn kuuleb!

Malle: Hallo! Halloo? Kas sina, ema?

Ema: Mina ikka. Tere, Malle! Kuidas sul onu juures läheb?

Malle: Tere, ema! Oi, vahvasti lähéb! Me oleme praegu
laagris.

Ema: Mis laagris?

Malle: Kolhoosilastel on Tõrumäel laager. Mart ja mina oleme ka seal. Elame telkides. Meil on terve telkide linn.

Emä: Ja mida te seal laagris teete?

Malle: Oi, igasuguseid asju. Eile õhtul pidasime rahvas-
tepalli võistluse. Ühel pool olid täiskasvanud, teisel pool
pioneerid ja oktoobrilapsed. Küll sai naljal Onu Aadu
mängis ka. Tema sai muudkui pots! ja pots! pihta. Ütles,
et eks see ole vähese treeningu viga. Ja kas sa tead, isegi
kolhoosi esimehe töid pioneerid mängimal Tema oli kava-
lavõitu, põikas iga palli eest osavasti kõrvale.

Emä: Noh, kes võitis?

Malle: Seekord suured. Neil oli seal kaks kõva mängijat.
Aga järgmisel korral neil enam pääsu pole.

Emä: Kas te siis päevad otsa muudkui mängite?

Malle: Ei! Me käime tööl ka. Kolhoosi juurviljaaias.
Tead, kui suur see on? Lõppu pole nähagi! Seal me rohime
ja kõplame ja harvendame ja kastame ja ...

Emä: Ja sina oskad kõiki neid töid teha?

Malle: Aga muidugi! Meil oskavad neid töid kõik lapsed
— pioneerid ju õpetavad. Ja ega see olegi veel kõik —
vasikaid käime ka talitamas. Hallo? Emä? Kas kuuled mind
veel? Pühapäeval on meil lõkkeõhtu. Kolhoosnikud ja naa-
berkooli lapsed tulevad külla. Sõitke teie isaga ka. Ma
ootan nii väga.

Emä: Me pidimegi sind pühapäeval vaatama tulema.
Nüüd koguni satume lõkkeõhtule. Seda toredam!

Kaugejaam: Lõpetage, palun, aeg on täis.

Malle: Nägemiseni, emä! Tervita isa! Ja Tiitu ja Triinu ja
Merikest, kui näed.

Emä: Nägemiseni, Malle! Ole siis tubli!

Malle: Nägemiseni, nägemiseni!

1. Mille poolest erineb see pala teistest?
2. Loe lugu osades, telefonikõnena.
3. Jutusta, kuidas sina suvevaheaja veetsid.

AADU KALAPÜÜK.

Oskar Luts.

Vanaisa, kuuekümne-aastane vanamees, võtab liivi selga ja läheb jõe. Pojapoeg Aadu jookseb tilpa-tilpa järele ja lohistab määratu suurt kotti, kuhu püütud kala sisse panna. Vanaisa võtab riided seljast ja läheb liiviga jõkke. Ta sumab mütaga ja ajab jõevee nii mudaseks, et kole vaadata. Aadu vaatab kaldalt ja leiab, et vanaisa pöörleb jões nagu valaskala. Vanaisa on suur kalamees ja seda kalapüügiriista ei olegi, millega ta ei oskaks ringi käia. Ta paiskab oma habeme muda ja veekasve täis ja on nagu vetevaim. Viimaks tõstab liivi välja ja — suur luts sees! «Ahaa, ikka sain su kätte, olen sind juba ammugi püüdnud! Säh, poisu, pane kotti ja vaata, et ta välja ei tule,» ütleb vanaisa, kala kaldale visates.

Poiss paneb kala kotti ja vaatab, mis vanaisa edasi teeb.

«Teine jälle!» hõikab vanaisa. «Säh, pane kotti ja vaata, et välja ei tule.»

Aadu paneb sellegi kotti ja vaatab, mis vanaisa nüüd teeb. Natukese aja pärast on vanaisal uus luts käes. Ja kõik ühesugused suured ja ilusad teised. Neljanda lutsuga tuleb vanaisa jõest välja ja läheb ise koti juurde vaatama, palju neid juba õige on.

Kotis ei ole ühtegi lutsu . . .

«Oh sa riivatu poisike!» hüüab vanaisa. «Sa oled ta kotist välja lasknud, ja mina püüan ikka sedasama kala.»

liiv (-i) — kolmnurkne võrgust kalapüügiriist, **sumama** — segama, **mütt** (-a) — vahend kalade võrku hirmutamiseks, **riivatu** — nurjatu, häbitu

Mille poolest on see lugu lõbus?

* Mõistatal *Elava käes puu, puu otsas nõör, nõöri otsas surm, surma suus elav?
Tuba läheb aknast välja, pere jääb vangi?
Vees seisab, maa peal ei seisa?*

ÄIKESE EEL.

Leili Andre.

Äikesè eel
jätab liblikas mängu,
ruttab sipelgas peitu,
kaob põõsasse siil.
Äikesè eel
lendab pääsuke pessa,
ruttab mesilind tarru,
ema juurde poeb laps.

SUVEVIHM.

Ernst Särgava.

I

«Vaata, kui madalalt pääsukesed lendavad!» rääkis väike Paul isale. «Vaata, kui imelik see on! Just nagu tahaksid maha laskuda, aga ometi ei lasku!»

«Täna tuleb vist müristamisvihma,» arvas isa.

«Kust sa seda tead?» päris Paul ja vaatas taevasse, kus praegu oli nii selge ja sinine; ainult mõni harv pilvemürakas ronis aeglaselt mööda taevast, nagu oleks neilgi palav.

«Mis sest teada!» sõnas isa. «Maa on kuiv ja janune. Juba ammu oleks vihma tarvis olnud. Õhk on nii raske ja lämmatav, just nagu müristamise eel.»

Paul ei tahtnud seda uskuda ja läks õega õue mängima.

* * *

Lapsed ei pannud tähelegi, mis looduses sündis.

«Vaata, kui pimedaks ilm läheb!» sõnas järsku pisike Juta.

Nad vaatasid üles.

Kui mustaks ja siniseks oli taevas korraga läinud!

«Lapsed, lapsed!» kuuldi toa poolt ema häält. «Tulge ruttu koju, hakkab sadama!»

Ja kiiresti jooksid lapsed koju.

Taevas läheb aga ikka ja ikka pimedamaks; pilv tõuseb

kõrgele ja tuuleiil tormab mööda teed edasi, enesega kuivi lehti, ölekõrsi ja laaste ühes võttes. Vaikselts seisvast metsast käib korraga nagu külmavärin läbi: kaskede, leppade, pajude ladvad hakkavad järsku rahutult liikuma.

Väljadelt ruttavad inimesed koju. Väikesed lapsed kaovad tuppa, kus nad nina vastu aknaruutu surudes välja vaatavad. Varsti aga aetakse nad akende juures ära, sest hõbedane tuksatus käib mustjas-sinakast pilvepõuest läbi, seejärel kuulduv kohutavat mürinat ja suvine piksevihm ongi käes.

II

Nagu klaaspärleid, suuri ja selgeid, puistab pilvepõu esimesi piisku. Jälle tuksatus, jälle mürin — ja vihma vajub nagu oavarrest. Maa müdiseb, aurab, tolmab . . . Tilgad langevad niisuguse hooga, et nad maast üles kargavad, ja paistab, nagu oleks maa kristallnaelu täis löödud. Katuselt voolavad pikad vihmakeeled alla; räästailt valgub vett ojadena. Mets, väli ja majad on silmade eest kadunud: hall vihmasüli kaisutab neid.

Hobused ja veised seisavad aia ääres, tagumist poolt vastu vihma hoides ja kõrvu lonti lastes. Kukk kanadega on kuhugi vankri alla peitu pugunud; seal nad seisavad nõutult, sabad sorgus, läbi ja läbi märjad. Juba vajub vesi mööda maad madalamaisse kohtadesse, mururohi on halli vett täis, mööda õue voolab vesi ja viib enesega ühes heinapuru, lehti ja ölekõrsi.

Varsti on aga vihm üle. Veel mõni välgulöök, veel mõni kõva kargatus — kuid vihm on läinud harvemaks ja ilm selgemaks.

Juba avanevad siin ja seal ukсед ja inimesed tulevad välja.

Ka väike Paul jookseb kärmesti vihma kätte, laseb endale paar tilka pähe sadada ja lippab siis ruttu tuppa tagasi. Varsti on aga terve kari lapsi õues, kõigil riided kõrgele üles kääritud, ja sulistavad seal naerdes ja kilgates, paterdades soojas vihmavees.

Ja juba paistab ka päike. Lõo tõuseb kõrgele ja laulab oma laulu; metsaladval paistab vikerkaar imeselgeis mahe-
dais värvides ja põldudel neelab tõuvili sadanud taevakas-
tet ahnelt endasse. Maapind aurab . . .

tõuvili — suvivili

1. Kirjelda äikesevihma tulekut.
2. Mida tähendab väljend «hõbedane tuksatus»?
Leia palast veel tabavaid, kujukaid ütlemissi.

* Mõistata: *Tiivuta lendab üle maailma?
Vinta-vänta, kõnta-känta — silmapilgu sähvatus?
Siidilõngast seotud, kullalõngast kootud,
istub ilma ääre peal?*

VIKERKAAR.

Heljo Mänd.

Tere, tere, vikerkaar,
üle mere sillakaar!
Ütle, kas on tõsi see,
et sa ilma soojaks teed?
Ning et päikene sind kodus
vihmapiiskadest ja udust,
kiskus kiirtest kuldseid lõimi,
seitsme värviga sind põimis?

lõim — pikilõngad, mille vahele põiki kangast kootakse, kude

HÄIRE.

Harri Jõgisalu.

Kes terve päeva on raske seljakotiga maha vantsinud, see teab, mis maik on unel. Ükskõik, kui kõva on külje- või peaalune, saaks ainult magada!

Aga või magada lastakse. Säaski on telgis hullupööra, undavad kõrva ääres ja torgivad. Kõige parema une pealt aetakse öövalvesse, hommikul vara on kord kokaks olla. Pole sugugi, et põõnad keskhommikuni.

Ühel ööl — vali signaal, nii et pistab kõrvust läbi:

«Häire! Rivistuda!»

Poisid kahmasid riided ja pugesisid telgist välja. Aga Jass tegi, nagu poleks kuulnudki. Tõmbas kerra ja teki üle pea, vist jäi uuesti magamagi.

«Jass! Maast üles!» sikutati teda jalast.

«Mis siis jälle lahti on, et magada ei lasta!»

«Meri ajab üle kallaste!»

«Miks te seda kohe ei öelnud!» Ja rutem, kui keegi arva-
ta oskas, oli Jass väljas.

«Kas kaugel on juba?» küsis ta ähmiga.

Kõik pistsid naerma. Nüüd alles taipas poiss, et teda ninapidi oli veetud. Terve laager oli telgi ümber kogunenud. Itsitasid mis hirmus.

«Kähku, meri ajab üle kallaste!»

häire — alarm, hoiatussignaal, **ähmiga** — ärevalt, kiirustades

1. Miks mängisid kaaslased Jassile vingerpussi?
2. Kuidas saaks seda lugu esitada näidendina?

I

Kihnu saab sõita laeva või paadiga. Talvel üle jää suuskade ja autogagi. Aga kõige lihtsam on lennukiga. Istud Pärnus peale ja klõpsti! paneb keset saart maha.

Ühel ilusal suvepäeval läski Kihnu reisiks — tädile külla. Terve pere oli lennujaamas: ema-isa Miina ja Märdiga, vanaema tuli saatma.

Varsti kostis häälekõvendajast:

«Kihnu reisijail asuda lennukisse!»

Lennuk oli seest nagu autobuss. Kaks tumesinises lendurivormis noormeest tulid kergel sammul trepist üles. Lugesid reisijad üle, sulgesid ukse ja üks ütles:

«Palun kinnitage rihmad!»

Tõepoolest, istmete küljes olid rihmad.

«Miks peab kinni siduma?» sosistas Märt isale kõrva.

«Siis ei kuku.»

See oli vast uudis, et võib kukkuda! Märt laskis kiiruga pilgul ringi käia: kõik sõitjad täitsid korralduse. Kõrval istusid kaks memme, näod täiesti kortsulised. Seljas olid neil triibulised seelikud. Niisuguseid seelikuid oli Märt näinud rahvatantsijail, aga et neid reisi peal ka kantakse, seda ta siiani veel ei teadnud. Uudis oli seegi, et vanad inimesed lennukiga sõidavad, sest nende vanaema oli kindla sõnaga öelnud, et tema lennukiga sõitma ei lähe. Kihnu vanaemadele paistis lennukisõit tuntuks asi olevat. Võtsid vardad käekotist välja ja hakkasid kinnast kuduma. Justkui oleksid kodus olnud.

Mootori mürin muutus aina valjemaks. Lennuk tegi paar hüpet ja juba oldigi kõrgel linna kohal.

II

Reisijad kummardusid akende juurde ja vaatasid sügaval all edasilibisevat maad. Helerohelised põllud — ruudu-, kolm- ja nelinurgakujulised lapid, tumedad metsatukad,

kord nõörsirge, siis ussina looklev maantee ja tillukesed majad.

«Vaata, lendame üle väikese saarel» ütles isa.

Nüüd alles märkas Märta, et otse all on meri. Tükati sinine, kohati roheline — vesi virvendas.

Korraga käis lennukist vabin läbi. Mootor turtsatas ja südame alt võttis õõnsaks.

«Kukumel» käis Märtil peast läbi.

«Õhuaugud,» teadis isa.

Seda kuulis Märta esimest korda, et õhus on augud. Väike Miina, kes ennegi kartis, kadus uuesti ema kaenlasse.

Kuid kihnlastele ei paistnud see, et lennuk õhuaukudes uperdas, uudis olevat, nad ajasid rahulikult juttu edasi. Kõigest, mis nad rääkisid, lapsed aru ei saanud — muist sõnu olid võõrad ja kõnel nagu lauluviis juures.

Korraga pani Märta tähele, et lennuk laskub aina madalamale. Kiiresti lähenesid kääru rand, siis majad, õued, mets, põld ja juba puudutasidki rattad maad. Tuuleveski ja kiviaed vilksatasid mööda ning lennuk tüüris maja juures ootava inimeste summa poole.

«Kas olemegi kohal?» küsisid lapsed nagu ühest suust.

«Kohal!»

Mõistata: *Suur katel ilma kaaneta?*

Maja kannab, liivatera ei kannab?

RANNAKARJAMAAL.

«Minge näidake nüüd Miinale ning Märtille mereranda!» ütles tädi Jaanile ja naabripere Ellule-Mallele-Kallele. Andis igamehele kääru võileiba ja käskis vaadata, ega lambad pole paha peale läinud.

Meri oli samas kopli taga. Sinas ja sillerdas. Ulatus nii kaugele, kui taevas vastu tuli. Rand oli kivine. Nii palju kive polnud Märta veel kusagil näinud. Kive oli karjamaal, päris vee ja maa piiri peal, aga nende järg ulatus merregi.

Riidaline rand kadus ühel pool kiviaedade ja sanglepade taha, aga teises küljes ei paistnud äärt olevatki — aina kivid, liiv ja vesi.

Kirjak mäletses värava all, kaugemal sõid kuljust kõlistades hobused.

* * *

Märt oli osav poiss: hüppas ühe kivi otsast teise otsa. Ei hoolinud sellestki, et lõi varba valusasti ära.

Äkki juhtus Märdi silme all midagi ennenähtamatut — kivid kargasid maast üles ja pistid jooksma. Suuremad lippasid ees, vähemad järel, üks pisike must sabaga vehkides kõige taga.

Märt toppas poole sammu pealt.

«Uihh! Vaat, kus lugu. Mina pidasin neid ka kivideks!»

Kõik pistid laginal naerma.

«Ute-ute-utel!» kutsusid Ellu ja Malle.

Lambad kuulsid, et lapsed neid kutsuvad, jäid seisma ja vaatasid tagasi. Tundsid karjased ära, tulid jalgu kõpsutades laste ette ning vedasid sõõrmetega õhku.

«Tunnevad leiva lõhnal!»

Märdil oli pool leivakäärü söömata, teistelgi lastel koorukesti tallede jaoks järel. Otsekohe algas võõrustamine. Märt sai tuttavaks kongusninalise ja sooniliste sarvedega oinaga, kes pistis talle oma sooja nina pihku. Sõi leiva ära ja lakkus sõrmedki puhtaks. Kuid selle asemel, et tänada, tahtis vana sarvekandja hoopis tüli alustada. Limpsas keelega, astus sammu tagasi ja sihtis sarvedega.

Märt mõtles, mis ta mulle ikka teeb, ja sirutas rusika vastu. Aga oinas võttis hoogu, andis vopsu väljasirutatud rusika pihta, taganes pisut ja tuli siis niisuguse hooga, et Märt käis põmmdil istuli. Ja kohe, kõrvu liigutades sihtis oinas veel kõvemat matsu.

Oina käitumine poksiringis oli ilmselt ebasportlik.

Jaan asus vahekohtuniku kohale ja hassetas löömamehele Muri peale.

Lambad jooksid parinal minema. Vana jäär jättis võistluse sinnapaika ja kepsutas oma perele järele.

Märt rapsas pükstelt puru ja tähendas:

«See elukas ei pea ju võistlusreeglitest kinni.»

riidaline rand — madal kivine kaldameri, kus ei saa paadiga randuda

*1. Missuguseid saari sa peale Kihnu veel tead?

2. Leia loetud paladest vastused järgmistele küsimustele:

Kuidas pääseb saarele?

Milline on Kihnu saare loodus?

Mille poolest oli laste elu saarel huvitav?

*3. Koosta nende küsimuste põhjal kokkuvõtlik jutustus.

MARDI MÄRGIKOGU.

Harri Jõgisalu.

Tund polnud veel alanudki, kui juba Sassil oli käsi püsti:

«Õpetaja, Mardil on märgid kaasas! Palun vaadake!»

Sellepärast poisid vahetunni ajal Mardi ümber kobaras olidki, vaidlesid ja arutasid.

«Mina võtan oma märgid homme kaasa,» teatas Kaarel. Veel teisigi käsi tõusis ja ikka taheti märkidest rääkida.

«Kui kaasas, ole hea ja näita meile kõigile,» ütles õpetaja ja jäi ootama.

Mardil polnud selle vastu midagi, et Sass tema märkidest oli rääkinud. Õpetajale näitamiseks need kaasas olidki, kuid endal ei sobinud neid pakkuma minna.

«Ega mul palju ei ole,» vabandas Mart, kui ta õpetaja laua juures oma kogu lahti lõi.

«Aga selle-eest huvitavad!» leidis õpetaja, kui oli natuke aega märgikogu silmitsenud. «Sa ehk räägid oma märkidest ja lubad, et laseme need ükshaaval ringi käia?»

Mart noogutas nõusolevalt. Võttis esimese märgi ja näitas üle klassi: «Matsalus on looduskaitseala. Seal on palju pilliroogu ja selles elab lind hüüp, kes varjab end niimoodi, et hädaohu korral ajab pea ja kaela püsti. Siis on ta vanade

rootüügaste sarnane. Hääl on tal niisugune, nagu puhutaks pudelisse.

Pühajärve märgil on tamm ja lained. Tamm sellepärast, et seal oli sõda talupoegade ja mõisnike vahel.»

«Õigus, 1841. aastal toimus Pühajärvel talurahva üles-tõus, mis suruti maha. Mälestuste järgi oli põline tamm talumeeste metsiku peksmise tunnistajaks,» lisas õpetaja ja võttis järgmise märgi.

«Luba, Mart, mul on küsimus: näete, märk, millel on poiss ja suure toruga grammofon. Kes on see poiss?» Mart ei tohtinud ette öelda.

«Toots, Toots!»

«Õigel!»

Mitu õpilast teadis, et Tootsi lood on Palamuselt.

«Sellel märgil on tuulik. Kus maal on palju tuulikuid?» küsis õpetaja edasi.

«Saaremaall!»

«Aga mis koht on Peipsi?»

«Järv!»

Mart ruttas täiendama: «Nii suur nagu meri, ainult vesi ei ole soolane.»

«Näete, teie tunnete juba hästi meie koduvabariiki!» kiitis õpetaja. «Aga kes on Vana Toomas?»

«Vana Toomas on Tallinna valvur!» teadsid kõik.

Ka Tallinna märk lasti ringi käima.

Rohkem märke Mardil ei olnud. Jass palus sõna:

«Õpetaja, minul on Mahtra märk, millel on mees, kaigas käes. Isa tõi.»

Selle peale arvas Mart: «Mahtras ma ei ole veel olnud. Minu isa ütleb, et koguda tuleb neid märke, kus ise oled käinud.»

tuulik — tuuleveski

1. Missuguseid märke korjad sina?
2. Mida arvad sa Mardi viimasest lausest?
- *3. Jutusta ühest huvitavast kohast, kus sa ise oled käinud.

TARKUST TAGA NÕUDMAS

ARNO ESIMEST PÄEVA KOOLIS.

Oskar Luts.

I

Kui Arno isaga koolimajja jõudis, olid tunnid juba alanud. Kooliõpetaja kutsus mõlemad oma tuppa, kõneles nendega natuke aega, käskis Arnol olla hoolas ja korralik ja seadis ta siis pinki ühe pikkade juustega poisi kõrvale istuma. Siis andis kooliõpetaja talle raamatust midagi kirjutada, ja Arnol ei olnud nüüd enam aega muule mõelda. Ta võttis tahvli ja hakkas kirjutama. Kui ta oli kirjutanud umbes paar

rida, kummardus pikkade juustega poiss tema kõrva juurde ja küsis sosinal:

«Mis koolmeister ütles, kui te tema toas olite?»

Arno teadis, et tunni ajal ei tohi kõnelda, vaatas esiti aralt kooliõpetaja poole ja vastas siis:

«Ah, ei kedagi . . .»

Aga teine ei jäänud sellega rahule. Küsija pani krihvli käest, nuuskas nina ja sosistas uuesti:

«Kas koolmeister ei ütelnud, et koolis indiaanlaste jut-
tusid ei tohi lugeda?»

«Ei ütelnud.»

«Oi, minule ütles küll. Mul oli ka suur pakk neid ühes, praegugi teised kapis. Kas sa oled lugenud «Ameerika metsadest»? Vaata, kus oli ikke mees: kaheteistkümne punanaha vastu võitles üksipäini. Jaah . . .»

«Kes see oli?»

«Kentuki Lövi.»

Arno pani krihvli kõrvale ja vaatas oma seltsilisele esimest korda otsa. Sellel oli rōugearmiline nägu ja nina paremale poole natuke viltu. Valkjas-kollakad juuksed olid hästi sassis.

«Küll ta on nendega hädas, kui ta neid sugema hakkab,» arvas Arno.

Seltsimees ei andnud aga palju aega ennast vaadelda. Ta läks kord-korralt rahutumaks, pöördus igasse külge nagu oherdi ja näitas, nagu oleks koolitöö temale hoopis kõrvaline asi, nagu ei oleks temal selleks praegu sugugi aega.

II

«Toots, mis sa seal jälle rähkled?»

See tuli kooliõpetaja poolt. Arno ehmus, kahmas krihvli ja hakkas ruttu kirjutama. Toots, kes arutas oma seljatanguse naabriga parajasti ühte kaelamurdvat küsimust indiaanlaste üle, tõusis pikse kiirusega püsti.

«Ei midagi . . . Peterson küsis, kudas vene keeli jätt kirjutatakse.»

«Soo, ja sina näitasid?»

«Mina näitasin jah. Tema, narr, oli hoopis valesti teinud.»

«Jajah, seda küll. Aga vahest on klassis veel mõni, kes ei mõista jätti kirjutada. Toots, sa tule õige ja kirjuta suurele tahvlile, siis näevad kõik.»

Tootsi näo üle lendas imelik vari. Tahvli juurde minek ei näinud talle sugugi meeldivat.

«No tule, tule!» kordas kooliõpetaja.

Seal nägi õnnetu hing, et teda ei päästa enam ükski maa-pealne vägi. Viimases hingeahastuses pöördus ta Arno poole, kes kõike seda lugu salaja pealt kuulas, ja sosistas talle ruttu:

«Näita, kudas on, näita, kudas on!»

Arno tegi oma tahvlile määratu suure jäti. Kohe läks Toots, täis põrutavat iseteadvust, suure klassitahvli juurde ja maalis sinna, mis nõuti. Siis viskas ta väljakutsuva pilgu üle klassi, justkui oleks ta ütelda tahtnud:

«Mis te's õige arvate: et ei tea vist, kuidas jätt kirjutatakse?»

Ja kõikide pilgud vastasid:

«Jaa, jaa, tead küll, Toots.»

III

Aga keegi oli siiski olemas, kes arvas natuke teisiti kui kõik muud, — kooliõpetaja. See tuli, nagu kurjast juhitud, otse Arno tahvli juurde, silmas seal üht samasugust elukat kui suurel tahvilil, ja kuri kahtlus ärkas temas. Ta pöördus Tootsi poole.

«Ütle, Toots, kas sul veel mõni vale tagavaraks on? Kui on, siis lase aga tulla kõik ühekorraga.»

«Mis vale?» küsis Toots.

Tema nägu oli nii süütu, et ta igale inimesele pisarad silmi oleks pidanud ajama, kellel vähegi ristiinimese verd südames. Aga et kooliõpetaja oli hoopis südametü inimene, siis ei tulnud temale ei pisaraid silmi ega teinud ta ka piinamisele lõppu.

«Peterson, kas sa küsisid Tootsilt, kuidas jätt kirjutatakse?»

Toots andis Petersonile silmadega märku, et ta jaatavalt vastaks, aga kahjuks ei mõjunud see.

«Ei.»

«Nojaa, seda ma arvasin kah. Mis ta's rääkis sulle?»

«Toots ütles, et tema ei saa aru, kuidas indiaanlased nii ruttu võivad skalpeerida; et kord, kui tema üht lõpnud kassi tahtnud . . .»

Peterson edasi ei saa, sest kogu klass naerab laginal. Toots näitab äraandjale salaja rusikat ja vannub mõttes hirmsat kättemaksmist. Ta pannakse valetamise eest teise tunni alguseni nurka seisma.

Arnot pani kõige rohkem imestama see asjalugu, et Toots, kes ometi nii palju oli lugenud ja kes teadis kõnelda Kentuki Lõvist, ei mõistnud kirjutada lihtsat vene jätti. Ja edasi arvas ta:

«Ega ikka nii ei või valetada. See Toots vist ikka on üks suur võrukael.»

*1. Millisest O. Lutsu teosest on võetud see katkend?

2. Võrdle Arnot ja Tootsi.

3. Mille poolest selles jutus kujutatud kool erineb tänapäeva koolist?

KORRAPIDAJAD.

Jaan Rannap.

I

Kui Tiiu hingeldades koolimajja jõudis, polnud seal veel ühtegi last.

Tiiu seadis kleidivarrukale kinnitatud punase sideme nii, et valge värviga maalitud «III-b» kõigile silma hakkaks. Käeside oli korrapidaja ametitunnus.

Koolimaja välisuks kolksatas. Sealt tuli Reet, klassi teine korrapidaja. Reet oli täis tulist tööindu. «Mina teen akna-poolsed lauad korda, sina säti seda teist ridal!»

Tiiu vaatas hoolega pinkide alla. Ühtki paberipuru ei hakanud silma. Reedal oli rohkem õnne. Tema leidis Anne sahtlist kägardatud vihikulehe ja sai selle paberikorvi viia. Aga ka ruumide puhtuse järele valvamine pole korrapidaja ainuke ülesanne. Vahetunnil hoolitseb korrapidaja selle eest, et klassikaaslased jalutusruumi või õuele lähöksid. Kui õpetaja tundi tuleb, avab korrapidaja talle ukse ja aitab vihikuid või õppevahendeid kanda. Korrapidaja on õpetaja abiline.

II

Tiiul ja Reedal oli kõik see hästi teada. Ometi juhtus neil juba esimesel vahetunnil niisugune lugu.

Reet võttis kriidi ja joonistas tahvlile patsidega tüdruku. «See oled sina!» naeris ta.

Tiiu tõmbas vastutasuks mustale tahvlipinnale loperguse sõõri, tegi väikesed käed ja jalad ning kihistas: «Aga see oled sina! Hihii! Päkapiikk!»

Reet oli tõepoolest väikest kasvu.

Nüüd joonistas Reet hästi pika tüdruku. «Tulevaks aastaks kasvan vaat nii pikaks!» Kuid Tiiu tassis õpetaja tooli tahvli alla ja ulatus sellelt veel suuremat kriipsu-Jutat joonistama.

See oli nii tore mäng, et alles kellahelin tuletas Tiiole-Reedale meelde, miks nad punast käesidet kannavad.

III

Kohkunult jooksid tüdrukud tahvililappi märjaks kastma. Nüüd aga oli juba hilja. Õpetaja astus klassi.

«Oi, oi!» vaatas õpetaja ringi. «Täna on meil midagi hoopis viltu!»

Kohe tõusid käed.

«See väike tüdruk on ühe jalagal!» vaatas Malle tahvlile.

«See suur tüdruk on ilma juusteta,» märkas Kalle.

Ainult Tiiu ja Reet ei öelnud midagi. Nende pead vajusid üsna madalale. Nad said aru küll, mida õpetaja mõtles.

1. Miks hästi alanud korrapidamine halvasti lõppes?

2. Joonista iga osa kohta mõttes üks pilt ja leia piltidele pealkirjad.

SÖÖGILAUAS.

Harri Jõgisalu.

Koolis on uus söökla. Õppeaasta alguseks sai valmis. Kõik lapsed saavad nüüd suurel vahetunnil süüa.

Süüa tuleb vaikselt ja viisakalt. Ja toitu ei tohi raisata. Sellest oli klassis juttu. Ühel lõunal ei jõudnud Jass ära imestada: söömise asemel liigutas Madis lusikat supis ringi, ladus kartulikilde ja lihalõike taldrikuservale ning vahtis niisama.

Aga ega aega olnud niisama vahtida.

Kui supp sai söödud, vahetasid lapsed tühjad taldrikud magustoidu vastu. Rosina-ploomikissell piimaga — kellele see ei maitseks!

Jass sirutas parajasti käe kisselli järele, kui nägi, et Madis oli oma taldriku lükanud keset lauda tema ette. Supp alles ja leivaviil sisse ligunema pandud.

Sellise tembu eest oli Jass ükskord kodus laua äärest minema saadetud. Koolis ei tohtinud niisugust asja ammugi olla.

«Miks sa oma supi minu ette lükkad? Leib sees. Pead ära sööma.»

«See pole sinu asi, vaat!»

«Siis kompotti ka ei võta!» Ja Jass hakkas Madise kissellitaldriku servast kõvasti kinni. Teise käega lükkas supitaldriku Madise ette tagasi. Kõik käis nii kähku ja kärata, et kõrvallauda ja õpetaja kõrvu ei kostnud esialgu midagi. Aga Sass, Mai, Mait ja Maimu, kes samas lauas istusid, jäid küll vaatama, miks Madis ja Jass riidu lähevad.

«Lase kohe lahti, muidu ütlen õpetajale!» sosistas Madis.

«Ütle! Aga supp söö ära!» jäi Jass kindlaks.

Ja sikutasid mehikesed kissellitaldrikut kumbki enda poole, kuni Madise küünarnukk hoopis supitaldriku laua pealt ära pühkis.

Klirin ja killud. Supp maas, leivatükk laua all.

Nüüd oli kuuljaid-nägijaid küll. Õpetaja tõusis:

«Kuidas see juhtus, Madis?»

«Jassi süül! Ei lasknud mul magustoitu võtta!»

«Jass, miks sa nii teed?»

«Aga tema viskas leiva supi sisse ja ära ei söönud!»

«Oli nii?»

«Jaa!»

«Teete siin kohe kõik korda. Aga järgmisel vahetunnil tulete minu juurde,» lausus ta siis.

Pahandusetegijad nohisesid.

1. Mõttele, millest võis õpetaja järgmisel vahetunnil poistega rääkida.
2. Miks peame leiba austama?
- *3. Missugune antud vanasõnadest sobib pala pealkirjaks:

*Kübemest tuli, sõnast tüli.
Kaks kõva kivi ei jahvata head jahu.
Hooletus ees, õnnetus taga.*

ÕPETAJATE PÄEVA KINGITUS.

Harri Jõgisalu.

Matemaatika oli Mihklile ja Maidule kõige raskem aine. Õpetaja Kivirand nägi nendega päris häda.

Ükskordüks oli poistel peas. Seda võis kes tahes kontrollida ja peastarvutamine läks ka, aga niipea, kui numbrite asemele pandi tähed, oli asi otsas. Kõige hullem täht oli «x». Teda tuli alati otsida ja igas ülesandes oli ta isesuurune. Näiteks: linnud istusid traadil; x lindu lendas ära; teises ülesandes jõid vasikad x liitrit piima päevas; kolmandas lapsed hoopis magasid x tundi.

Mait katsus kord kõik x-id pähe õppida, aga õpetaja ütles, et niisama hea oleks loteriivõitude tabelit meeles pidada. X näitab, et tuleb mõtelda, mitte tuupida.

Mihklil ei läinud paremini midagi: sai tahvli juures suure vaevaga õige vastuse.

Õpetaja jättis poisid pärast tunde. Ütles, et teadmistes on lüngad ja kui neid kiiresti ei parandata, läheb veelgi raskemaks.

Kinnijäämine ei meeldinud Maidule ega Mihklile kummalgi. Istusid, natuke turris, raamatu taga. Aga tusatuju ununes peagi. Õpetaja andis ühe ülesande teise järel. Kõik käisid kordamööda tahvli juures — õpetaja, Mait ja Mihkel, siis jälle õpetaja. Lahendati usinasti ja varsti ei saanud Mait enam aru, mis see oli olnud, millest ta siiani polnud aru saanud.

Ka Mihkli meelest polnud ülesanded enam nii rasked. «Hakkab minema,» tähendas õpetaja, kui poisid koju saatis. «Paar tundi harjutame veel ja ongi selge — küll näete!» Poisid läksid vilistades koju.

*

Õpetaja Kivirand ei eksinud, kui ütles, et Maidul ja Mihkil hakkab matemaatika minema. Viimaseid kontrolltöid jagades tähendas ta:

«Tegite mulle õpetajate päevaks toreda kingituse. Kõigil on töö hinne vähemalt kolm. Mihkilil ja Maidul mõlemal neljad! Tublid poisid!»

«Küll on lugu, kiidab meid, aga ise istus ju ka iga päev koos meiega pärast tunde!» sosistas Mait Mihklile kõrva.

1. Miks on jutustusel selline pealkiri?

2. Loe palast veel kord läbi viimane lause ja selgita selle mõte.

TOOTSI TASKUD.

Oskar Luts.

I

«Toots, mis sa seal teed?»

«Ei midagi.»

«Kui inimene midagi ei tee, siis istub ta vagusi oma koha peal. Mis sul seal põues on?»

«Ei midagi.»

«Kui inimesel midagi põues ei ole, siis on põu tühi. Sinul on ta punnis. Pea, pea, sul liigub midagi põues.»

Tootsi põuest kostab nõrk niutsuv hääl.

«Ai, saadan, ära kriimusta,» sosistab Toots ja surub pahema käe kõvasti vastu rindu.

Õpetaja märkab, et asi Tootsi põuega ei ole korras, ja tuleb lähemale.

«Näita siia, mis sul põues on.»

«Ei midagi.» Toots läheb näost punaseks ja jääb istuma. Ta tahaks heameelega püsti tõusta, aga see «ei-midagi» hoiab teda tagasi. Ta näost paistab piin.

«No see on ometi naljakas,» ütleb õpetaja. «Temal ei ole midagi põues ja ometi niuksub ja liigutab see «ei-midagi». Näita!»

II

Toots näeb, et pääsu ei ole, ja hakkab pintsaku nõöpe lahti tegema. Põu läheb korruga rahutuks: seal ähib, puhib keegi ja otsib teed väljapoole. Siis ilmub sealt väikese kutsika pea nähtavale.

«Noh, vaata, see puudus veel!» ütleb õpetaja. «Homme topid vahest mõne pörssa põue. Ütle, mis sa sest kutsikast kooli vedasid?»

«Kiir tahtis ära osta.»

«Pole õigus. Toots valetab. Ta ise eile ütles, et temal on kodus kutsikas, kes tantsib ja trummi lööb. Mina ei ütelnud talle selle peale midagi.»

«Miks sa ei ütelnud; ära tahtsid osta. Käskisid täna kooli tuua,» vastab kutsika omanik järsul toonil.

Õpetaja ütleb:

«Nüüd jääge kõigepealt vait ja kuulake, mis mina ütlen. Toots . . . kuule, Toots!»

«Jajah.»

«Mis sa arvad, mis ma sinuga nüüd teen?»

Toots naeratab kurvalt ja vaatab nurga poole.

«Vale kõik. Nurka ma sind ei pane. Sa jääd täna hoopis ilma trahvita. Luba mulle, et sa täna enam ühtegi koerustükki ei tee, ja sinuga ei sünni midagi. Kas lubad?»

«Jah.»

«Väga hea. Siiski, et need asjakesed, mis sul taskus on, sind kurja tee peale ei ahvatleks, tule lao nad siia, minu laua peale välja. Tule, tule!»

«Ma ei taha, teised näevad.»

«Ah, soo. Noh, siis jäägu see ainult meie kahe teada, mis sinu taskutes peitub. Mine lao asjad minu tuppa laua peale. Vii koer ka minu tuppa senikauaks, kui koju hakkad minema; siis võta ühes.»

III

Toots läheb. Kui ta tagasi tuleb, ripuvad ta taskud, mis on harilikult pungil täis, tühjalt kahel pool.

«Kas kõik panid ära?» küsib õpetaja.

«Kõik.»

«Tubli. Istu nüüd ja püüa tähelepanelik olla. Kui sa homme kooli tuled, ära võta midagi ülearust ühes. Kas kuuled? Kui ma märkan, et sul seal midagi on, lähed jälle ja laod välja. Katsu ometi kord mõistlik olla; vaata kodus oma asju ja varandust, kooli ära too ühes, mida sa siin ei tarvita. Kas jah?»

«Jajah.»

Ja imelik, Joosep Toots oli tundide lõpuni tõesti eeskujulik koolipoiss.

1. Miks õpetaja jättis Tootsi karistuseta?
2. Iseloomusta Tootsi selle ja varasema pala põhjal.
- *3. Leia loo tegelased. Kuidas seda jutustust saab esitada näidendina?

VIPLALA KOOLIS.

A. M. G. Schmidt.

I

Johannes haaras oma koolikoti ja tuiskas uksest välja. Ta läks ettevaatlikult tänava teisele poolele, jooksis vilistades üle silla ja vehkis oma kotiga.

«Ära niimoodi vehi!» kostis äkitselt kuskilt lähedusest. See oli Viplala hele hääleke.

«Tohoh tonti!» hüüdis Johannes. «Kuidas sa mu kotti said?» Viplala pistis pea üle kotiserva ja vastas:

«Hüppasin sisse. Mul polnud tahtmist koju jääda.»

«Mis siis nüüd saab?» mõtles Johannes. «Aga olgu pea-legi! Ma ei näita sind kellelegi. Kas tahad kotti jääda või pean su endale püksitaskusse pistma?»

«Püksitaskusse,» vastas Viplala.

«Aga siis pead terve hommikupoole vagusi istuma,» hoiatas Johannes.

«Hästi,» ütles Viplala.

Ta tundis ennast püksitaskus suurepäraselt ja oli esimese tunni alguses erakordselt vaikne ning rahulik. Vahete-vahel katsus Johannes ettevaatlikult käega taskus, kas mehike ikka alles on. Siis tundis ta sõrmede all pehmeid harjasjuukseid ning jätkas rahunenult arvutamist.

II

«Henk,» pöördus koolipreili äkki Johannese kõrval istuva poisi poole. «Eilses ülesandes oled sa teinud ühe rumala vea. Kui palju on kolmteist pluss üksteist?»

«Nelisteist,» vastas Henk.

«Mõtle veel kord, mõtle rahulikult järele.»

Klassis oli üsna vaikne. Henk mõtles.

Korraga kostis peenike hääl, mis hüüdis:

«Kakskümmend neli!»

«Kuule, Johannes!» ütles koolipreili natuke pahaselt. «Ma ei küsinud seda ometi sinult. Aga kui sa juba kord

nii tark oled, siis annan sullegi ülesande. Kui palju on kuusteist pluss kolmeteist?»

«Kakskümmend üheksa!» kiljus Viplala Johannese püksitaskus. Ta oli pea välja pistnud ning näis ilmselt unustanud olevat, kui ohtlikuks see võis saada. Johannes läks näost tulipunaseks ja pani kärmelt käe püksitasku peale. Kõik lapsed vahtisid tema poole, sest hääl oli olnud nii kummaline.

«Johannes, mis su häälega lahti on?» küsis koolipreili. «Või teed sa meelega nõnda?»

Johannes ei vastanud, sest tal oli parajasti Viplalaga tegemist. Mehike ei tahtnud oma pead taskus pidada, seejärel haaras Johannes ta kõvasti pihku ning surus sügavale püksitaskusse.

«Aiiii!» karjus Viplala.

«Johannes, mis sul taskus on?» küsis õpetaja. «Tule õige korraks siia. Sa teed kummalist häält ja sul on midagi taskus.»

Johannesel läks sisemus hirmu pärast õõnsaks, kui ta pingist püsti tõusis ja klassi ette läks.

Vastu tahtmist ja pikkamööda pistis ta käe taskusse, kus istus Viplala. Kus oli istunud Viplala, sest praegu ei tundnud ta seal enam midagi. Viplalat polnud enam taskus. Ta oli kadunud. Minema lipsanud, ilma et Johannes seda oleks märganud.

«Mul pole taskus midagi, õpetaja,» ütles Johannes. «Te võite ise järele katsuda.»

«Hästi, ma usun sind. Mine oma kohale ja ei mingeid rumalusi enam!»

Tund jätkus ning kogu klass töötas rahulikult. Üksnes Johannes ei leidnud rahu, sest Viplala oli tal käest kadunud.

III

«Oh sa aeg . . . ai-ai» kiljatas äkki koolipreili. Kogu klass võpatas üles oma ülesande juurest. Koolipreili kiljus väga kõvasti. Ta oli oma toolilt püsti karanud ja tubli meetri

võrra taganenud. Ta osutas laua kõrval seisvale lillepotile, milles kasvas mingi kõrge taim.

«Seal!» hüüdis ta. «Seal ta istub. Mingi elukas!»

Üks poiss esimesest pingist tõusis püsti ja läks lillepoti juurde vaatama. Tal oli üsna otsustav nägu peas, justkui tahaks ta öelda: ma ei karda kedagi, istugu seal lillepotis või lövi.

«Kas ma võin ka vaatama tulla?» hüüdis Johannes ja kargas samuti püsti. Ent sel hetkel kiljus koolipreili:

«Seal! . . . Seal! ta jookseb . . . ma arvan, et see on konn . . . näete, seal! . . .»

Klassis tõusis kõva lärm. Mingi olend lippas pinkide all ringi. Kõik lapsed kargasid püsti ning hakkasid tõuklema, alla kummarduma ja käratsema. Tüdrukud kiljusid närvlikult, poisid naersid meelekindlalt. Kõik püüdsid tundmatut olendit, kukkusid kápuli ja vahel hoopiski kákaskaela.

«Siin! . . .» kostis ühelt poolt.

«Ei, seal!» kilkas keegi tüdruk.

«Oi, see pole kellegi konn! See on päkapikk!» hüüdis Tineke.

«Päkapikk!» pilkasid lapsed. «Hahaa, Tineke ütleb, et see on päkapikk . . .»

Ainus, kes ei karjunud ega naernud, oli Johannes. Ta kükitas põrandal ning jälgis liikumatu näo ja raevunud pilguga Viplalat, valmis teda kinni nabima, niipea kui ta lähedusse jõuab. Ta süda peksis ägedalt ning ta mõtles: nad saavad ta kätte, nad saavad ta kätte. See on kohutav . . .

IV

Korraga langes Johannese pilk tema ees istuva Paulientje lahtisele koolikotile. Ta nägi, et kott natuke võbises ja liigub. Kohe taipas ta, et Viplala on sinna kotti lipsanud, ent ta ei saanud kätt Viplala järele sirutada. Seepärast osutas ta sõrmega hoopis teisele poole.

«Seal!» hüüdis ta. «Seal ukse juures kappide vahel!»

Terve klass tormas sinna, kuhu Johannes oli näidanud. Ka

õpetaja vaatas samas suunas. Rahulikult ning ettevaatlikult võttis Johannes Viplala Paulientje kotist välja, pistis ta kindla käega oma vasakpoolsesse taskusse ja jooksis koos teistega ukse juurde.

«Ma nägin teda tõepoolest siin lippamas,» kinnitas Johannes süütu näoga. «See oli suur konn.»

«Ah,» ohkas õpetaja, «ma ei teagi õieti, mis see oli. Aga igatahes on elukas nüüd läinud. Lapsed, jätkame oma tööd.»

Veidi hiljem oli kõik jälle rahulik ja lapsed vaikusid — kõik peale Tinekese, kes ikka veel vingus:

«Ma nägin teda väga hästi, ja see oli päkapikk. See polnud kellegi konn, see oli hoopis pisike, pisike mehike.»

«Ära räägi rumalusi,» ütles õpetaja läbematult. «Sa pole enam mõni nelja-aastane. Hakka parem ülesannet lahendamaks. Ma nägin oma silmaga, et see oli **konn**. Küllap ta võis aknast sisse hüpata.»

Johannes hingas sügavalt. Ta süda peksis ikka veel. Ja kui ta siis kell veerand üks koduteel parajasti üle silla lippas, tõi ta Viplala taskust välja ning vaatas sellele vihaselt otsa.

«Mul on väga kahju,» ütles Viplala silmi maha lüües ja vingerdas Johannese sõrmede vahel.

«Mul on tahtmine panna sind tee äärde maha ja jättagi siia,» ütles Johannes.

«Palun, ei!» hüüdis Viplala.

«Ma olen sulle pahane,» ütles Johannes. «Sa ei tohi enam kunagi minuga kooli kaasa tulla. Jääd edaspidi koju.»

käkaskaela — uperpalli

1. Kirjelda Viplalat pildi ja jutustuse järgi.
2. Leia pealkirjad pala osadele.
- *3. Mõttele, mille poolest see lugu sarnaneb muinasjutuga, mille poolest mitte?

MIS ON MAAILMAS KÕIGE PAREM JA MIS KÕIGE HALVEM ASI.

Kuuba muinasjutt.

I

Ühel päeval otsustas maailmavalitseja Obtalahh, et on tulnud aeg valitsemine kellelegi teisele üle anda. Esimesena mõtles ta Orulale¹, oma truule abilisele. Kuid Orula oli noor ja Obtalahh kartis, et tal võib selles raskes ja vastutusrikas ametis kogemustest puudu tulla. Ja Obtalahh otsustas ta proovile panna.

Orula kutsuti maailmavalitseja ette, kes ütles:

«Valmista mulle kõige parem roog, mida sa oskad!»

Orula läks turule. Ta käis ringi, vaatas seda ja teist ja ostis lõpuks loomakeele. Kodus keetis ta keele, värtsitas ja viis suurele valitsejale. Obtalahh sõi ja oli rahul. Tõepoolest, ta ei mäletanud, et oleks varem midagi nii maitsvat süüdnud. Obtalahh kiitis Orulat ja lausus: «Aga ütle mulle, miks sa turult valisid just keele!»

«Mu valitseja,» ütles Orula, «keel on siin maailmas üpris tähtis asi. Temaga saad töötajad tänada, kui see oma töö on hästi teinud. Häid uudiseid saad sa keelega edasi anda ja paljudele sellega rõõmu teha. Sa saad temaga ka inimesi õigele teele juhatada, kui nad on eksinud. Ja loomulikult saad sa keelega teisele teatavaks teha, et tahad teda valitsejaks ülendada,» lõpetas ta naeratades.

«Ja-ja! Kõik, mis sa ütlesid, on õige,» ütles Obtalahh ja mõtles, et see Orula on üks arukas mees.

II

Kuid suur valitseja otsustas veel edasi proovida ja ütles Orulale: «Sa valmistasid mulle parima toidu maailmas, aga nüüd ma palun sind — valmista mulle halvim, mida sa oskad.»

Ja Orula läks turule. Ta seisatas, vaatas ringi ja ostis jälle loomakeele. Kodus ta keetis keele, värtsitas ja viis siis valitsejale.

¹ Orula — häälda: oruula

Obtalahh imestas üliväga, nähes vaagnal jälle keelt, ja ütles: «Kõigepealt tõid sa mulle keele kui kõige parema roa maailmas, nüüd aga kui halvima. Kuidas sa kavatsed seda mulle seletada?»

«Mu suur valitseja,» vastas Orula, «keel on siin maailmas väga tähtis asi. Keelega võid sa inimese hea nime määrada, nii et ta enam iialgi tööd ei leia. Keelega võid sa inimese hukatusse tõugata, kust ta enam välja ei rabele. Sa võid reeta oma rahva ja müüa orjusesse — kõik keelega.»

Kui Obtalahh seda kuulis, ütles ta Orulale: «Kõik, mis sa ütled, on õige. Sa oled tõesti väga arukas mees, kuigi veel noor.»

Ja Obtalahh andis maailmavalitsemise Orula kätte.

Leia laused, milles peitub selle pala mõte.

PIPI OTSIB SPUNKI.

Astrid Lindgren.

I

Ühel hommikul keksisid Tommy ja Annika nagu tavaliselt Pipi kööki sisse ja hüüdsid tere hommikust. Pipi istus keset köögilauda, Härra Nilsson süles ja õnnelik naeratus huultel.

«Kujutage ette,» sõnas Pipi unistavalt, «et just **mina** selle leidsin!»

«Mis sa leidsid?» küsisid Tommy ning Annika. Neid ei üllatanud vähemalgi määral see, et Pipi oli midagi leidnud, sest seda tegi ta kogu aeg. Nad tahtsid ainult teada, mis see on. «Pipi, mis sa siis seekord leidsid?»

«Ühe uue sõna,» kostis Pipi. «See on silmapaistvalt hea sõna. Üks parimaid, mis ma kuulnud olen.»

«Ütle siis välja,» palus Annika.

«Spunk!» sõnas Pipi võidukalt.

«Spunk?» kordas Tommy. «Mis see tähendab?»

«Kui ma seda ainult teaksin,» ütles Pipi. «Ma tean ainult, et see tolmuimejat küll ei tähenda.»

Tommy ja Annika mõtlesid pisut. Lõpuks lausus Annika:

«Aga kui sa ei tea, mis ta tähendab, siis pole temast ju mingit kasu.»

«Ei. See mind just vihastabki,» lausus Pipi.

«Kes see õieti oli, kes algusest peale leiutas, mis ükski sõna peab tähendama?» küsis Tommy.

«Arvatavasti üks trobikond vanu professoreid,» kostis Pipi. «Ja küll on inimesed ikka imelikud! Mõelda ainult, mis sõnu nad leiutavad! «Pali» ja «punn» ja «nöör» ja muud taolist, millest ükski inimene aru ei saa, kust nad tulnud on. Aga «spunk», mis on üks tõeliselt hea sõna — selle jätavad nad lihtsalt leiutamata. Küll on õnn, et mina selle peale tulin! Küllap ma juba selgeks teen, mis see tähendab.»

II

Pipi mõtles viivukese.

«Spunk! Kas see võiks ehk olla see hää, mis tekib pori sees astudes, kui pori varvaste vahelt üles lirtsus? Kuulame õige, kuidas see kõlaks: «Annika tammus poris, ja siis kostis kõige oivalisem spunk.»»

Pipi raputas pead.

«Ei see ei kõlba. «Siis kostis kõige oivalisem lurts,» peaks olema.»

Ta katkus juukseid.

«Spunk!» ütles ta. «See kõlab kallilt. Vahest on võimalik seda poest osta. Tulge, lähme küsime!»

III

Kõigepealt läksid nad kondiitripoodi.

«Ma palun üks tuutu spunki,» ütles Pipi. «Aga see peab olema krõbe.»

«Spunki?» kordas ilus preili leti taga mõtlikult. «Ma arvan, et meil pole seda.»

«Seda peab olema igas korralikus kaupluses,» väitis Pipi.

«Jah, aga ta lõppes täna otsa,» ütles müüja, kes polnud kunagi midagi spungist kuulnud, kuid ei tahtnud tunnistada, et tema kauplus pole niisama korralik nagu mõni teine.

«Oo, kas ta oli teil eile olemas?» hüüdis Pipi õhinal. «Kallis, kallis preili, rääkige mulle ometi, mismoodi ta välja näeb. Ma pole veel elus spunki näinud! Kas ta oli punase randiga?»

Ilus preili läks näost kenasti punaseks ja ütles: «Ah, ma ei tea, mis asi see on! Meil seda igatahes pole.»

Väga kurvalt astus Pipi uksest välja.

«Ma küsin siis edasi,» ütles ta. «Ilma spungita ma koju ei lähe!»

Järgmiseks tuli rauakauplus. Müüja kummardas lastele viisakalt.

«Ma tahaksin osta spunki,» ütles Pipi. «Aga see peab olema kõige paremat sorti, niisugune, millega lövisid tapetakse.»

Müüjal tuli kelm nägu pähe.

«Vaatame,» ütles ta ja kratsis kõrvatagust, «vaatame.» Ta võttis väikese raudreha ning ulatas selle Pipile.

«Kas see kõlbab?» küsis ta.

Pipi vaatas talle pahaselt otsa.

«Niisugust asja hüüavad professorid rehaks,» tähendas ta. «Mina aga tahtsin juhtumisi saada spunki. Ärge katsuge petta väikest süütut last!»

IV

Pipi oli natuke aega sünge, kuid siis ta nägu selgines.

«Viimaks tuleb hoopiski välja, et spunk on mõni haigus,» arvas ta. «Lähme ja küsime õige arsti käest!»

Arsti juurde jõudnud, astus Pipi otse tema juurde, pani silmad kinni ja ajas keele suust välja.

«Mis sul siis viga on?» küsis arst.

«Ma kardan, et olen saanud spungi,» ohkas Pipi. «Kogu keha sügeleb. Ja silmad vajuvad täiesti kinni, kui ma magama heidan. Vahel ma luksun. Ja pühapäeval oli mul üsna paha, kui olin söönud ära taldriku kingakreemi piimaga. Mul on päris hea isu, aga toit läheb mul väga

tihti hingekurku ja siis pole temast enam õiget tulu. Küllap see peab olema spunk, mis mind vaevab. Õelge mulle ainult ühte asja — kas ta on nakkav?»

Arst silmitses Pipi rõõska noort näolappi ning ütles: «Ma usun, et sa oled tervem kui enamik inimesi, olen päris kindel, et sa spungi all ei kannata.»

Pipi haaras õhinal tal varrukast kinni: «Aga sellenimeline haigus on ikka olemas, mis?»

«Ei,» vastas arst, «seda pole olemas. Aga isegi kui ta oleks, ei usu ma, et ta sinusse kinni kargaks.»

V

«Kurb,» lausus Pipi Tommyle ning Annikale. «Siin linnas polegi spunki. Sõidame koju tagasi.»

Nõnda nad tegidki. Kui nad veranda ees hobuse seljast maha hüppasid, pidi Tommy äärepealt astuma peale pisekele mardikale, kes mööda kruusateed roomas.

«Oi, vaata ette, seal on mardikas!» hüüdis Pipi.

Nad kükitasid kõik kolmekesi putukat vaatama. See oli üsna pisike. Ta tiivad olid rohelised ja helkisid metalselt.

«Kui ilus,» ütles Annika. «Ei tea, mis liiki mardikas see küll peaks olema?»

«Maipõrnikas ta küll pole,» arvas Tommy.

«Ja põdrasitikas ka mitte,» ütles Annika. «Ma tahaksin tõesti teada, kes ta niisugune on.»

Üle Pipi näo levis õnnis naeratus.

«Ma tean,» ütles ta. «See on spunk!»

«Oled sa selles kindel?» küsis Tommy kahtlevalt.

«Kas sa arvad, et ma ei tunne spunki ära, kui ma teda ainult näen?» küsis Pipi. «Oled sa elus midagi nii spunklikku näinud?»

Ta tõstis mardika ettevaatlikult kindlasse kohta, kus keegi talle peale astuda ei saanud.

«Armas väike spunk,» ütles ta õrnalt. «Ma teadsin küll, et ma su lõpuks leian. Aga küll see ikka on imelik. Kihutasime spunki jahtides terve linna läbi, ja tema oli kogu aeg otse Segasumma suvila kõrval.»

1. Mida sa arvad Pipist?
- *2. Missuguseid sõnamänge oled sina mänginud?
3. Leia jutust sama- või ligilähedase tähendusega sõnu:
astus, sammus, ...
ütles, lausus, ...
- *4. Mõttele selliseid sõnaridu ka ise.

JUBA LEHTI LANGEB

RINGMÄNG.

Heljo Mänd.

Lehesadu! Lehesadu!
Kuhu suvi kadus?

Suvi pani rohutuhvlid jalga
kollase võililletutiga,
puges sooja sambla varju
näkitsema kuremarju.

Vihmasadu! Vihmasadu!
Kuhu talv küll kadus?

Sügis pani udumantli selga
lehviva tuulesalliga,
lendas suure kure kukil
üle pika pilvenuki.

Lumesadu! Lumesadu!
Kuhu sügis kadus?

Talv võttis lumememme kaasa.
Läksid jääpurikaid limpsides
üle mäe ja läbi laane
lusti sõitma Lapimaale.

Õiesadu! Õiesadu!
Kuhu kevad kadus?

Kevad korjas linnulaulud kimpu,
kelmikas päikene silmades,
peitis ennast lauludesse,
mudilaste mängudesse.

1. Miks on luuletusel selline pealkiri?
2. Pane tähele, mida luuletaja ütleb aastaegade kohta.
Kas märkad huvitavaid väljendeid?

SEENE KULD.

Eesti muinasjutt.

I

Kord otsinud vanaeit metsas seeni. Leidnud suure seene, mõelnud: «Seesugune seen on alles asi!» Ja murdnud ta varre pealt ära.

Seene varre august tulnud kohe hulk pisikesi mehi välja ja öelnud: «Eit, kui sa rikkaks tahad saada, siis mine siit august alla!»

Eit olnud rikkuse peale küll ahne, ei teadnud aga, kuidas august alla minna. Seepärast öelnud ta: «Teie käsitate mind siit alla minna, aga kuidas ma mahun!»

Seejärel astunud üks mehike augu peale ja hüpanud seal kolm korda. Auk läinud kohe suureks ja alt avausest paistnud trepp vastu. Üks mehike võtnud eide käest kinni ja talutanud ta alla.

Kui nad edasi läinud, näinud eit enese ees suurt hunnikut kulda ja hõbedat.

«Võta, vii siit nii palju, kui jaksad!» öelnud väike mees. «Kui see otsas on, tule jälle siia tagasi. Aga ära sa sellest kellelegi sõnakest lausu!»

Eit võtnud nii palju kulda ja hõbedat ühes, kui jaksanud. Kuid väikese mehe keelust ei hoolinud ta midagi: kodus rääkinud ta tütrele loo ära, käskinud tütart ruttu riided selga panna ja appi tulla kulda tassima.

II

Eit läinud tütreaga sinna, kust esiti seene murdis; näppinud seal seene juure kallal niikaua, kuni väikesed mehed välja tulnud ja eide käest küsinud: «Mis sa tahad?»

Eit tellinud veel kulda ja öelnud, et ka tütrele kulda tarvis on.

Väikesed mehed rääkinud isekeskis, viinud siis eide ühes tütreaga august alla. Seal andnud nad eidele kulda nii palju, kui eit kanda jõudnud, ja öelnud siis: «Nüüd katsu, et ruttu välja saad! Tütrel jätame siia! Sina oleksid pidanud õiguse pärast suurema karistuse saama, et sa saladuse välja lobisesid. Kuid seekord lepime sellega, et su tütar meie juurde jääb. Ise võid sa aga koju tagasi minna.»

Eit lennanud nagu takukoonal august üles maa peale. Kuld aga muutunud tema käes mullaks ja kõdunenud lehtedeks.

Kui eit koju jõudnud, leidnud ta, et ka kodune kuld mullaks olnud muutunud. Küll kahetses nüüd eit, et ta sõna ei kuulanud, aga mis see enam aitas. Mitu korda käis eit veel metsas vaatamas, kas juhtuks tütart nägema, aga ei midagi. Tütar oli ja jäigi maa-aluste naiseks.

1. Sea silpidest vanasõnad. Neis on peidus pala mõte.

nus	au	a	jab	a	ki	tükk
ku	jab	ah		suur	suu	lõh

2. Jutusta pala kokkuvõtlikult. Püüa vastata võimalikult väheste lausetega järgmistele küsimustele:

Kuidas sai eit kulda?

Missuguse tingimuse ta seejuures pidi täitma?

Kuidas pidas eit antud sõna?

Missugune oli ahnuse palk?

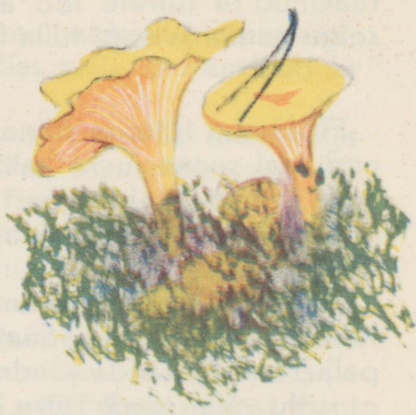
SEENELINE.

Juta Kaidla.

Pärast vihma metsa alla keegi justkui nõöpe kallas: puravikud-päkapikud, kukeseened-mügarikud üle öö on siin ja seal samblast välja pistnud pea.

Jäägu jõkke nüüd kõik lutsud! Seenemets meid lausa kutsub. Kalasuppi küllalt saadi, proovime ka seenepraadi! Kujutle, et riisikad juba laual auravad...

Mõistata: *Vanamees vaarikus, kauss kummuli peas?*

ÕUNAAIAS.

Harri Jõgisalu.

I

Kolhoosi aednik, Antsu vanaisa Jaagup, oli mures. Viimased rahehoobid ja tuuled olid aias palju kahju teinud: kui iil üle läks, valendas puudealune õuntest.

Suur aed oli üksainus puude ja õunte meri. Kümned pikad read punapõsiste ja kuldkollaste viljade all lookavajunud puid paistsid maanteele kätte.

Kolhoosi aiandusbrigaad ei jõudnud oma jõududega niisugust saaki koristada, nagu puud sel aastal kandsid.

Pärast koolitööd tulid lapsed — pojapoeg Ants, naabrid tüdrukud Leena ja Mari ning aitasid õunu kastidesse pakida, aga see kõik oli nagu tilk vett merre.

«Tublid lapsed!» kiitis taat abilisi, kostitas neid õuntega ja palus teinekordki appi tulla.

«Vanaisa, kas lubad, et tuleme terve klassiga? Vanemad õpilased on kartulipõllul, meie saame siin hakkama küll!»

Mis sai vanaisal selle vastu olla! Ütles ainult, et selleks puhuks peab kõvasti kaste varuma.

II

Üle mitme päeva oli jälle päikesepaisteline ilm, kui kolmandat klassi oodati Lembitu kolhoosi aiandisse.

«Tere, tere, jõudu tarvis!» oli aednik abiväel vastas.

Igal pool olid õunad: pakitult, pakkimata, varjualuses virnas, aga kõige rohkem ikka puude otsas. Õunalõhna tundis juba kaugelt, aga aias võis lausa õhku hammustada.

«Onu, kus me korjama hakkame?»

«Lubage, mina ronin kõige kõrgema õunapuu otsa!»

«Onu, ega puid raputada ei tohi?»

Küsimusi tuli üksteise järel ja võidu.

«Rahu, rahu, kullakesed! Ega kakku nii kuumalt ei süüa, kui küpsetatakse. Võtame kõigepealt istet ja peame aru!»

Arupidamine tähendas seda, et tädid, kes samuti aias töötasid, lasksid kaks suurt korvi õuntega ringi käima ja palusid maitsta. Aednik kinnitas:

«Need on suislepad. Head suveõunad. Puhtaks pestud. Muudkui laske hammastel käia. Nii palju, kui süda lustib. Vanasti öeldi: pahmajal härjal suud kinni ei seota!»

Palus siis lapsi hoolega tähele panna, kuidas töö aias käib. Kuidas õunu ettevaatlikult puult maha võetakse, veel õrnemalt korvi pannakse.

Tööpäev algas. Kõigepealt korjati puudealused puhtaks. Lapsed jagunesid rühmadesse. Aiatädid ees, abilised järel, asuti noppima, redelitel ronima, vedama ja pakkima.

Missugused õunad siin olid? Antoonovkad suured ja kandilised, sibulõunad ümmargused nagu treitud ja sügisjoonikud punasetriibulised, nagu oleksid lapsed neid pint-seldamas käinud.

Prooviti hammast veel teistegi sortide peal, kuid leiti, et taliõuntel pole veel seda päris õiget maitset.

Tööd tehti hoolega ja rutates. Polnud mahti selgagi sirutada. Aednik oli lastega väga rahul ja ütles, et kolhoos peab abi meeles.

iiil — äkiline tugev tuulepuhang, **pahmama** — peksmiseks mahalaotatud vilja (pahmast) tallama

1. Mille poolest oli päev õunaaias kasulik ja huvitav?
2. Mida tähendavad rahvapärased ütlused:

*Ega kakku nii kuumalt ei sööda, kui kühsetatakse.
Pahmajal härjal suud kinni ei seota.*

SÖSTRAD-SÖSARAD.

Venda Sõelsepp.

Sõstrad, sõstrad, sõsarad,
üksikult ei kasva nad.
Hulgakesi kasvavad
punasõstrad — sõsarad.

«Mis siis üksi viga on?»
«Üksi väga igav on,
kui ei ole tarjakest,
tervet marja-karjakest.
Hulgakesi lõbusalt
läheb aeg meil õdusalt.»

Oh teid sõstraid-sõsaraid,
maitsvaid mahlakobaraid.

TIGE TIKKER.

Venda Sõelsepp.

Oi sina tige tikrimari,
oi sina kaval karusmari!
Vaatad minu otsa tõsiselt,
meelitad punnispõsiselt.

Laskungi põõsa juurde kükki,
seal aga okkaid tuhat tükki!
Sutsti! Torkab mind su nõel.
Küll sa oled ikka õel!

KAKS KÕRVITSAKASVATAJAT.

Harri Jõgisalu.

I

Sass ja Jass otsustasid kõrvitsaid kasvatada. Tippisid seemned lavasse idanema ja kumbki mõõtis endale õppeaias katselapi. Sass tõi korviga kompostmulda, Jass sikutas hargiga sõnnikut. Rehitsesid ja kastsid mulda, siblisid terve päeva.

Kui ilmad läksid soojaks, istutasid poisid taimed peenrale. Ilus kõrvits oli Sassil, ilusam Jassil. Ja kasvama hakkasid jõudsasti — iga päevaga tuli lehti juurde.

Nädala pärast küsis Jass Sassilt:

«Kust sina tuled, Sass?»

Sass: «Kõrvitsat vaatamast!»

Jass: «Mis sa temast vaatad?»

Sass: «Ega ma ainult vaadanud, kobestasin mulda ka!»

Jass: «Minu kõrvitsal oli kohe kobe muld. Sellepärast pole mul muretki!»

II

Möödus nädalat kaks.

Jass: «Kuhu sa lähed, Sass?»

Sass: «Kõrvitsat kastma, tule ka!»

Jass: «Mis temast kasta, alles tuli vihma!»

Sass: «Ega ma ainult kasta, väetan ka!»

Jass: «Mina väetasin kohe, kui istutasin!»

Kolm nädalat läks mööda. Sassile tuli kõrvits meelde.

Sass: «Jass, lähme kooliaeda kõrvitsat tolmutama. Küllap õitseb juba!»

Jass: «Minu kõrvitsat tolmutavad mesilased. Mesilased on kõige paremad tolmutajad.»

Veel terve kuu ilusat suvevaheaega oli möödas. Sass tuli jälle aiast. Jass hõikas juba eemalt:

«Sass, mis kõrvits teeb?»

Sass: «Kasvab, käisin just rohimas!»

Jass: «Kas minu oma on juba suur?»

Sass: «Ei tea, mina sinu kõrvitsat ei näinud!»

Jass: «Kuidas ei näinud?»

Sass: «Sinu kõrvits on nii maltsade sisse kasvanud, et ei paistnud välja!»

Jass: «Sa mait, või maltsadesse kasvanud! Küll ma lähen ja näitan talle!»

III

Tuli sügis. Lapsed koristasid aias tomateid, kurke, peete ja porgandeid. Saak oli hea.

Hallade eest tuli kõrvitsad varjule viia. Sass kutsus Jassi:

«Kuule, Jass, tule aita kõrvitsat tõsta, üksinda ei jõua!»

Küll käristasid ja kangutasid mehikesed, kuni kõrvitsa kärusse said. Kogu kool tuli suurt kõrvitsat vaatama ja Sassi kiitma. Siis küsisid lapsed:

«Jass, kus sinu kõrvits on? Kevadel istutasid kõige ilusama taime!»

Jass: «Taskus!»

Tõsi jah — Jassi teine pintsakutasku oli tõepoolest nagu natuke pungis.

1. Miks Jassi kõrvits nii väike oli?

2. Mõistata, missuguseid aedvilju kooliaias veel kasvatati:

Mees maa all, habe maa peal?

Silmad paneb nutma, aga südant ei liiguta?

Seitse poissi ühes kindas?

Tare täis rahvast, ei ole ust ega akent ees?

Keha kerge kepik, pea suur saunake?

*3. Koosta ka ise mõistatusi aiast.

JÕUMES NOTSU.

S. Kummel.

I

Emalubas Notsu välja jalutama. Notsu keeras oma saba rõngasse, ruigas ja läks. Teel tuli talle vastu uss. Ussil olid seljas väikesed karvad, mis olid krässus ja hästi lõbusad. See polnudki uss, vaid hoopis päevakoer Sametjalg.

«Tere, Notsu,» liigutas ta vurre. «Lähen Päikese juurde, et karvakestega valgust koju tuua.»

«Tule katsume parem jõudu!» ütles Notsu ja tõukas oma ümmarguse kärsa päevakoerale kõhu alla.

Sametjalg keris enda kokku ja veeres nagu kollasekirju kera kasteheina varre vastu.

«Miks sa mind tõukasid, paha Notsu,» nuuksus päevakoer Sametjalg. «Nüüd läksid mu karvakesed sassi ja ma pean neid kaua harjama, enne kui Päikese silma alla julgen minna! Ja Päike võib selleks ajaks juba loojas olla ning mul jääbki valgus toomata.»

«Eks ole ma suur jõumees!» uhkeldas Notsu. «Vaevalt sain sind puudutada, kui veeresid nagu kartul.»

II

Notsu astus, kärss kikkis, tähtsalt edasi ja jõudis kapsa-aeda.

«Ruik, kapsapead, kuidas lehed kasvavad?» hüüdis ta lõbusalt ja vaatas pikka-pikka kapsarida. «Seisate nagu sõdurid reas, tulge parem jõudu katsuma!»

«Ei saa, peame veel kasvama. Lehed alles pisikesed ja juuredki nõrgad,» vastas roheline käharate lehtedega Kapsapea.

«Pole midagi,» ütles Notsu. «Vaata, kui palju mul jõudu on!» ja müksas rohelist kapsapead. Kapsapeal tuli juur maa seest välja, ta vajus küljeli ja mööda ta põski veeresid suured pisarad.

«Miks sa niimoodi tegid,» nuttis ta. «Nüüd ma ei saagi enam suureks kasvada!»

III

«Mina olen jõumees,» ruigas Notsu ja sammus edasi. Ta jõudis õue. Seal oli suur vinnaga kaev ja selle kõrval mullavärvi traktor.

«Tere, Masin!» ütles Notsu.

Masin ei vastanud midagi.

«Mina olen suur jõumees,» ütles Notsu. Masin oli vait.

«Noh, nüüd sa näed, kuidas ma sulle tuule alla teen. Lendad sinnasamasse, kuhu Sametjalg ja Kapsapea.»

Notsu taganes paar sammu, ajas oma roosa kärsa õieli ja lõi kõigest jõust vastu Masinat.

Masin ei teinud väljagi, kogu õu aga rökkas heledast põrsakisast.

«Miks sa mulle haiget tegid?» kiljus Notsu. «Ise oled suur, aga väikese vastu nii paha!»

Nii sai suurest jõumehest jälle väike poriste sõrgadega põrsas, kes valutava kärsaga koju lonkis.

1. Kuidas sa hindad Notsu käitumist?

*2. Tuleta meelde ka II klassis loetud juttu «Kes on kõige rumalam?»
Mille poolest on need palad omavahel sarnased?

3. Mida arvata nendest, kes kiusavad väiksemaid?

KITS KÄRNERIKS.

Minni Nurme.

Eit elas kitsega kahekesi. Kits pidas end oma arust majas peremeheks, ta käis aina eide järel ja kippus eite kaman-damagi, lastes end muudkui süüa ja joota. Uhkusega silus kits oma kikkhabet. Tee ääres rohuliblesid näkitsedes püüdis ta möödaminejatele oma peremehetsemist kuulutada ja mökitas ühtelugu:

«Mök-mök-mök! Vaadake, kui hästi me elame! Meil on kord majas, kord majas!»

Eit toimetas nii palju, kui jõud lubas, rehitses peenraid, niitis heina, pühkis läveesist. Siiski kurtis ta iga päev: «Ei jaksa mehe abita, hädapärast oleks hoolitsejat kätt vaja!»

Näe, majaosmik laguneb ja aed kasvab padrikuks, ei ole, kes puil-põõsail oksti kärbiks! Kehval järjel on asi, kehval järjel!»

Kits kuulab ja mökitas pahaselt:

«Pole viga, pole viga! Kas minust siis küllalt tuge pole?»

Eit ainult ohkas: «Naabritel on lilleaiad, hekid põetud, puud-põõsad vilja täis, aina vaata ja imesta, kui ilusasti elavad.»

Kui eit lõunauinakut tegi, sikutas kits end köiest lahti ja hüppas kapsti üle värava aeda. Pirinal-parinal asus ta viljapuude kallale. Kooris oksti, noppis lehti, pügas marjapõõsaid, tallas jorjeneid ja kärpis kapsapäid.

Aias puhta töö teinud, oli kits enesega väga rahul, silus habet ja mökitas: «Mök-mök-mök, aed on korras! Aed on korras!»

1. Mida sa arvad kitse tööst?

2. Millistel juhtudel me ütleme:

«Siin on küll kits kärneriks olnud?»

* Püüa mõelda, missugust teist sõna tarvitame praegu kärneri asemel?

KONN JA HÄRG.

Valm.

Ivan Krölov.

Konn nägi härga aasa peal
ja mõtles kadeduses seal:

«Kas mina vist ei saa
niisama suureks ka
kui Härg!»

Ta kohe silmad punni a'as,
end puhus täis ja pungitas,
et pea märg!

Siis teise konnaga ta hakkab rääkima:

«Noh, kallid Krooksuja,
kui kaugel on mu järg,
kas olen suur kui Härg?»

«Veel kaugel, ähkija!» —

Konn jälle puhkuma:

«Noh, nüüd? Noh, kuidas on?»
«Mis ikka — Konn mis Konn!»

Ei siiski jäta jonni ta,
vaid hakkab veelgi ähkima.

Ta kõigest hingest püüab
ja hüüab:

«No nüüd, no vaata ometi,
kas paisusin ma pisutki!»

«Ei mitte sugu.»

«Kas pole lugu!»

Et Konnal oli kade meel,
siis ähkis, puhkis kaua veel,
ning viimaks suure valu sees
läks lõhki, kärvas kange mees.

Leia lõik, milles peitub valmi mõte.

MARUTUUL JA KADAKAD.

Harri Jõgisalu.

Merel möllas maru. Ajas vett vahule, rebis pilvi räbalaiks ja loopis laevu, mis polnud jõudnud sadamasse varjule sõita.

Kui merel enam vastast ei leidnud, tuli maru maale. Lainevallid ees ja vihmavalang järel, kargas rannale. Kivid löid lained piiskadeks, tuul tormas edasi.

Kaldavallidel kasvasid kadakad; maru läks nende kallale.

«Välja maa seest! Et teist kändugi järele ei jääks!» sasis ta kadakast kinni. Haaras neid salkade kaupa ja üksikult, keerutas ning kangutas.

Aga kadakad ei teinud sakutamisest väljagi; olid nii tihedad ja ümarad, et polnud kusagilt kinnigi hakata.

«Niisugused nässid!» Ja maruvihane tormi-iil tuuseldas veel suurema jõuga. «Mastimände on maha murtud, kõrgeid kuuski latvupidi kokku keerutatud, ei saa nüüd kadakatest jagu!»

Puhus ja lõõtsus, katkus ning kimbutas, aga kadakast sitkemat puud rannas ei kasva. Kes peale kadaka suudab juuripidi rannavalli kruusa sisse pugeda, kellel on veel paksem okstepuhmas, valusamad okkad ja tihkem tüvi? Mis loeb kadakale tuul — kiigutab ainult!

Ja materdas maru kadakates, kuni tüdines. Puhus siis edasi metsa poole.

«Saate veel näha, mis ma võin!»

Lõi rukkivälja lainetama, tõstis heinasaadudel pead otsast ja lendas edasi kuusikusse.

«Maha!» mühises ta kuuskede okstes. Sasis ja surus, kuid puud ei teinud tuult märkamagi, kõigutasid ainult latvu.

Kadakad olid meremaru nii ära väsitanud, et ta metsas veel vaid lõõtsutada jaksas.

1. Leia palast marutuult iseloomustavaid sõnu.
2. Kirjelda, mida maru teeb.
3. Loe tähelepanelikult loo viimast lauset. Mõtle, mida see tähendab.

SÜGISE MÖTTED.

Lydia Koidula.

Juba kase ladvalt lehed langvad,
kõle tuul käib üle kesamaa —
aastakellal rõõmu hää on lõppend:
viimseid tunde hakkab lööma ta.

Kena päike, kas sa väsind oled?
Pikkamisi pead tõstad sa;
kurvalt oma laste peale vaatad —
sügise neid riisub armuta.

Kõrged pilved nagu hirmust aetud
üle maa ja mere lendavad;
kure hääled haledasti hüüdvad,
kodu poole nemad tõttavad.

SÜGISÕHTUD PIKAD

SÜGISTUUL.

Harri Jõgisalu.

Tuul käis vuhisedes ja vingudes ümber maja. Kolistas katusel, katsus kojaust, isegi keldri akent ei jätnud rahule. Sõrmitises elektritraatides, kuni need hakkasid pilli ajama, ja puges siis ulgudes korstnasse. Varsti lendas sealt välja, rabistas rahet ja vihmapiisku vastu aknaid — ikka trapp-rapp-rapp, trahh-rapp-rapp!

Mart lõpetas õppimise. Pani raamatu kinni ja jäi kuulama:
«Jälle sajab!»

Anu jättis mängu pooleli ja jooksis kööki vanaema juurde:

«Vanaema, miks tuul sügisel pimedal ajal ikka majade ümber puhub ja igalt poolt sisse kipub?»

«Kust minagi seda nii täpselt tean, aga eks tä otsi kohta, kus ööd olla, küllap tahab ka valgust ja sooja. Näed, kui pime ja märg on igal pool. Suvel magas ta puude lehtede vahel, nüüd pole puudel muud kui paljad raod!»

«Aga miks ta rebis puudelt lehed maha? Ise on süüdi,» arvas Anu.

«Süüdi ikka! Sellepärast ta käibki korstnas nutmas. Lapsed ka nutavad, kui on pahandust teinud.»

Vanaema vaatas vilksti küsija poole ja jätkas:

«Minu vanaema vanaema oli rääkinud, et tuul tuleb sellepärast elumajade ligi, et tahab kuulda, mida inimesed räägivad. Vanasti, kui elati suitsutaredes ja polnud valgeid lampe ega elektrit, kogunes kogu pere pikkadel sügis- ja talveõhtutel sooja ahju juurde. Peeruvalgel tehti käsitööd ja räägiti igasugustest juhtumistest. Raamatuid siis ei olnud ja kõik jutud olid vanematel inimestel peas.

Tuul tuleb vana harjumuse järgi nüüdki, et kuulata, millest jutt.»

Õhtusöök oli valmis ja talitused köögis lõppenud. Vanaema võttis vardad. Kuni pere töölt koju jõuab, võib kamina ees videvikutundi pidada.

Lapsed istusid vanaema juurde.

1. Miks on just sügisõhtutel tore videvikutundi pidada?

*2. Arva ära, mida võis vanaema lastele jutustada.

TEISE SILMAS NÄEB PINDU, OMA SILMAS PALKI EI NÄE.

Eesti rahvajutt.

Hunt, rebane ja künnihärg juhtusid külmal tormisel ööl kokku. Ilm oli nii kohutav, et loomad arvasid viimsepäeva tulevat. Otsustasid üheskoos patud üles tunnistada. Et nälg kõiki kõvasti näpistas, otsustati see ära süüa, kes kõige patusem on.

Hunt tunnistas oma pattu ja kahetses, et ta oli emise ühes põrsastega ära söönud. Rebane tunnistas, et ta oli kuke

kaheteistkümnē kanaga nahka pannud. Härg lausus, et ta pole muud paha teinud, kui nälja pärast sulase pastla seest õled kinni pistnud.

Hunt ja rebane vihastasid nii suure patu üle hirmsasti ja härg kui kõige patusem langeski nende toiduks.

paft — süütegu

1. Miks on muinasjutul selline pealkiri?
- *2. Koosta ise jutuke sama pealkirjaga.

HIRMUL ON SUURED SILMAD.

Eesti rahvajutt.

Poiss jooksis hirmunult metsast koju:

«Metsas oli sada hunti!»

Teised vastu:

«Mis sa nüüd räägid! See küll õige ei ole, vähenda ikka, vähenda!»

«No aga viiskümmend seal ikka oli: kõik mets kahises.»

«Ära ole rumal, nii palju hunte ei käi kunagi üheskoos. Vähenda ikka, vähenda!»

Poiss vaidleb vastu:

«Ega ma neid lugenud, kui mitte viiskümmend, siis kakskümmend viis ikka oli.»

«Ära aja tühja juttu! Vähenda ikka, vähenda!» ütlevad teised.

«Aga kümme hunti võis küll olla!» tõendab poiss.

«Ei olnud niigi palju. Vähenda, vähenda!»

«Aga viis hunti küll oli!» vaidleb poiss.

«Ei tea, kas oli viitki? Vähenda ikka veel!»

«Üks hunt võis ikka kindlasti olla,» ütles poiss.

«Ehk ei olnud ühtki hunti?»

«Ega ma päris kindlasti tea ka, kas seal hunte oli või ei, aga seda ma küll kuulsin, et põõsas kahises.»

1. Seleta vanasõna: *Arg kardab ka oma varju.*
2. Loe pala kahekõnena.

REBANE JA KURG.

Ukraina muinasjutt.

I

Kord sõbrunes Rebane Kurega ja kutsus teda enda juurde külla:

«Tule, vader! Tule, kullake! Mida mul on, sellega sind kostitan.»

Kurg tuli lõunale nagu kutsutud külaline kunagi. Rebane keetis piimaga putru, määris seda õhukese kihina taldrikule ja asetis vaderi ette:

«Söö, vaderike, ei maksa ära põlata, ma ise keetsin.»

Kurg toksis nokaga, ei saanud aga midagi kätte. Rebane sel ajal muudkui limpsis, sõi ise kogu pudru ära. Ja kui puder otsa sai, ütles ta Kurele:

«Anna andeks, vaderike, midagi muud mul sulle pakkuda ei ole.»

«Aitäh sellegi eest,» vastas Kurg tusaselt. «Sina, vaderike, tule homme minu juurde.»

«Hea küll, vader, tulen, kuidas siis muidu,» ütles Rebane

II

Järgmisel päeval tuli Rebane Kure juurde. Kurg keetis liha, peete, ube ja kartuleid, hakkis kõik pisikesteks tükikesteks, pani peene kaelaga kõrge kannu sisse ja asetaskannu Rebase ette lauale.

«Söö, vaderike,» palus Kurg.

«Anna andeks, vaderike,» ütles ta, kui oli kannu tühjaks sünnud, «kostitasin sellega, mis kodus juhtus olema, midagi muud ma sedapuhku ei valmistanud.»

Rebane vihastus, isegi ei tänanud külakosti eest. Tema oli ju lootnud, et süüb terveks nädalaks ette, nüüd aga pidi koju minema, ilma et oleks ivagi hamba alla saanud. Sellest ajast peale loobus Rebane Kurega sõbrustamast.

Rebane nuusutas — küll oli maitsev roog! Tahtis pea kannu sisse pista, ei mahtunud. Proovis käpaga ammutada, ei saanud midagi kätte. Küll keerles Rebane, kargas kord siit, kord sealt kannu juurde — midagi ei aidanud.

Aga Kurg ei raisanud asjata aega, pistis noka järjest kannu sisse ja süi tükikese tükikese järel, kuni oligi kõik otsas.

tusane — pahane; **ammutama** — (kusagilt midagi) välja tõstma
Missuguse tegelase kohta sobivad vanasõnad:

Kuidas sina külale, nõnda küla sinule.

Kuidas metsa hõikad, nõnda vastu kostab.

UUDISHIMULIK HIIR.

Hiirele pandud lõks üles. Hiir vaadanud ja öelnud: «Ma tean küll, mis asi sa oled, aga ma natuke ainult katsun, kas see rasv on mage või soolane.» Katsunud siis õige vähekeese, aga käinud plaks ja oligi hiireke lõksus.

HUNT JA SUSI.

Ain Kaalep.

Said kokku hunt ja susi.

«Tänavu küll külm liiga ei tee,» ütles hunt.

«Peaasi, et pakast pole,» ütles susi.

«Hea meelega sööks ühe lamba ära,» ütles hunt.

«Kui ühe utegi kinni pista saaks, poleks ka viga,» arvas susi selle peale.

Mõeldud, tehtud. Läksidki kaks metsameest lauda poole.

«Keegi nagu tuleks,» ütles hunt.

«Minu arvates on nagu samme kuulda,» vaidles susi vastu.

«Jahimehed,» röögatas hunt äkki.

«Mis sa nüüd! Kütid hoopis!» ei jäänud susi nõusse.

Olid nad, kes nad olid, ligi nad tulid, üks jagu hakkas tulistama, teine jagu püssi laskma. Hunt heitis hinge, susi aga suri ära. Hundil võeti nahk maha, soel aga nüliti kasukas seljast.

Mina nägin seda oma silmaga pealt ja võin tõendada, et see jutt on sulatõsi. Ainult millal see juhtus, on mul meelest läinud. Üks kahest igatahes — kas möödunud kolmapäeval või läinud kesknädalal.

1. Mille poolest on see jutt huvitav?
 2. Loe lugu osalistega.
 3. Leia palast sama tähendusega sõnu ja väljendeid (näiteks: hunt — susi ...).
- *Mõttele selliseid sõnapaare ka ise.

EGA ME OMETI SELLEPÄRAST VIHASED OLE!

Juhan Liiv.

Riksi ja Raksi, mõlemad noored kasvavad koerad, leidsid aia alt siili.

Siil tõmbas enese kerra. Puhh!

Au, au! au, auu!

Riksi läks ägedusega ligemale — nuusutas: pahh! Säherdune elukas. Missugused nõelad!

Raksi katsus omakorda: no küll on terav! Odade mets!

Au, auu, auuu!

Päris kindlus kohe. Ja vuhiseb aga ise.

Ehk plahvatab!

Au, auu, auuu!

Riksi, võta sina!

Raksi, katsu sina!

Auu! Pagana päralt, süda läheb täis. Või veel!

Ja nad said vihaseks. Riksi, kes oma nina liiga ette oli pistnud, sai tublisti haiget. Ta tungis lahtiste lõugadega okaskera peale. Sai verised lõuad. Ulgudes tungis ta nüüd peale. Raksi omalt poolt samuti. Uuesti kahmasid nad siili, siis vajutas vihane Raksi hambad valu pärast Riksi turja, nagu oleks tema hammustanud.

See ei jätnud vastust võlgu. Koerad ühekangused!

Vastased väherdasid; karvad lendasid. Kui pererahvas nad lahutas, jooksis üks küüni, teine riida alla.

Siin magati kaks päeva ja parandati muhkusid.

Siis tuli Riksi välja; tuli ka Raksi. Aida ukse ees said verised sõbrad esimest korda jälle kokku. Mõlemad liputasid saba ja nuusutasid teineteist:

«Raksi, ega me sellepärast vihased ole?»

väherdama — siplema, püherdama

Õigus igapähele, kangus kahe vahel.

HUNT JA KURG.

Valm.

Ivan Krölov.

Eks hundi aplust küllalt teata.
Kui ees tal parajasti söök,
ei kont siis teda peata.
Kord aga hunti tabas raske löök:
jäi kurku luu, hing kinni mattus,
ei oska oiata, ei hingata,
et kas või koivad siruta.
Seal õnneks kurg ta lähedale sattus.
Hunt kohe märku andma, kutsuma,
kesk surmaohtu paluma.
Kurg noka hundi kurku ajab,
saab vaevalt kätte, mida vajab,
seepeale vaevatasu küsib ta.
«Vist mõtled,» hüüab Kriimsilm, «nalja heita,
nii tänamatut looma teist ei leita!
Või tasu veel? Kas polnud küllalt hea,
et kurgus terveks jäid su nokk ja rumal pea?
Tee ruttu, et siit minema sa läeks,
ja hoia, et ma enam sind ei näeks.»

1. Milline elutarkus peitub selles loos?
2. Mille poolest erineb valm teistest kirjanduspaladest?

VANAÕELUSE SILM.

Eesti rahvajutt.

Muiste leidnud metsaküla elanik linnateelt maast taskukella. Kell läikinud kenasti päikesepaistel. Mees polnud kunagi enne kella näinud ega teadnud, mis asi see on. Näidanud leidu teisele omanurga mehele. See tundnud kella aga niisama vähe kui tema ise. Mehed pannud kella kõrva juurde — kell tiksunud. Üks meestest öelnud:

«Kuule, ei see küll õige asi ole! See pole muud kui vanaõeluse silm, mis metsa vahele ära kaotatud!»

Mehed visanud kella plartsti! teele maha, lõiganud leplikust tublid vemblad ja hakanud kellale valu andma. Peksnud kella pihuks ja põrmuks. Kuulanud teised siis, kas vanaõelus tiksutab veel silma.

«Vait on! Juba sai küll!» rõõmutsenud mehed ja läinud oma teed.

Koosta loetuga sarnane jutuke (mida oleksid mehed teinud esimest korda jalgratast, autot, lennukit, raadioaparaati või televiisorit nähes).

KULLAKAMAKAS.

Rootsi muinasjutt.

I

Elas kunagi saunik, kes töötas mõisas päevilisena.

Laupäevaõhtuti oli mõisnik nii armuline, et isegi lobises sulaste ning teiste mõisatöolistega. Ükskord rääkis ta:

«Härra praost kutsus mind homseks enda juurde einele.» Oli kohe näha, et ta tahtis suurustada.

«Siis olen minagi seal!» ütles saunik selle peale rahulikult.

«Sina?!» hüüdis härra ja tegi suured silmad. Siis aga puhkes ta mürinal naerma.

«Ja-jah! Õigus, õigus,» ütles saunik rahulikult ja tegi näo, et ta on selles täiesti kindel.

«Kui see on õige, kingin sulle kümme riigitaalrit ja tüki maad!» lubas härra.

Rõõmsalt nõustus vaene mees sellega, sest kaotada polnud tal ju midagi.

II

Pühapäeval, kui praost oli oma jutluse just lõpetanud, hiilis saunik käärkambrisse ja sikutas vaimulikku talaarist.

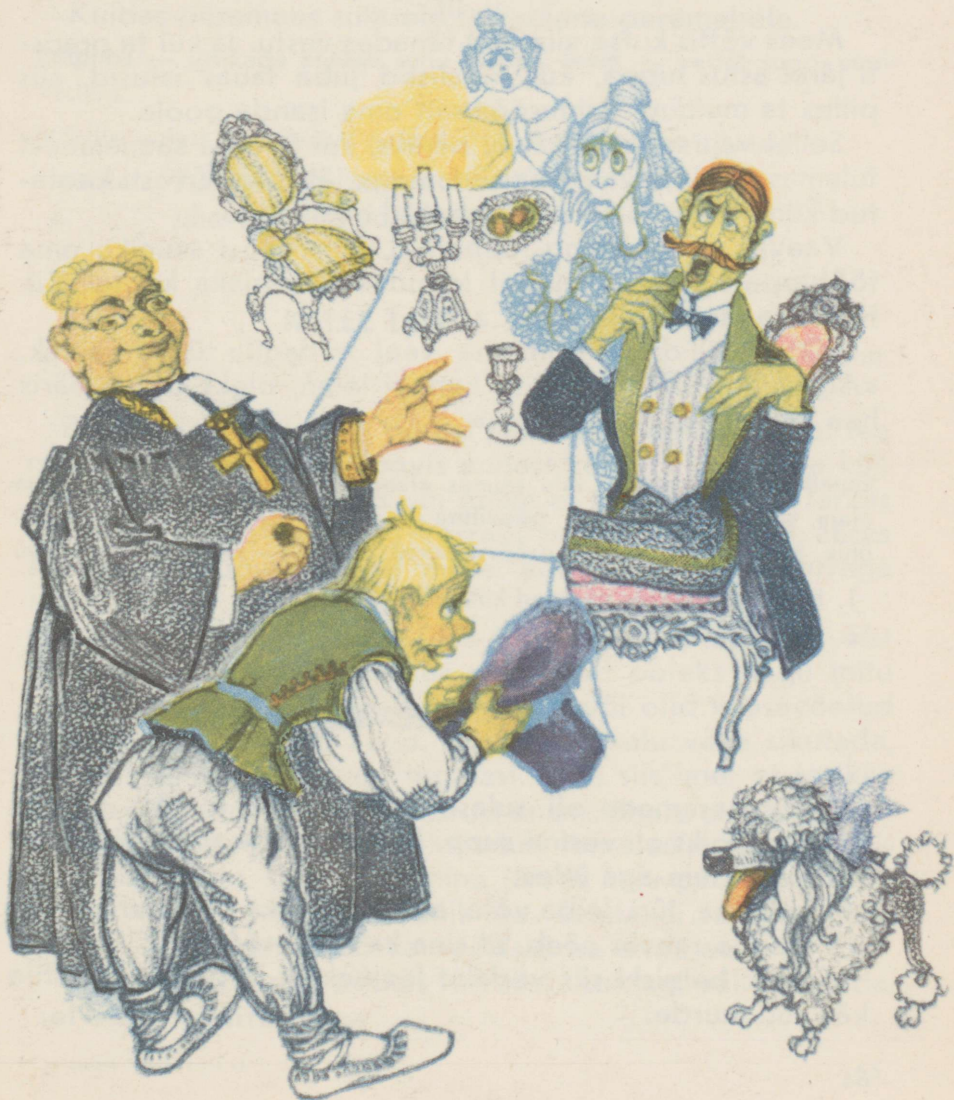
«Mis sa soovid?» pöördus see mehe poole.

«Oh, ma tahtsin auväärselt härra praostilt ainult midagi küsida.»

«Mul on praegu kiire,» vastas praost. «Tule minu juurde homme.»

«Hea küll, võin ju ka mõnelt teiselt küsida,» teeskles mees haavunut.

See ei meeldinud vaimulikule. Ja pealegi tekkis temas uudishimu teada saada, mis juhtunud on.

«Ma tahtsin auväärselt härra praostilt küsida, mis võiks umbes telliskivisuurune kullakamakas väärt olla.»

«Mis, mis?» hüüdis vaimulik üllatunult. «Praegu ei ole mul sinu jaoks aega. Kuid tule minuga einetama, kohe seejärel saame selle asja üle rääkida.»

III

Mees võttis kutse viisakalt tänades vastu. Ja kui ta praosti järel astus tuppa, kus külalised juba lauas istusid, siis piilus ta muidugi kahjurõõmsalt oma isanda poole.

Sellel vajus alumine huul pikaks, kui ta oma saunameest tulemas nägi, ja valutava südamega jättis ta hüvasti kaotatud kümne riigitaalri ning lubatud maatükiga.

Vaevalt oli sööming lõppenud, kui praost sauniku oma töötuppa kaasa kutsus, et leitud kullakamaka kohta kõik teada saada.

«Oh ei, leidnud pole ma veel midagi!» ütles saunik. «Aga juhul, kui ma sellise kunagi leian, oleks ometi päris hea teada, mis ta väärt on.»

saunik — endisel ajal talu saunas elanud inimene, kel puudus oma maja, **praost** — vaimulik, **päeviline** — päevatöoline, **taaler** — rahaühik, **käärkamber** — kiriku kõrvalruum, **talaar** — vaimuliku ametirüü

1. Kuidas õnnestus saunikul kihlvedu võita?

*2. Mõttele palale uus pealkiri.

IHNUS PEREMES.

Eesti rahvajutt.

Ihnus peremees oli sulasega jõe ääres heina niitmas. Lõunasöögiks oli vesine supp. Peremees ise sõi supi juurde leiba, sulasele aga ütles:

«Ära sina, Jüri, leiba võta, aga pane ikka kätt suu juurde, siis üle jõe rahvas näeb, et sina ka leiba sööd.»

Sulane helpiski siis vedelat leemekest ja pani ikka tühja käe suu juurde.

Hakkasid niitma. Peremees ees, sulane taga. Sulane koputas vikati varre otsast ära ja keerutas palja varrega peremehel taga nagu tuld.

Peremees küsis:

«Milleks sa nii teed?»

«Siis üle jõe rahvas näeb, et mina ka ikka niidan.»

Kuidas peremees sulasele, nii sulane peremehele.

helpima — lusikaga kiiresti suhu tõstma, **leem** — vedel supp, supi-vedelik

Võrdle sulast saunikuga eelmisest loost. Mis on neil ühist?

*Mõistata! *Tuhat-tuhat, sada-sada
ühe korraga lööb maha?*

KELLE LOOM SEE ON!

Leida Tigane.

Pühapäeva hommikul pärast jaanipäeva ärkas Jüri ei tea mispärast õige vara. Proovis ennast keerata ja sättida küll nii-, küll teistmoodi, aga uni enam ei tulnud. Järsku tärkas talle meelde, et võiks ju korraks metsa taga järve ääres kalaõnne proovida. See mõte võttis mehe ühekorraga maast lahti.

Heinamaal hakkas udu üles tõusma. Ilm plaanitses vist vihma. Aga kalaõnn oli hea. Ahvenad poleks nagu mitu päeva millelegi söödavale sattunud, või olid kaasavõetud ussid kõrgema sordi kaup. Jüril andis kalu välja sikutada, sealhulgas päris toekaid tegelasi. Pole siis ime, et ta ikka rohkem hooqu sattus ja ümbrust enam tähele ei pannud.

Nagu pikne kargatas ootamatult tema selja taga: «Kuidas sina, poiss, tohid siin minu järves kalu püüda?»

Jüri vaatas ümber. Mõisnik ise. Salata ei tasunud, õng järves ja kalahunnik kõrval rääkisid ise enda eest.

«Ma ei teadnud,» püüdis Jüri siiski kuidagi välja rabelda, «et see on härra järv.»

«Kuidas sa ei teadnud?» imestas parun. «Igaüks teab, et kui minu papa need maad ja need metsad, need põllud ja need heinamaad ostis, siis ostis ta ka need järved ja jõed. Ja kõik loomad ja kalad, mis seal sees on. Nüüd võta oma kalad, tule mu järel, lähme mõisa.»

Midagi polnud parata. Jüri korjas kalad kotti, läksid, mõisnik mõni samm ees, Jüri sedavõrd taga. Kui nad mõisa õuele jõudsid, sai Jüri käsu kalad kööki ära anda ja siis kähku kaduda.

II

Teadagi, et Jüril oli tagasi kodu poole lonkides paha tuju. Oleks saanud kordki suve jooksul värsket kala maits- ta, aga mis sest enam mõelda. Läks, ja sattus kraavipervel rästikule. Jüri lõi kas siitsamast sarapuu otsast oksa, lõhestas selle nagu vaja ja surus ussi kaelale. Tõstis üles, käes oli see loom! Alles siis tuli mõte, et mis temaga teha.

Jüri pöördus ja hakkas tulnud teed tagasi astuma, nüüd aga juba hoopis erksama sammuga. Kui ta jälle mõisa jõudis, tüüris otse rõdu poole, kus parun prouaga parajasti kohvi jõid.

«Uih!» häälitsetes proua, kui Jüri käes vingerdavat rästikut märkas, ja jooksis tuppa minestama. Jüri jäi rõdu ette seis- ma.

«Tere täna hommikul teist korda,» ütles ta.

Härra hakkas kurjustama:

«Mis sa sest ussist siia vedasid?»

«Minu uss!» imestas härra. «Kuidas ta minu oma on?»

«Noh, kas härra ei mäleta? Kui härra papa ostis need maad ja metsad, ja põllud ja heinamaad, siis ostis ta ju ka kõik loomad, kes seal elavad. Selle ussi ka.» Ise päästis rästiku lahti, see roomas lähemasse lillepeenrasse.

«Oli teine teel maas,» selgitas Jüri. «Mõtlesin, et kelle loom see võiks olla, siis tuli meelde — see ju härra oma. Võtsin ta kaasa, et mõni veel juhtub peale astuma ja sakste loomale viga tegema.»

Kogu mõisa teenijatel ja käsualustel andis mitu päeva luurata ja otsida, enne kui nad rästiku jälle üles leidsid ja kahjutuks tegid. Proua aga ei usaldanud pärast seda kogu suve jooksul aeda ega parki astuda. Kui julgeski sinna vahel jalutama minna, siis karjus juba varsti mõne teenri välja, et see tuleks ja järele vaataks, kes teeb seal põõsa taga «krahvati, krahvati, krahvati».

1. Kuidas Jüri mõisahärrale kätte maksis?
2. Joonista pala juurde mõttes 4 pilti ja koosta neile vastavalt kava.

KUIDAS LÖPEKÜLA MEHED SAID PEREKONNANIMED.

Jüri Parijõgi.

I

Orja-ajal ei olnud eestlastel perekonnanimesid. Hüüti isanimede järgi, näiteks Peetri-Jaagup, või talude järgi, näiteks Väljaotsa Rein. Priikslaskmisega kasvas talupoegade liikumisvabadus. Et sel puhul vältida segadusi, otsustati talupoegadele anda perekonnanimed. Kuidas see nimedepanek toimus, sellest jutustab alljärgnev lugu.

Laupäeva õhtul käis mõisa vahimees külas ja andis kõigile käsu, et pühapäeval tuleb minna mõisa uut nime saama. Nüüd on ju kõik vabad ja vabadele inimestele antakse uus nimi. Igaüks võib endale võtta nime, millise tahab.

«Mis nimesid meil ikka vaja on,» arutas Matsi-Jaagu Mihkel. «Meil ju lapsepõlvest alates igal oma nimi. Igaüks teab, et mina olen Matsi-Jaagu Mihkel. Mis nime mulle veel vaja?» — «Kuula nüüd,» arvas Lepiku Juhan, «kas neid nimesid mõisas veel vähe saadud. Iga päev ristib kubjas sind uue nimega. Reinu Mihkel enam muud nime ei kuulegi kui Tõbras ja Lao Kaarlit hüütakse juba teist nädalat Vedamikuks. Aga noh — mõisa käsk, eks pea minema.»

Liivaku noor perenaine võttis küsimust tõsiselt. Õhtul arutas mehega hulk aega, millist nime võtta. «Ära sa halba

nime ega mõnd rumalat sõna küll võta,» kinnitas ta mehele. «Kui lubatakse, siis võta talu nimi — Liivaku, selle nime all tuntakse meid igal pool.»

II

Pühapäeva keskhommiku paiku kogunes mõisa talli ette hea koguke rahvast — ja uusi tuli ühtelugu juurde. Igast perest pidi väljas olema mees, samuti pidid tulema kõik lesed ja vallalised. Kubjas käsutas rahva mõisa suurtrepi ette, kus pidi algama nimedepanek. Härra seisis trepil, opman istus laua taga, valmis uusi nimesid kirja panema. Mehed võtsid kaabud peast ja jäid eemale salgas seisma.

«Noh, mis nime sa endale tahad?» küsis härra kõige lähemal seisvalt Uuetoa teomehelt Jaanilt. See kokkus veidi, sügas kukalt ja venitas siis: «Ei tea, härra . . .» — «Ei tea,» naeris härra. «Opman, kirjutage nimeks Eitea, Jaan Eitea.» Meestesalk naeris, kohmetult astus Jaan kõrvale. Juba pöördus härra järgmise poole. See, nähes, et eelmisel läks halvasti, ütles alandlikult: «Mis mina, vaene patune, tean tahta . . . eks härra ise pane.» Härra mõtles veidi ja ütles siis: «Hea küll. Kirjutage talle Patune.» Jälle läbis naerusumin meestesalga, kuid ühtlasi tunti ärevust — kui nüüd kõigile antakse säherdused veidrad nimed.

Järgmisena astus ette Liivaku noor peremees ja ütles otsustavalt: «Liivaku on mu talu nimi, selle nimega on hüütud mu isa ja vanaisa . . . Paluksin uueks nimeks Liivak.» Härrale meeldis otsustav väljaastumine ja ta käskis opmanil kirja panna: Andres Liivak. Sellest said hoogu teisedki. Lepiku, Raja, Mäe ja Kaevu peremehed võtsid endale perekonnanimeks igaüks oma talu nime. Ainult Reinu Mihklile seda ei lubatud. Opman ütles üle laua: «Härra, ta on üks vastane tõbras, pange talle ka niisugune nimi.» Ja lõppes sellega, et Reinu Mihklile kirjutati perekonnanimeks Tõbras. Samuti surus kubjas läbi, et Lao teomehele pandi nimeks söimunimi Vedamik.

Kui aga kupja kord tuli nime saada, astus parajasti trepile mõisaproua. Kubjas kummardas ja palus, et mõisa-

proua mõtleks talle ilusa nime. Proua laskis käia silmad üle mõisaõue, pilk peatus tee-otsal kasvaval kasel — kohe ütles: «Pange talle nimeks Birkenbaum.» Niikaua kui proua viibis trepil ja võttis osa nimede panemisest, anti saksa-keelsed nimed. Nii nimetati Aadu-Jaaku Rosenthal'iks, Oti-Margust Ottenson'iks ja Kivimurru Toomast Steinberg'iks.

III

Kui mehed mõisa eest lahkusid, küsis Reinu Mihkel teistelt: «Tea, kas need uued nimed nüüd jäävadki külge või . . .?» Ta ei olnud oma uue nimega — Tõbras — sugugi rahul. «Jäävad küll,» naersid teised, «nüüd on su suguselts igavesti Tõprad.» Kõige hullem oli Kivimurru Toomal, temal ununes juba mõisa väravas uus nimi. Läks tagasi ja küsis opmani käest järele. «Teinpärk, Teinpärk . . .» kordas ta uut nime ega olnud sellega sugugi rahul.

Liivakul oli noor perenaine väraval vastas ja küsis mehelt kohe: «Kuidas on, kas said oma vana nime kätte?» — «Sain küll, ainult ümber pöörati: enne oli Liivaku Andres, nüüd olen Andres Liivak.» — «Sellest pole viga,» rõõmustas perenaine, «hea, et ei saanud mõnd sõimunime või võõrast sõna, mida ei oskaks öeldagi.»

Birkenbaum — Kasepuu, **Rosenthal** — Roosiorg, **Steinberg** — Kivimägi, **opman** — endine mõisaametnik, **kubjas** — alam mõisaametnik, kes käsutas ja jälgis talupoegi tööl

ÄRATEENIMATA ÖNN.

Jaapani muinasjutt.

Elas kord mees, kes päevast päeva muud ei teinud, kui ootas aina õnnelikku juhust, mis teda ühel hoobil ja ilma tööta rikkaks ja õnnelikuks teeks.

Nii elas ta kaua aega, kuni ühel päeval jõudis tema kõrvu kuuldus, et kusagil olevat saar, kus elavat ühesilmalised inimesed.

«Näe, missugune õnn,» mõtles mees. «Just see, mida ma ootasin. Sõidan sellele saarele, püüan enesele ühesilmalise ja hakkan teda raha eest laatadel näitama. Siis olen ma varsti rikas mees.»

Ja mida rohkem ta asja arutas, seda toredam see talle tundus.

Kui otsus lõpuks küps oli, müüs mees oma varanatuksese, ostis selle eest laeva ja sõit läks lahti. Kaua eksles laev ookeanil, kuni lõpuks ühesilmaliste saare randa jõudis. Tõepoolest, vaevalt oli mees kaldale astunud, kui juba tulidki esimesed ühesilmalised. Aga oh õnnetust, nähes meie kahesilmalist õnneotsijat, hüüdsid nad kõvasti:

«Vaadake, missugune ootamatu õnn! Hakkame seda veidrat kahesilmalist laatadel raha eest näitama, siis oleme varsti rikkad.»

Mõeldud, tehtud: kahesilmaline püüti sealsamas kinni, pandi puuri ja hakati teda laadalt laadale vedama.

Nõnda läheb neil, kes teiste arvel tahavad õnnelikuks saada.

VAENE MEES.

Ernst Enno.

Mees tõmbab ja tõmbab, tee libe
ja haod nii rasked reel;
mees vaene, ta ruttab, käik kibe,
ju päike on koduteel.

Ja lapsed, need ootavad kodus,
nii külm on toake:
«Miks isa ei tule ju metsast.
Eks ütle kord, emakel!»

«Mets kaugel on, sügav ja pime,
ja vaht kõnnib metsa sees;
see mõnikord nõnda tige,
ja isa on vaene mees.»

Ja emake kõneleb palju,
kuis vaesele vilets ilm . . .
Küll lapsed lubavad muuta,
kuid märjaks jääb ema silm.

Ja kõorem, see ligineb, liigub,
ehk haod küll rasked pääl.
Ja südames isal ju ette
on hõiskamas laste hääl.

1. Millist sündmustikku võime selles luuletuses tähele panna?
2. Millal toimub selle luuletuse tegevus?

REHELISTE KÄTTEMAKS MÕISAHÄRRALE.

Eesti rahvajutt.

Vanasti mõisaorjuse ajal käis mõisahärra rehepeksu ajal öösiti rehetoa laelt sarika penni pealt alla vahtimas. Kui mõni rehepeksjatest ränga töö juures tukkuma jäi, kutsuti ta teisel päeval mõisa ja anti talle hea keretäis.

Eks teomehed said viimaks aru, et mõisahärra käib neid luuramas. Nad pidasid nõu, kuidas härra nahka parkida tema kurjuse eest. Mehed koputasid päeva ajal pennid lah-ti ja panid nii kergesti kinni, et need inimese raskuse all maha kukusid.

Jõudis õhtu ja mõisahärra tuli jälle rehetoa laele teomehi vahtima. Niipea aga, kui ta penni peale toetus, kukkus mehike kõige penniga ülepeakaela alla just rehepeksjate keskele.

Teomehed kisendasid:

«Varas, varas, andke vargale valu!»

Rehelised haarasid kõik koodid ja lasksid neil käia, nii et plagin taga — ikka härrale pihta.

Mõisahärra karjus: «Ärge mind pekske, ärge mind pekske, ma olen härra!»

Rehelised: «Ah sa lähed ära! Andke talle hästi, andke talle hästi, ta läheb ära!»

Härra: «Ärge mind pekske, ärge mind pekske, ma olen saks!»

«Ah teid on kaks, ah teid on kaks! Andke talle hästi, siis tunnistab teise ka üles!»

Rehelised peksid mõisasaksa niikaua, kuni väsisid. Häda-vaevalt jõudis härra mõisa komberdada.

1. Kas rehelised tegid õigesti, et nad mõisahärrat nii kurjasti nuhtlesid? Põhjenda oma arvamust.
- *2. Mida oled kuulnud või lugenud töörahva võitlusest oma rõhujate vastu?

SUUR OKTOOBER

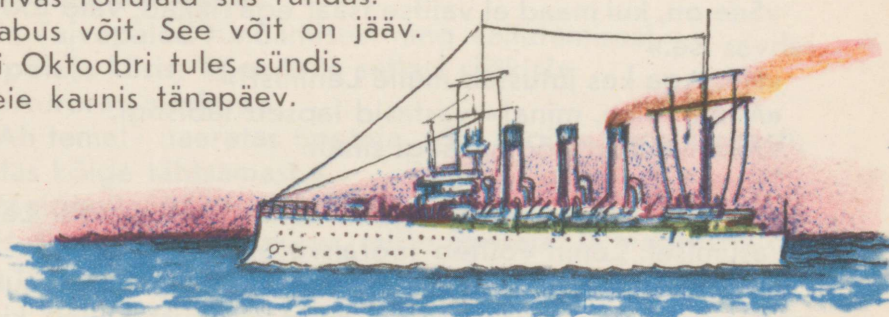
MEIE OKTOOBRILAUL.

Harald Suislepp

Suur Oktoober ühtseks rindeks
liitis tööliste armeed.
Kangelased relvi kandes
läksid leninlikku teed.

Võitluslaulest tänav kajas,
tormijooksust kõmas paas.
Lask «Auroralt» uue aja
julget algust kuulutas.

Rahvas rõhujaid siis ründas.
Saabus võit. See võit on jääv.
Nii Oktoobri tules sündis
meie kaunis tänapäev.

UUS ÕPETAJA.

S. Aleksejev.

I

See juhtus 1917. aastal, kohe pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni.

Malõje Kotški külla sõitis õpetaja, Balti laevastiku madrus. Ta sõitis sinna ajutiseks ja pidi ainult nii kaua lapsi õpetama, kuni saabub päris õpetaja.

Madrus tuli klassi. Lapsed jäid kõik vait ning ootasid, millal õpetaja hakkab neile tähti õpetama.

Kuid madrus rääkis neile «Aurorast». Järgmisel päeval kõneles ta Talvepalee ründamisest ja vallutamisest ning siis rääkis meie parteist, nõukogude võimust ja Leninist.

Lapsi huvitasid need lood väga. Silmad ainiti madrusel, kuulasid nad tähelepanelikult tema jutustust.

Mõni päev hiljem hakkas madrus lastele küsimusi esitama. Ta tahtis teada, kas nad olid kõigest aru saanud.

«Mis on «Aurora»?»

««Aurora» on revolutsioonilaev. See tulistas Talvepaleed.»

«Tubli!» kiitis madrus. «Aga mida teeb meie partei?»

«Meie partei võitleb selle eest, et maa saaks talupoegadele, tehased töölistele ja rahu kõikidele rahvastele.»

«Õigus!» noogutas madrus. «Nüüd ütlege, mis on nõukogude võim?»

«See on, kui maad ei valitse tsaar ega rikkad, vaid töötav rahvas ise.»

«Nii. Aga kes jutustab mulle Leninist?»

«Mina, mina, mina!» vastasid lapsed läbisegi.

«Jeremei Toropõgin, räägi sina!»

Toropõgin tõusis püsti.

«Lenin on töötava rahva juht. Lenin istus vangis. Lenin oli asumisel. Lenin võitleb töörahva õiguste eest.»

Madrus oli rahul. «Vaata, kui targaks on lapsed saanud!» mõtles ta. Ja ka lapsed ei jõudnud madrust küllalt kiita. Uue õpetaja jutud ulatusid isegi emade ja isade kõrvu. Nemadki palusid, et madrus neile kõigest sellest kõneleks.

Madrus nõustus ning tal tuli uuesti rääkida Talvepalee ründamisest ja vallutamisest, meie parteist, nõukogude võimust ning Leninist.

«Täname sind, madrus!» ütlesid talupojad.

Aeg oli hakata lastele tähti ja numbreid õpetama. Madrus seletas, kuidas kirjutada «A»-d ja kuidas «B»-d, kui palju on üks pluss üks ja kaks pluss kaks. Rohkem ei jõudnud madrus õpetada — ta pidi ära sõitma.

Varsti saabus päris õpetaja, tütarlaps Zoja.

«Noh, mida te olete õppinud?» küsis ta lastelt.

«Seda, kui palju on üks pluss üks ja kaks pluss kaks, ning me tunneme ka «A»-d ja «B»-d.»

«Mida veel?»

Lapsed kohmetusid.

«Rohkem me ei jõudnud, madrus sõitis ära.»

«Siis pole te kuigi palju õppinud. Näha, et te just väga virgad ei ole.»

Lastel oli seda solvav kuulda. Jeremei Toropõgin tõstis käe ja ütles: «Aga meie teame Leninist.»

«Õige, õigel!» hüüdsid teised.

«Ja nõukogude võimust.»

«Ja meie parteist.»

«Ja Talvepalee ründamisest ning vallutamisest.»

Õpetaja küsis: «Kes teile sellest rääkis?»

««Aurora» madrus.»

«Ah tema!» naeratas õpetaja. «Siis tegi ta väga targasti, alustas kõige tähtsamast.»

«Muidugi!» hüüdsid lapsed. «Meil on kahju, et ta ära sõitis. Kuid ta oli ju madrus, mitte õpetaja. Ja madrustel on oma töö.»

1. Mille põhjal arvas õpetaja, et lapsed pole õppimises küllalt virgad olnud?
2. Miks ta hiljem oma arvamust muutis?
3. Mida tead sina Leninist ja Suurest Sotsialistlikust Oktoobrirevolutsioonist?
- *4. Mõttele jutule juurde algus. (Miks puudus koolis päris õpetaja? Miks pidi madrus teda asendama?)

LENINI PARTEI.

Erni Hiir.

Nüüd me särasilmil laulda võime,
et on vaba meie sünnimaa.
Kõike, mida tööga siin me lõime,
vägivald ei enam võtta saa.

Vaadakem kolhoosiväljadele,
meie tõusvaid linnu, tehaseid.
Kõikjal tuleviku kiirgus hele
valgustamas rahva õnneteid.

Innustab me laule, meeli, mõtteid
surematu Lenini Partei,
kes nii kindlal, väsimatul tõttel
võidult võidule siin juhhib meid!

KOOLI MUUSEUMIS.

Harri Jõgisalu.

Üheks koonduseks viis tähejuht Rein oktoobrilapsed
kooli muuseumi ja seletas, kuidas vanasti koolis käidi.

Muuseumi ühes toas on välja pandud kõik ennemuistsed
kooli asjad: pikk pink, mille taha mahub neli last kõrvuti
istuma; varnas koolitüdrukku jakk ja nii pikk seelik, et ulatub
kandu; pisike pastlapaar, kooli- ja leivakotid, piimalähker,
poolikust vikatist tehtud uisud. Seina peal ripub maakaart
ja nurgas on harmoonium.

Internaati vanasti ei olnud. Magati klassitoa põrandal
õlekoti peal. Leib oli igal lapsel oma märsis ja silk oma
karbis. Aga koolimaja oli samasugune madal ja hämar nagu
tolleaegsed talutaredki.

Maal algas kool alles siis, kui kõik sügisesed põllutööd
olid tehtud. Karjased tulid kooli koguni pärast loomade
lautajäämist, nii oktoobri lõpus.

Seda kõike teadis Rein hästi, sest oli juba ajalugu õppinud. Ta lisas veel, et külakoolis käidi ainult kolm talve, siis oligi kool läbi.

«Kolm talve!» imestasid lapsed.

«Jah, kevadel oleksite teiegi kooli lõpetanud!»

«Kolme klassiga ei võeta kusagile tööle!» protesteerisid poisid.

«Mõisnik oma sulasele rohkem haridust ei lubanud,» vastas Rein. «Kartis, et talumees läheb liiga targaks.»

Edasi oli juttu sellest, kuidas vanas koolis õpiti. Igal lapsel oli väike puuraamiga tahvel. Sellele kirjutati ja lahendati koduseid arvutusülesandeid. Kirjutati krihvliga. Rein võttis väikese pulgakese, krihvli, ja tõmbas tähvliile.

«Kriips!» tegi tahvel. Siis kirjutas Rein «III klass» ja kõik kuulsid: krihva-krihva-krihva.

«Proovige teie ka!» Lapsed käisid kordamööda kirjutamas. Imelik oli.

«Vihikud tulid hiljem. Neisse tehti ainult ilukirja.»

Rein laskis vihikud ringi käia.

«Kiri on küll ilus,» leidsid kõik.

«Lapsed õppisid väga hoolsasti ja ilus käekiri on alati suures aus olnud.»

Endisaegsete õpikute hulgast näitas Rein kõige vanaid.

«See maateaduse ehk geograafia raamat on enam kui sada aastat vana.»

«Sada aastat?!» pidid lapsed jälle imestama.

«Aastaarv näitab.» Rein luges raamatust mõne lause. See oli nii naljakas, et ei osanud järelegi ütelda. Praeguste õpikute keel on hoopis teistsugune.

«Kuidas need raamatud nii kaua on seisnud?» tahtis Mart teada.

«Päris õige küsimus. Mõne lapse käes ei taha õpik üht aastatki vastu pidada . . .» Rein rohkem ei ütelnud, niigi oli arusaadav, kelle kohta see käis. Ja ta jätkas:

«Raamatuid on meie vanavanemad väga kalliks pidanud.

Raamat oli ainuke tarkuse allikas ja keegi ei käinud temaga hooletult ringi. Küllap sellepärast ongi õpikud meie päevini alles hoitud.»

Lapsed vaatasid veel hulk aega raamatuid, millest olid õppinud nende vana-vanaemad ja -isad.

piimalähker — puust, kahe põhja ja punniauguga õhuke vaaditaoline nõu, **harmoonium** — orelitaoline muusikariist, **märss** — võrkkott; puukoorest või kasetohust paun, **protesteerima** — vastu vaidlema

Võrdle tänapäeva kooli endisaegsega.

* Mõistata! *Hääletu tumm, aga räägib palju?*
Valge väli, kirju kari?

TUULETIIVULINE JUSSU.

Aino Tigane.

Tallis krõmpsutasid hobused süüa.

«Täna saime kõik varakult õhtule,» rääkisid nad. «Ainult Jussut pole. Kuhu tema jäi?»

Varsti Jussu siiski saabus. Kaaslased tervitasid teda sõbraliku hoo-oohiga. Ja kui tallimees oli tulijat jootnud ning temale samuti heinasületäie ette pannud, pärisid hobused:

«Jussu, kas kaugel käisid?»

«Jaah,» heitis Jussu tuka vasakult paremale, «kakssada kilomeetrit sõitsin läbi.»

«Ui-ui! Siis oled sa küll väsinud. Seda maad annab alles logistada.»

«Paljalt neli tundi võttis.»

«Kakssada kilomeetrit — ja neli tundi?»

«Noneh! Viiskümmend kilomeetrit tunnis.»

Teised suksud vahetasid pilke ja vangutasid päid: isegi põder ei suuda sellise kiirusega joosta, ammu siis töö-hobune . . . Jussu latrinaaber tõgas:

«Kui sul sihuke lend peal oli, ega sa vist näinudki, mis kohtadest läbi kihutasid?»

«Ega palju. Paari linna sain veel veidi silmitseda, aga külad kadusid muudkui viuh ja viuh selja taha.»

Juba kuuldus tallis avalikku naeru:

«Sa, Jussu, oled lausa tuuletiivuline.»

Jussu jäi rahulikuks:

«Eks autos lähe sõit tõesti tuuletiivul.»

«Autos?!»

«Jaa! Mind võeti meestega kaasa kaugesse metsa. Seal oli mul tarvis paar tihu valikpalke tihnikust tee peale tõmmata.»

Tallis valitses hetk vaikust, siis tunnistas Jussu naaber:

«Aga meie mõtlesime, et sa oled hirmsaks kiidukukeks muutunud.»

«Aeg on muutunud, mitte mina,» saputas Jussu saba.

«Kes meil enam hobustki laseb pikka maad jalgsi käia.»

tõgama — pilkama, **latter** — hobuse ase tallis, vahepuudega eraldatud

1. Mõttele, miks alles loo lõpus antakse teada, kuidas Jussu tegelikult nii pika maa läbi sõitis.
2. Kas lugu oleks mõjunud huvi äratavalt, kui see kohe algul oleks ära öeldud?

MIKS TALLINN VALMIS EI SAA!

Friedrich Reinhold Kreutzwald.

Igal sügisel tõuseb kord pimedal keskööl väike hall mehike Ülemiste järvest. Ta läheb mäest alla Tallinna väravasse ja küsib väravavahilt: «Kas linn on juba valmis või on seal veel midagi ehitamist?»

Suuremates linnades juhtub enamasti ikka, et ehitustöödel palju vahet ei tule. Kui just uusi hooneid ei ehitata, siis on vanade juures alati midagi kohendada. Aga kuigi juhtuks, et Tallinnas kõik ehitustööd valmis oleksid, siiski ei tohi seda Ülemiste vanakesele kuulutada. Sellepärast on linna väravavahile kindel käsk antud halli vanakese küsimusele iga kord vastata: «Linn ei ole kaugeltki valmis, seal on kõik ehitamine veel pooleli. Võtab veel mõne hea aasta, enne kui kõik tööd korda saavad.»

Siis vangutab hall vanamees vihaselt pead ja pobiseb sõnu, mida väravavaht ei mõista. Ta pöörab kannapealt ringi ja läheb Ülemiste järve tagasi, kus on tema alatine asupaik. Kui aga vanamehe küsimusele kogemata vastatakse, et linn on valmis, siis tuleks samal tunnil Tallinnale ots. Kogu Ülemiste järve vesi langeks siis Lasnamäelt alla ja uputaks linna ära.

1. Leia vastus jutustuse pealkirjale.
2. Selgita, millest on Ülemiste järv oma nime saanud?

EESTI LIPP.

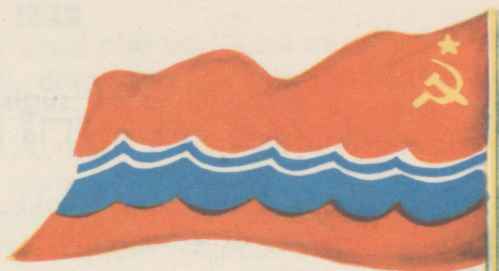
Paul Rummo.

Kõrgel linna kohal, taevarannal
tuules voogab leekiv siid:
vaba rahva lippu kannab
Toompea kindlustorni-iid.

Sinilained, harjad valges vahus
Peipsil, merel mühavad;
sinilained valges vahus
punalipul pühamal.

Lehvi, lipp, sa meie rõõm ja uhkus,
vooga tuules, leekiv siid!
Kaunistad me tööd ja puhkust,
kommunismile meid viid.

iid = iidne — väga vana

EESTI NSV HÜMN.

Johannes Semper.

Jää kestma, Kalevite kange rahvas,
ja seisa kaljuna, me kodumaa!
Ei vaibund kannatustes sinu vahvus,
end läbi sajanditest murdsid sa.
Ja tõusid õitsvaks sotsialismimaaks,
et päikene su päevadesse paista saaks.

Nüüd huuga, tehas, vili, nurmel vooga,
sirp, lõika, alasile, haamer, löö!
Nõukogu elu, tuksu võimsa hooga,
too õnne rahvale, me tubli töö!
Me Liidu rahvaste ja riike seas
sa, Eesti, sammu esimeste kindlas reas!

Sa kõrgel leninlikku lippu kannad
ja julgelt kommunismi rada käid.
Partei me sammudele suuna annab
ja võidult võitudele viib ta meid.
Ta kindlal juhtimisel kasva sa
ja tugevaks ning kauniks saa, me kodumaa!

LANGEB LUND

KES!

Juhan Saar.

Kes küll lehed sügiskuudel
rebib pöösastelt ja puudelt?

Paksud pilved kokku ajab,
nii et aina sajab, sajab?

Aga kes küll — mis sa arvad —
muudab jänkupoiste karva?

Klaasib jõe- ja järvepinda,
sulle kätte pistab kindad.

Puistab põuest ühtepuhku
lund kui lumivalget suhkrut.

Aiateibas püssi laseb,
ninadest teeb mahlakased.

Kes see on? — vaid õue astu:
küsi lumememmelt vastust!

I

Tüdrukud tulid jõe. Poisid olid seal juba ees, löid suurt lärmi ja tegid tanderanti, nagu nad ise ütlesid. Tootsil oli tuhat tegemist. Tuhande esimene oli see, et ta teist reit pidi jääst läbi sulpsatas ja, märg nagu rääbis, lippas rikki-läinud «sõjariistu» uute vastu vahetama.

Tüdrukud seisid kaugemal, jooksid ja sädistasid omasoodu. Toots oli neid selle tarvis jõe toonud, et oleks teistel lasknud minna pilliroo vahele, sinna, kus jää veel mustendas, et siis oleks tore olnud vaadata, kui mõni neist sisse kukub.

Ta läks tüdrukute juurde.

«Vaata, mis te, narrid, siin oma saabastest kratsite,» ütles ta, «minge sinna pilliroo juurde, seal on jää selge nagu klaas.»

«Miks sa ise ei lähe?» küsiti temalt.

«Ma lähen kah! Käisingi juba; seal on tore vaadata, kui vähid kivide ümber ronivad. Üks hull oli ometi nii suur nagu kinnas ja õgis aga teisi nahka. Siis tuli üks suur kala, vist säga, niisuguste suurte, punnis silmadega, ja sõi jälle vähi ära. Ei, seal on niisuguseid loomi näha, et kananaha ajavad ihu peale.»

«Uh! Kui seal nii hirmsad loomad ronivad, siis küll ei lähe.»

«Narr, ega's nad sulle läbi jää kallale saa tulla. Šina oled ju jää peal ja nemad seal all, põhjas.»

«Mina lähen ja vaatan,» ütles viimaks keegi tüdrukute hulgast. Kõik vaatasid ümber, et näha, kes see nii südikas oli.

Raja Teele astus teiste hulgast välja ja sammus pilliroo poole.

«Ära mine!» hoiatasid tüdrukud.

Teele pöördus ümber ja vastas: «Tulge ühes! Lähme vaa-

tama. Aga seda ma sulle ütlen, Toots, kui sa nüüd jälle valetasid, siis sa kolkida saad! Tule parem ise ühes ja näita, kus see koht on.»

«Mine, mine, küll ma tulen ka,» ütles Toots ja nihkus sinapoole, kus poisid jääl üksteisest kinni hoidsid ja nagu suur elav pundar kisades ja käratsedes edasi liikusid. Siis jäi ta seistama ja vahtis oma öökulli-silmadega Teele poole.

II

Mitte kõik koolilapsed ei olnud jõel. Oli ka neid, kes klassitoas õppides või kõneldes aega mööda saatsid. Tali ja Tõnisson seisid akna juures ja vahtisid aeg-ajalt välja jõeale, kust kära klassituppa kostis. Korraga Arno kahvatas. ja enne kui Tõnisson sai midagi mõtelda, veel vähem ütelda, tormas ta klassitoast välja:

«Ta kukub sisse!»

Arno oli tähele pannud, et jõgi pilliroo juures, kus vesi käre damini jooksis, veel pooliti lahti oli, ja nägi nüüd, et Teele just selle sama koha poole sammub. Ta jooksis kõigest jõust jõe poole, juba kaugelt hüüdes:

«Ära mine, Teele, sealt on jõgi lahti! Ära mine, Teele!»

Kui ta jõudis parajasti poolele maale koolitoa ja jõe vahel, murdus jää ja Teele kukkus vette.

Tüdrukud hakkasid hirmsasti karjuma. Ka poisid jooksid ehmunud lähemale. Arno jõudis jõe äärde. Nagu unenäos nägi ta teisi edasi-tagasi jooksvat ja kätega vehklevat. Siis nägi ta, kuidas Teele pooliti veest välja ronis ja jääservale toetus, kuidas jääserv katki murdus ja ta vette tagasi langes. Edasi kuulis ta, kuidas Teele vees appi karjus. Arno seisis silmapilgu aega nagu kivist sammas liikumata ühel kohal, siis aga jooksis ta otse Teele poole, laskus jääservale kükakile ja ulatas Teelele käe.

«Nüüd kukuvad, nüüd kukuvad!» karjusid teised läbisegi. Ja nad kukkusid. Parajasti, kui Teele Arno käest kinni haaras, murdus jää uuesti ja siis suples juba kaks last külmas talvises vees. Kisa algas uue hooga. See pidi vist küll väga vali olema, sest isegi kooliõpetaja ja köster kuulsid oma tupp. Õnnetust silmates haaras kooliõpetaja seina äärest pika saelaua kätte ja jooksis jõeale.

Ka teiselt poolt jõge jooksis üks mees. Ta tuli otse üle künni. See oli Lible. Käes oli tal nõõripundar. Tuli pilliroo lähedale ja viskas nõõriotsa uppujate juurde. Arno hakkas sellest kinni ja sai viimaks kaldale. Temaga ühes ka Teele, kes kogu aja teise ümbert krämplikult kinni hoidis.

südi — julge, hakkaja

1. Millega õnnetus oleks võinud lõppeda?
 2. Mida sa arvad Tootsi käitumisest?
 3. Seleta väljendeid:
tegid tanderanti,
lippas rikkiläinud sõjariistu vahetama?
- *4. Koosta jutuke teemal «Mis on talvel head ja halba».

ARNO ON HAIGE.

Oskar Luts.

Arno on haige. Saare tagakamber on pime. Aknad on kinni kaetud, et valgus sisse ei paistaks. Uks ees- ja tagakambri vahel on kinni. Iga kord, kui seda avatakse, toimub see tasa-tasa. Käiakse kikiparbail. Perenaine on kurb, teiste näod on tõsised.

Õö on... Tagatoas põleb väike lamp ja saadab oma nõrka valgust voodi poole, milles haige magab rahutut und. Säangi ees istub vanaema. Kui ema ise juba puruväsinud on ja enam ei jõua valvata, siis tuleb tema ja kohendab vaipa, mille haige laps enese pealt ära on lükanud. Külma vee rätik, mis on haige pea ümber, tahab ka iga natukese aja tagant vahetamist. Arno on väga haige. Just sellesama päeva õhtul, kui ta jõkke kukkus, hakkasid ta põsed õhetama, pea valutama ja öösel tuli palavik. Nüüd on juba kolmas päev, aga haigus ei tagane, veel kõvemaks näib minevat palavik.

Haige läheb rahutuks. Ta lükkab vaiba kõrvale, kooditab jalgadega, pöörleb nagu ussike.

«Juua!»

Vanaema annab talle tassiga vett. Haige joob. Suust käib tal palav, haige lehk välja. Ta käsivarred on peenikeseks jäänud. Oleks, et ta midagi sööks... aga ta ei söö. Ainus asi, mida ta võtab, on paar lonksu külma vett.

«Palav . . .»

«Jää rahule, Arnokene, varsti tuleb hommik, siis on parem.»

«Kus ema on?»

«Ema magab, jää sina kah nüüd natukeseks.»

«Ah, kui palav, palav . . .»

Juba ärkab ema, tõuseb üles ja tuleb sängi juurde. Nüüd algab tema vahikord. Tuhat korda ennem oleks ta ise haige, kui aga tema laps oleks terve.

Neljandal päeval toodi tohter. See laskis kõigepealt riided akende eest ära võtta, et valgus sisse paistaks. Sumbunud õhku katsus ta sellega värskendada, et eeskambri uks lahti jäeti ja pärast puhast õhku eeskambrist tagakambrisse lasti. Nii käskis ta teha iga päev. Siis kirjutas ta palavikku vähendava rohu, käskis seda kolm korda päevas sisse anda ja arvas, et kui Arnole mõnda muud tõbe ei tule, nagu kopsupõletik, siis saab ta varsti terveks ja mingit suuremat hädaohtu karta ei ole.

1. Miks Arno haigestus?
2. Leia palast kohad, mis kinnitavad vanasõna «Lapsel valutab sõrm — emal süda».
- *3. Loe hoolega iga rea esimest sõna. Sama rea järgmiste sõnade hulgast vali välja **ainult kaks** — need, mis esimese sõna juurde **alati** kuuluvad:

talv — külm, kasukas, lumesõda, lumi, haigus

haigus — kannatus, arst, ebamugav, paranemine, surm

LUMELAUL.

Kalju Kangur.

Küll need taevaveskid käivad
ööd ja päevad, ööd ja päevad...

Oi seda valget lumejahu,
mis enam kuhugi ei mahu!

Muudkui sajab, sajab, sajab,
matab tänavad ja majad.

Täidab hoovid, müürisopid,
aknad, ukсед kinni topib.

Lumi, lumi ümberringi,
üle kuuskede ja pingi,

üle laternate kuma
pehmena ning hääletuna.

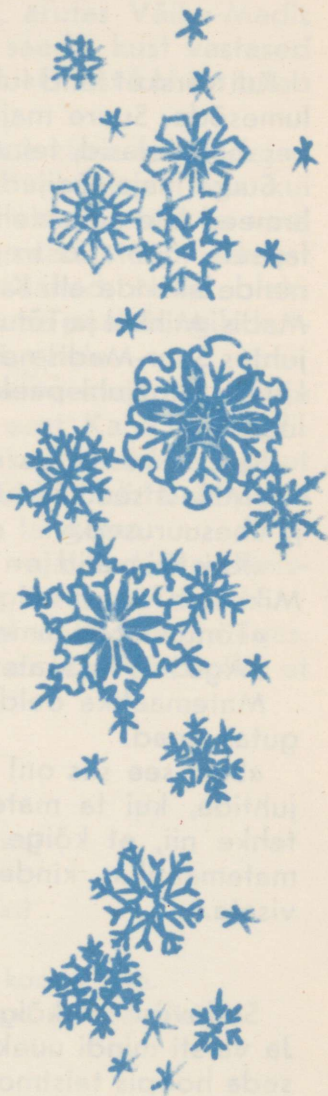
Langeb helbeid, langeb, langeb,
üle pea on kasvand hanged.

Kes tegi lahti lumesalve?
Läbi talve, läbi talve

keerleb helbeid pähe, näkku ...
küll neid jätkub, küll neid jätkub

mitmeks-setmeks talvetralliks,
kelgumäeks ja lumepalliks,

mitmesajaks, mitmesajaks
pikaks-pikaks suusarajaks!

MATEMAATIKA JA VÄEÜLEM.

Jaak Rannap.

I

Kui värsket lund tuli, mängisid Massiaru sovhoosi lapsed lumesõda. Suure maja lapsed olid üks armee, kõik need, kes mujal elasid, teine.

Suure maja sõdijad löödi alati põgenema, ehkki mõlemad armeed olid neljamehelised. Sõda lõppes nii, et suure maja lapsed kõssitasid trepikojas, võitjad aga uhkeldasid lausa nende akende all. Kui kolmanda klassi poisid Priit, Väike-Madis, Mihkel ja Tõnu ühel päeval jälle treppidel redutasid, juhtus Suur-Madis neist mööda minema. Suur-Madis kandis käisel salgajuhi paela, sellepärast pidasid väiksed temast lugu.

See oli hea juhus nõu küsimiseks:

«Millest see küll tuleb, et alati meie taganeme? Sõjaväed ju ühesuurused.»

«Kui sõjaväed on ühesuurused, siis on väeülem süüdi. Miks teil Tõnust kõige suurem ülemus sai?»

«Tõnu viskab lumepalli kõige kaugemale.»

«Aga mis tal matemaatika on?»

Matemaatika öeldi Tõnul kolm olevat. Suur-Madis vanutas pead.

«Seal see siis on! Kuidas saab kõrgem ülemus vägesid juhtida, kui ta matemaatikat kolme peale vastab! Nüüd tehke nii, et kõige kõrgemaks ülemuseks saab see, kes matemaatikas kindel viiemes. Palli võib ta üsna vähe visata.»

II

Sedaviisi sai kõige kõrgemaks ülemuseks Väike-Madis. Ja varsti mindi uueks lahinguks valmistuma. Seekord tehti seda hoopis teistmoodi

«Neid on neli ja meid neli. Mida peaks tegema, et nemad saaksid meist vähem lumepomme pilduda?» arutas Väike-

Madis ja vastas ise: «Meil peab kaks korda rohkem lume-
kuule tagavaraks olema.»

Kui salalaod laskemoona täis said, arutas Väike-Madis
edasi: «Mis peaks tegema, et teada saada, kust vastased
kindlust ründavad?» Ja vastas jälle ise: «Ühest kohast tuleb
kindlusevall madalamaks lõhkuda.»

See oli tõepoolest kaval plaan. Kust kipuvad ründajad
kindlusse? Ikka sealt, kus vall kõige madalam. Aga kui
sinna palju viskekuule ja mõned kahekäemürsud ja veel
üks suur kaelaveeretamisvall valmis seada, on madalast
lumemüürist niisama hästi kui lõks saanud. Nüüd oleks
teiste poiste arvates võinud vastased juba pealetungile kut-
suda, ent Väike-Madis ei jäänud veel rahule.

Kui vanaisa partisan oli, ründas ta vaenlast ikka selja
tagant. Niisugune ründaja sõdib kahe eest. Kahe eest sõdi-
jaks määrati tugeva viskega Tõnu, kes kindlusest pisut
eemale, puuriitade vahele peitu läks. Sealt pidi ta siis para-
jal hetkel vastasele selja tagant kaela langema.

Nüüd olid ka uue väeülemate arvates vajalikud ettevalmis-
tused tehtud. Lumesõda võis alata. Ja kohe see algaski.

Veerand tundi hiljem istusid alatised võitjad redupaigas.
Mis nemad seal tegid, seda ma aga ei tea. Võib-olla, et
valisid kah uut väeülemat.

redutama — peidus olema

1. Miks suure maja lapsed algul alati kaotasid?
2. Missugune peab olema väeülem?
Kuidas Väike-Madis lahingut ette valmistas?
Millised olid sõjakavaluse tulemused?
3. Jaota pala mõlemad osad veel kaheks ja koosta kava.
- *4. Jutusta lugu nii, nagu oleksid sa ise olnud üks mängijatest.

TUUL JA KUUSK.

Juta Kaidla.

- Tuul: Olen põhjatuul! Uhuu!
Raagu puhun iga puu!
- Kuusk: Siis, kui terve mets on paljas,
kuusk on ikka ilus haljas.
- Tuul: Oot, sind sasin sedamaid!
Sa ju torkad mind, ai, ai!
- Kuusk: Ära tule, tuulevana,
minu okkaid puudutama!
Metsale on ehteks nüüd
minu roheline rüü.
Laste meelgi nukker oleks,
kui ma talvel haljas poleks.
Mis nad näärriks tuppa seaksid?
Mille ümber pidu peaksid?
- Tuul: Ah, või nõnda on siis lood!
Lastele sa rõõmu tood.
Haljenda siin, kuusepuu!
Lähen mujale. Uhuu!

raagus (raagu) — ilma lehtedeta, **rüü** — riietusese, linane või takune pikk-kuub, **nukker** — kurb

PÄEV ON KUKESAMMU PIKEM

KUIDAS PÜHAD LUUAVARREGA KINNI PÜÜTI.

Elar Kuus

I

Kui minu vanaisa veel paras põngerjas oli, elas ta üksikus talukeses keset soid ja laani. Talvel müttas tuisk ümbruse rajad umbe, nii et talus keegi välja ega sisse ei pääsenud. Pere pidi kodus konutama, kehakinnituseks aganaleib ja lahja kali — ainus lehm oli ahtraks jäänud.

Kord ütles vanaisale tema vanaisa, minu vanavanavaarisa, kes naril lamas:

«Ära karda, poiss, hädad ei kesta kehvakesel igavesti, küllap tulevad pühad temalegi. Ainult oska pühad kinni püüda.»

«Kuidas mina neid kinni püüan, kui meil kalendrit pole?»

Vanavanavaarisa kõhis ja lausus:

«Kalendrit pole, aga luuavars on. Mine pista ta otsapidi hange!»

Vanaisast põngerjas tõmbas luual varre tagant ja torkas ta õues hange. Ilmad olid külmad ja selged, päike heitis luuavarrest lumele varju. Polnud raske taibata, mis edasi teha: keskpäeviti varju valvata ning ära märkida, kui kaugele see ulatub. See pikenes iga päevaga, sest päike käis üha madalamalt.

II

Ühel päeval vari siiski ei muutunud. Väike vanaisa võis tarre teatada:

«Vaar, vaar, vari püsib eilsepikkune.»

«Tähendab,» kostis narilt, «talvine pööripäev on käes.»

«Mis sellest?»

«Kui on pööripäev, pöördub mõndagi muud. Valva veel veidike!»

Vari seisis terve nädala ühesugune, siis sai valvaja rõõmsa sõnumiga tarre tormata:

«Vaar, vaar, luuavari on kukesamm lühem.»

«Kui nõnda, on päev kukesamm pikem ja täna algab uus aasta. Oledki pühad kinni püüdnud!»

Vanavanavaaris ajas end istuli, pistis heameele pärast piibu suhu:

«Noh, poiss, ütlesin ju, et ega hädad kehvikul igavesti kesta! Varsti on pakase paukumine ja vihuri vingumine läbi. Ja kui kevad kas või kaugelt paistab, ei pruugi me vähemalt püha puhul leiva hulka aganaid puistata. Köh-köh!»

nari — lavats, riulitaoline puhke- või magamisase, **vihur** — tuulispea, äge tuulepuhang

Miks on palal selline pealkiri?

KÜLMAEIDE NÄÄRIVIGUR.

Ellen Niit.

Mõtles külmaeit, et vääriks
näärilusti teha nääriks.

Ja ta otse koolipeoks
tegi oma mõtte teoks.

Vöttis härma külmaeit,
maalis kärmelt külmaeit.

Pintsli alt tal, kill ja kill,
kukkus muudkui lill ja lill.

Ning kui õhtu oli käes,
olid aknad karrasjääs.

Tervitades aastat uut
heitis helke iga ruut.

Kümnekordseks silmapilk
akendes sai küünlavilk.

Ja nalja näärिताatki vist
sai külmaeide vigurist.

NÄÄRIMUINASJUTT.

Helju Rammo.

T e g e l a s e d:

Marju	Näärivana	Haldjas
Eeri	Rebane	Lumehelbed
Milvi	Karu	Pilvepoisid

Tegevuspaigaks on elutuba. Otse aken. Toas on diivan, laud, toolid ja ehtes nääripuu. Marju lamab diivanil ja loeb raamatut.

Marju (raamatut lugedes): «Ükski ei julgenud enam jänku vastu kätt tõsta ja väike jänkupoiss oli väga rõõmus.» Nii hästi lõppes! Nüüd peaksin ka mina rõõmus olema, aga ei saa... Ah, miks ma ometi pidin just täna, enne nääripidu, selle uisutamisega jändama! Oleksin võinud homseks jätta, siis poleks olnud ka seda jalaväänamist. Ja ma oleksin Eeriga esinenud. Harjutasime Eeriga oma tantsu mitu kuud ja ootasime nii väga nääripidu. Minu pärast ei saa nüüd tema ka esineda ja on kindlasti väga õnnetu. (Ohkab.) Kell on viis... Kõik esinejad on juba kohal... Jagatakse välja kostüümid, tulevad pealtvaatajad... Saalis kustutatakse tuled, eesriie avaneb... Mina aga pean siin lamama... (Kustutab laualambi, pöörab pea ära ja uinub.)

(Pikkamööda valgeneb lava uuesti. Lava igast küljest kerkivad haldjad ja hakkavad tasase muusika saatel haldjate tantsu tantsima. Tantsu ajal tõuseb Marju istukile, hõõrub silmi ja jääb siis tantsu vaatama.)

Marju: Kui ilus! Ma ei saa aru, kes te olete ja kust te siia saite.

Haldjas: Meie oleme haldjad ja tulime metsast. Täna on nääriõhtu ja täna peavad kõik lapsed rõõmsad olema. Sina aga olid kurb ja meie tulime sind rõõmustama.

Marju: Kui head te olete!

Haldjas: Oota, ma kutsun veel ka lumehelbed siia! (Läheb akna juurde ja avab akna.) Lumehelbed, lumehelbed, liuelge siia! Tulge tantsige ja rõõmustage Marjut!

(Lumehelbed hüppavad aknast sisse ja hakkavad oma tantsu tantsima.)

Marju (vaatab huviga tantsu).

Haldjas: Noh, kas meeldib?

Marju: Jaa, väga! See on nii kena nagu kõige ilusamas muinasjutus!

(Koputatakse uksele.)

Haldjas: Näed, sulle tuleb veelgi külalisi.

Marju: See on tore. (Sisse hõigates.) Jah!

(Tuppa tuleb näärivana. Uks jääb lahti.)

Marju (üllatunult): Näärivana!

Näärivana: Tere, Marju!

Marju: Tere! Istuge, palun!

Näärivana: Tänan! (Istub.)

(Nüüd astub tuppa Karu, kingitustekott seljas.)

Marju: Oi, karu! Ma kardan!

Karu: Mömm-mömm, mul on hea süda, mömm-mömm.

Näärivana: Marju, sa ära karda teda, ta on tõesti hea, näed, kuidas ta abistab mind, tassib kingitustekotti.

Marju: Istu, Karuonu!

Karu: Mömm-mömm, tänan, mömm-mömm! (Vaatab tooli.

Kas see tool aga kannab mind, mömm-mömm? Paremses seis, mömm-mömm.

(Nüüd lipsab tuppa Rebane, lumelabidas seljas.)

Marju: Näete, rebane!

Näärivana: Ka sina jõudsid viimaks pärale! Ütle, kuhu sa üldse kadusid?

Rebane: Mina...mina jalutasin natuke aega linnas.

Marju: Kas tõesti?

Rebane: Jah. Sõitsin trammi ja bussiga.

(Deklameerib.)

Kes on see metsaelanik,
kel kuldne kuub ja saba pikk,
pea aga tarku mõtteid täis,
kes linnaski kord ära käis?
Kes tihti olnud surmasuus,
kuid keda päästnud kavalus.
Teil pole tarvis murda pead,
sest seda kogu maailm teab:
ma Reinuvader Rebane! (*Teeb uhke kummarduse.*)

Näärivana: Või kelgid ka veel! Vaata sa mul ette!

Rebane: Enam . . . enam ma üksi lonkima ei lähe. Nüüd ainult puhastan teed, kus vaja. Eeskujulikult.

Näärivana: Loodame! (*Marjule.*) Aga kuidas siis sinuga lood on? Viisakas sa oled, seda ma juba tean, aga kas sa ka muidu hea oled, virk ja hoolas? Kuidas sa koolis ka õpid?

Marju: Mina õpin hästi! Mul on kõik ainult neljad ja viied!

Näärivana: See on rõõmustav.

Karu: Mömm-mömm, rõõmustav, mömm-mömm!

Näärivana: Aga kas sa ka minu jaoks midagi selgeks oled õppinud?

Marju: Õppisin koos Eeriga tantsu ära. Harjutasime mitu kuud, kuid esitada ma seda ei saa, sest väänasin hommikul jala.

Näärivana: Kahju!

Karu: Mömm-mömm, see on paha, mömm-mömm!

Marju: Olen väga õnnetu . . .

Haldjas: Ma aitan sind kohe.

Marju: Mismoodi?

Haldjas: Kõigepealt toome Eeri siia. (*Läheb akna juurde, avab akna ja hüüab.*) Pilvepoisid! Pilvepoisid!

Keegi vastab akna taga: Hea haldjas, oleme sinu käsutuses.

Haldjas: Lennake koolimajja ja tooge kolmanda klassi Eeri siia!

Akna taga vastatakse: Oo, milline erakordne ülesanne! Eerile kujuneb see alles lõbusõiduks! Lähme, uh-huu!

Haldjas: Läksid! Minuti pärast on nad juba tagasi! (*Vaatab aknast välja.*) Oo, Eeri tulebki! (*Teeb akna hästi lahti ja Eeri tõstetakse vopsti aknast tupp, otse lauale.*)

Marju: Eeri!

Eeri: Marju! (*Läheb Marju juurde.*) Tead, ma istusin saalis ja äkki, ma ei saanud arugi, kui juba olin väljas ja tõusin ikka kõrgemale ja kõrgemale, televiisori-mastki jäi minust maha... No küll see oli alles sõit!

Marju (*näitab käega ringi*): Minu külalised korraldasid selle.

Eeri (*vaatab ringi*): Oi, näärivana, karu, rebane ja ...

Marju: Lumehelbed ja haldjad! (*Osutab Haldjale.*) Tema käsul tõidki pilvepoisid su siia.

Eeri (*Haldjale*): Kuulge, kas ei oleks võimalik mind nii iga päev kooli sõidutada?

Rebane: See poiss on kaval nagu rebane!

Haldjas (*Eerile*): Ei, see on võimalik ainult nääriõhtul.

Eeri: Kahju, et iga päev pole nääriõhtu!

Rebane: Kaval nagu rebane! Nagu rebane!

Maiju: Küll on hea, et täna on nääriõhtu. Ja nüüd, Eeri, katsume näärivanale oma tantsu esitada. (*Tõuseb ettevaatlikult, vaatab jalga.*) Terve! Mu jalg on jälle terve. Aga ...

Haldjas: Mis on, Marju?

Marju: Ma ei saa ikkagi esineda, mul ei ole kostüümi.

Haldjas: Võta oma hommikukuub seljast!

Marju (*teeb hommikukuue eest lahti*): Kostüüm! Mul on tõesti kostüüm seljas. Kuidas see võimalik on?

Haldjas: Nääriõhtul on kõik võimalik!

Marju (*võtab rõõmsalt hommikukuue seljast*): Eeri, tantsime!

Eeri: Tantsime! (*Tantsivad.*)

Näärivana (*tantsu lõppedes*): See oli väga kena tants!

Karu: Mõmm-mõmm, ilus, mõmm-mõmm!

Rebane: Osavad nagu rebased! Nagu rebased!

Näärivana: Olen teiega täiesti rahul! (*Ulatab Marjule ja Eerile kommikoti ja raamatu.*)

Marju: Aitäh!

Eeri: Aitäh!

Näärivana: Palun, palun! Meil aga tuleb nüüd minna, meid ootavad veel paljud lapsed.

Karu: Mõmm-mõmm, tuleb minna, mõmm-mõmm!
(*Näärivana tõuseb ja lava muutub uuesti pimedaks. Pimedas lahkuvad kõik lavalt peale Marju. Varsti pärast seda vaatavad ukse vahelt sisse Eeri ja Milvi.*)

Eeri: Ta magab.

Milvi: Lähme siis tasakesi ja paneme kommikoti ja raamatu talle sülle.

Eeri: Paneme jah. (*Seda nad teevadki ja ise peidavad end ühe tooli taha.*)

Marju (*ärkab*): Oli samme kuulda. (*Süütab laualambi. Märkab kommikotti ja raamatut.*) Kuidas see küll on võimalik? Kas siis tõesti on haldjad olemas?

Eeri (*tooli taga*): Ja päkapikud on ka.

Milvi (*samuti tooli taga*): Olemas.
(*Milvi ja Eeri tõusevad tooli tagant püsti. Mõlemal on päkapiku torumüts peas.*)

Marju: Teie?!

Eeri: Tulime otse koolist.

Milvi: Nääripidu praegu just lõppes.

Marju (*Eerile*): Sa olid kindlasti väga õnnetu, et ei saanud täna esineda?

Eeri: Ei, väga ei olnud.

Marju: Räägi õigust!

Eeri: Noh, algul olin küll, kuid siis algas kontsert ja paha tuju läks mööda. Pärast, kui tuli näärivana, olin juba täitsa rõõmus.

Milvi: Näärivana ütles Eerile, et ta teab teie tantsu, teab, et see on väga tore.

Eeri: Ja saatis sulle kommikoti ja raamatu.

Marju: Aga mina mõtlesin . . .

Eeri: Mida?

Milvi: Ütle meile!

Marju: Pärast räägin. Kõigepealt võtke palitud seljast! Ema peaks ka kohe varsti koju jõudma. Siis süütame kuu-
sel küünlad. Ja meil tuleb tore-tore nääriõhtu!

1. Mida arvad sa Marju koolikaaslastest?
2. Kuidas valmistad sina nääriõõmu oma sõpradele?
3. Mille poolest erineb näidend teistest kirjanduspaladest?
- *4. Koosta nääriõõmu ise väike nääriõõmu.

TUISUTAAT ON AMETIS

TÕELINE MÄNGUMEEES.

Holger Pukk.

I

Toivo sai näärideks saabastega uisud, hokikepi ja litri. Oligi õige aeg, sest vanad uisud ei läinud enam jalga. Vanast hokikepist ei tasu aga rääkidagi. Kepp või asi. Lihtsalt kõver roigas.

«Nüüd oled sa tõeline mängumees!» ütles isa ja Toivo uskus seda isegi. Teisi niisuguseid uiske andis liuväljalt otsida. Helekollast musta käepidemega hokikeppi aga polnud mitte kellelgi. Litri eest käis poistel liivaga täidetud viksikarp. Toivo pani uisud alla, võttis hokikepi õlale, litri pihku ja läks õue.

Hoovile valatud liuväli oli kisa-kära ja viksikarbi kolksatusi täis. Käis maruline treening, sest homme oli oodata veel marulisemat võistlust. Naabertänava «Rakett» oli nende «Komeedi» välja kutsunud.

Toivo seisatas liuvälja ääres ja vaatas seda viksikarbi

roigastega tagaajamist natuke üleolevalt pealt. Äkki libises karp otse tema jalgade ette. Toivo noppis karbi üles ja viskas tagasikätt üle plangu. Poisid pistsid kurjustama. Siis heitis Toivo jääle oma tuliuue musta litri. Ja andis sellele niisama uhiuue hokikepiga paraja põksu. Nüüd nähti ka Toivo sätendavaid uiske. Kohe läks vaatamiseks ja kiitmiseks. Nuruti keppi proovida ja . . . Eks te tea ise paremini, mida niisugusel korral kõik tehakse ja öeldakse!

II

Varsti pandi mäng uue hooga käima. Toivo sättis enda vastasmeeskonna värava lähedale ja muudkui karjus: «Andke passi! Lükka siia!» Ja kui poisid litri temale söötsid, siis tema aina lõi väravale. Rops ja jälle rops! Helekollane hokikepp välkus uhkelt läbi õhu. Niimoodi mängiti natuke aega. Siis hakkasid poisid nurisema.

«Mis sa vahid seal! Tule tribla kah!»

Aga Toivo vastas: «Tõeline mängumees on see, kes palju väravaid viskab! Selle töö jaoks peab päris kepp olema. Egas roigastega midagi . . .»

Targu jättis Toivo ütlemata, et viimati rabelevad tema uue kepi pooleks.

III

Mängiti edasi. Aga enam Toivo sööte ei saanud. Päris vilu hakkas ühe koha peal tammudes. Siis ütlesid poisid, et aitab treeningust küll. Nüüd teevad homseks meeskonna valmis. Ants jääb väravasse, Ivo-Valter kaitseesse, ründekolmik on Erik—Vello—Mati. Reservis see, see ja see. Toivo nime ei nimetanud keegi. Lõpuks hakati varustust klapi-tama. Nüüd tuli mängu ka Toivo nimi.

«Toitsil on tõeline hokikepp ja litter. Need võtame mängu. Kepi saab Vello. Tema on kõva ajaja ja lööja.»

«Ei lähe läbi!» hüüdis Toivo kurjalt.

«Ohoo! Kas sina siis ei taha, et meie «Komeet» võidab?»

«Miks ei taha!» ehmus Toivo.

«Siis on asi korras! Tõelisel mängumehel peab tõeline kepp olema! Anna see homseks Vello kätte!»

Mis jäi Toivol üle! Ainultohata ja oodata järgmisi treeninguid. Siis saab ehk tõestada, et tema tõelisel kepil on ka tõeline mängumees taga.

roigas — kepp, kaigas, malk, tugev oks

1. Põhjenda, kas poisid tegid õigesti, et nad Toivot võistkonda ei valinud

2. Mõttele palale täpsem pealkiri.

*3. Miks on sõnad selliselt rühmitatud? Jätka ise mõlemat tulpa.

suusasõit suusad

hokimäng hokikepp

uisutamine uisud

LIUVÄLJA TEGEMAS.

J. Kallak.

I

Kõrvekülas polnud jõge ega järve lähedal, aga lapsed tahtsid uisutada. Tulid siis kord kokku nõu pidama, kuidas puudust parandada.

«Teeme endile liuvälja!» soovitas Uustalu Mikk. «Meie kaevus on palju vett. Laename paarist perest rennid ja jät-kame kokku, nii et ots ulatuks koplisse. Sinna teemegi liu-välja.»

Kõik olid nõus, ainult Aru Toomas ajas vastu:

«Ei mina hakka teiega maid jagama. Teen endale üksinda!»

«Kuhu sa selle teed?» pärisid teised.

«Eks ma oma õue tee!»

«Mis liuväli sellest saab, mis sa üksinda teed!» kahtlesid teised. «See tuleb liiga väike!»

«Olgugi väike, aga eks ta ole enda päralt,» vaidles Toomas.

Ja nii see jäigi: Aru Toomas teiste laste ettevõtet ei toetanud.

Teised aga asusid kõik juba järgmisel päeval virgasti tööle. Suur neljanurgeline plats puhastati lumest ja pumbati vett täis. Paari päeva pärast oli plats kaetud sileda jääga nagu klaas. Siis torgati platsi ümbritsevasse lumehange veel kuuseoksi ja liuväli oligi valmis. Lõbus oli seal üheskoos uisutada ja hullata. Iga päev oli kuulda Uustalu koplhist kuni hilisõhtuni naeru ja kilkamist.

II

Aru Tooma liuväljast aga ei tulnud midagi. Toomas tegi tööga küll algust, kuid väsis varsti ära: palju sa üksinda ikka jaksad. Ja ühel õhtul videvikus liuväljalt tulles näeb Uustalu Mikk Toomast oma õues. Nõjatub koplitarale ja vaatab igatseva pilguga teiste lõbu pealt.

«Mis sa siin seisad? Miks sa uisutama ei lähe?» küsis Mikk.

«Kas te lubaksite?» küsis Toomas vastu.

Mikk mõtles natukese aega, siis vastas:

«Noh, kui sa võtaksid enda peale mingi töö, kas või lumerookimise, siis lubame küll.»

Paaril päeval pärast seda polnud Toomast näha. Aga siis juhtus ühel ööl kange tuisk, ja kui Mikk läks järgmisel päeval koolist tulles liuvälja puhastama, leidis ta, et see oligi juba puhas.

Varsti tulid lapsed uisutama ja Mikk jutustas kõigile, mis oli juhtunud.

Õhtu eel ilmus liuväljale ka Toomas, uisud kaenlas. Teised võtsid ta rõõmsa kisaga vastu. Aga lumerookimine liuväljalt jäi kuni nädala lõpuni Tooma tööks ja ta tegi seda nurisemata. Siis pandi jälle endine järjekord maksma.

1. Miks ebaõnnestus Tooma ettevõtte?

* 2. Sea silpidest vanasõna:

Mida	või	se	vad	hek	sa
	da	ei	üks	või	ü

KELK JA KILK.

Aino Pervik.

Kilgil hakkas ahju taga palav. Ta keksis õue ja nägi seal kelku.

«Lähen kelguga kelgutama!» kelkis kilk.

«Mina kilgiga ei kelguta!» kilkas kelk.

«Mina aga kelgutatan ikka kelguga!» kelkis kilk edasi.

«Jäta oma kelkimine, kilk!» keelas kelk.

«Jäta oma kilkamine, kelk!» keelas kilk.

«Mina võin igatahes kilgata, aga eks sina kelguta ilma kelguta!» pilkas kelk kilki.

«Kui tahan, kelgutatan kas või kelguta. Aga sina ära kilka!» keelas kilk kelku.

Nii nad kemplesid, kilk kelguga, kelk kilgiga, kuni räästad hakkasid tilkuma ja ei saanudki lõpuks kelgutada ei kilk ega kelk.

1. Mis teeb selle loo naljakaks?

*2. Jätka sõnaridu! Järgmise sõna leidmiseks võid eelmisest sõnast muuta ainult ühte tähte:

kilk, kelk, helk, telk, tilk,

pall, sall, tall, talv,

*Kui ma suvel metsas käisin,
kukkus kuuse otsas kägu.
Nüüd on külmad talveilmad,
nüüd on laanel teine nägu...*

K. Merilaas

METSLOOMADELE SÜÜA VIIMAS.

Harri Jõgisalu.

I

Oli väga külm ja lumine talv. Hanged ulatusid üle aialattide, õu oli kuhjaga lund täis ja kooli tultes ei leidnud lapsed teed üles. Iga päev sadas ning tuisk mässis maa ja metsa valge kasuka sisse.

Ühel hommikul teatas tähejuht Rein: «Kes tahab tulla

metsloomadele toitu viima, olgu pühapäeva hommikul koolimaja juures. Suusad äll ja seljakott kukil!»

Ei seda lastud kaks korda ütelda. Sassil ja Jassil oli kohe käsi püsti. Tulijaid oli teisigi. Metsloomi peab aitama, mis seal pikalt mõtelda.

Kodus oldi poistel abiks suuski määrimas ja seljakoti rihmu parajaks pingutamas. Vanaema tõi keldrist kaalikaid, vanaisa lakast ristikut. Pambud said parajad selga võtta.

Pakast oli omajagu, suusad libisesid hästi ning pikk rivi pioneere ja oktoobrilapsi läks üle lumise välja metsa poole. Lastel tuli puna palgesse, härmatis juustesse, aga metsa vahel oli tuulevaikne ja palju soojem.

«Millal me loomi näeme?» tahtis keegi heleda häälega tüdruk teada.

«Kisa valjemini, siis üsna varsti!» ütles Rein. Seepeale hakkasid edevamad itsitama. Aga natukese aja pärast kostis rivi lõpust uuesti:

«Rein, kuule, tõesõna, mina sellepärast kaasa tulingi, et tahan põtru näha!»

Loomi tahtsid kõik näha, ja need, kes metsas ei oska vait olla, lubati koju tagasi saata.

Suusad vajusid sügavale lumme, puude okstelt pudenes härmatist krae vahele: matkajad olid valged nagu veskilised.

Puhati ja vaadati, kes oli metsa alla jälgi jätnud. Näe, siit oli jännes üle kalpsanud, aga siit rebane läinud, saba lohvakil järel! Tee veeres oli rähni sepikoda ja kõrge kuuse all nähti orava käbiladu.

«Varsti oleme kohal. Siin lähedal on kitsede söögimaja!» sosistati eestpoolt. Keset väikest lagendikku seisis onn, selle ümber varbadest sõimed ja toiduküna. Loomade jälgi oli küll, aga mitte ühtki kitse ei lähedal ega kaugel.

«Kas me loomi ei näegi?» oli Jassi esimene küsimus, kui rühm pärale jõudis. Sellele ei teadnud keegi vastata.

Heinakotid tühjendati sõimesse, lehisevihad seoti puude külge ning künasse pandi kartuleid ja kaalikaid.

Siis asuti tagasiteele.

Laste jutt oli otsas, kojuminekuga rutt. Sassil külmetasid varbad, Jassil kõrvad. Raske rada väsitas ja kõht läks tühjaks. Igamees sibas vaikselt, omaette nohisedes, kuni raiesmiku serval suusatajad nõksatasid seisma. Otse ees, suusaraja peal, seisis suur loom, kootideni lumes, kõrge turi üle põõsaste ja naljakalt pikk pea püsti.

«Põder!»

Kohtumine oli nii ootamatu ja põnev, et lapsed pidasid hinge kinni.

Põdergi ei astunud paigast. Vaatas ja liigutas oma suuri kõrvu. Ju nägi esimest korda nii palju lapsi.

Küllalt tõtt vaadanud, astus põder aegamööda edasi, nagu öeldes: «Vaadake nüüd, lapsed!»

Aga kui suusatajate rivi liikuma hakkas, näitas põder, milline kerge samm tal on — laskis tiiru laste eest läbi, enne kui kadus puude varju.

«Vaadake, kui uhke! Ega loomaaias nii suurt ole!»

«Loomaaias oli sarvedega!» vaidles Jass.

«Talveks ajab põder sarved maha, minu isa ütles!» seletas keegi tüdrukutest.

«Aga miks tal saba ei ole, suur loom?» oli Sass imestunud.

«Ajas talveks maha! Kas sa ei kuulnud, mis tüdrukud ütlesid!» hõikas Rein. Seepeale rökkas mets naerust.

Imelik küll. Mitte kellelgi ei külmetanud enam varbad ega näpistanud tühi kõht. Väsimust ei olnud ja koju ei rutanud enam keegi. Metsas oli nii palju huvitavat: leiti kitse magamisase, metssigade teerada, pisikese hiire kurvalt lõppenud teekond — kull oli ta lume pealt ära napsanud. Poisid tegid plaane järgmiseks suusamatkaks.

«Kui kõigest räägime, mis täna nägime, on tuleval püha-päeval kaasatulijaid palju rohkem!» oli Jass kindel.

Küllap tal oli õigus.

kalpsama — kargama, **lohvakil** — ripakil, sorakil, **napsama** — äkki haarama

1. Millest kõneles talvine mets?
2. Jutusta lugu nii, nagu oleksid ise koos oktoobrilastega metsas olnud.
3. Jaota lugu 5 osaks ja koosta kava.

TUISULAUL.

Kalju Kangur.

Õösi tuul veel korstnas tukkus.
Äkki kannel käest tal kukkus.
Kohkus tuul ja kargas alla,
pildus hanged pilla-palla.

Tuustis aedades ja puudes,
tuhnimas käis korstnasuudes.
Koiduni ta tormas, rassis,
hangi paigast teise tassis.
Mattis lumme maa ja taeva,
oh, küll oli tuulel vaeva!

*Oiu, roiu, rotil pulmad,
hiire tütar sai mehele,
nirgi nooremale pojale...
Rahvalaulust*

ROTI VÄI.

Harri Jõgisalu.

Rotil oli kümme poega ja üks tütar. Elasid kõik aidas salve all.

Rott oli ropp-rikas. Ei olnud tal puudust rukkiviljast ega odratangust. Lapsed nokitsesid nisukotis või kröbistasid

kaerte kallal. Sõid ja kasvasid jõudsasti ning pea tuli aeg tütar mehele panna.

Kas rotil kosilastest puudu! Mustasilmaline ja libedakarvaline pruut ning põhjatu kaasavara meelitasid palju kosilasi kokku.

Aga ega neist sellepärast veel väimeest saanud!

Tuli kirikurott, vaikne ja vaga, nii kõhn, et küljekondid näha. See ju vaene! Ei kirikurott rikkale väimeheks kõlba!

Vesirott, näe, lühinägelik, rändrotil saba liiga pikk ja paljas, suslik paks ja unine.

Läksid kosilased pika ninaga, sabad sorgus, koju tagasi.

«Ära, kullake, kurvasta!» lohutas rotimamma tüdart. «Küll tuleb meile kenamaidki kosilasi!» Ja tuligi.

Üks nirk näis rotiuru vastu huvi tundvat. Käis mitu tiiru ümber aida ja tippis lume jälgi täis.

Ei jõudnud rotid nirki ära kiita: «Hermeliin! Kui armas nägu, kui pehmed käpad, kui erk, kui virk!»

Ja rott pani tütre nirgile mehele.

Küll oli pidu ja pilli, tantsu ja tralli, kuid pulmalauas sõi peigmees pruudi ära.

hermeliin — kallis karusnahk, nirginahk

Selgita selle pala põhjal vanasõna: Ära lenda kõrgemale, kui tiivad kannavad.

SÜNDSUSETU UUDISHIMU.

Harri Jõgisalu.

I

Ühel hommikul oli orav õues. Pruunikarvaline, hallis sabakuues ja heledas vestis loomake. Tuli kuusehekki mööda, kikitaskõrva ja uuris, kas pole mingit ohtu varitsemas. Ei olnud. Õu oli tühi ja orav võis talitada oma tahtmist mööda: minna pihlaka latva marju maitsma või vaatama, kas linnud temale veel vahtraseemneid on jätnud. Orav näiski aru pidavat, kas minna esmalt pihlakat- või vahtrat-pidi üles.

Ja korraga, orav päris ehmatas, pistis varblane räästa all kisama.

«Võõras, võõras!» sirtsus ta täiest kõrist. Sedamaid lendas katuseunkaist varblasi välja ja kogu õu rõkkas nende säutsumisest.

Orav andis käppadele valu — krõpa-krõpa-krõpa vahtra oksale. Varblastele oli uudiseks, et peale nende käib veel keegi puu otsas.

«Kõuts, kõuts!» hädaldas üks värp pesunööril.

Aga vanemad varblased said varsti aru, et orav ei ole kass, ja istusid ka vahtra okstele. Mitte väga orava lähedale, aga eriti kaugele ka mitte.

«Ih-ii, tsirtsti!» itsitasid nad võõra looma üle.

Orav jäi vaikselt istuma. Tõmbas hänna üle pea ja jäi ootama, kuni varblased sädistamise lõpetavad ja ära lendavad. Aga ei varblastel olnud kiiret kuhugi. Uusi uudishimulikke tuli veel juurdegi.

II

Kaua sa ikka ootad! Orav kargas sabaga hoogu andes varblaste keskelt kõrgemale oksale.

Nüüd oli varblaste kord ehmatada. Valjusti sajatades tõusis terve parv lendu, kuid rahunes peagi ja asus uuesti orava ümber.

Orav napsas tiivulise vahtraseemne ja istus seda nakit-

sema. Jälle varblased imestasid ja itsitasid, nagu oleks see mingi imeasi, kui teine sööb.

«Istuge oma vahtra otsas, kui tahate!» sai orav pahaseks ja tuli krabinal puu alla maha. Ei jõudnud aga veel vuntsigi liigutada, kui hallivatimehed käratsesid uuesti ümber — ringiratast, sabad õieli, tiivad losakil, keksisid ja sirtsusid kõigest väest.

Pikemalt aru pidamata kargas orav pihlakal tüve ümbert kinni. Varblased näitasid kohe, et nemad on veel kiiremad — juba ootasidki ladvas. Ja jälle vana lugu: orav keskel, lindude laulukoor ümber.

Tuli orav allapoole, olid varblased uuesti kannul. Ükski ei raatsinud ära lennata. Istusid ja lobisesid, nakitsesid sabasulgedes ega häbenenud võõra ees isegi tapelda. Kaks tumedapugulist papat andsid teineteisele nii kõvasti pihta, et suled lendasid, teised ümberringi aga ässitasid takka.

Orav arvas, et nüüd on paras aeg saatjatest vabaneda, tegi kiire hüppe ja kadus tüve taha.

Varblaste tüli jäi poole sõna pealt katki. «Siin, siin!» karjusid esimesed järelejõudjad.

See oli juba liig. «Tsuk-tsuk-tsuk!» turtsatas orav ja sähvas käpaga.

«Lõi, lõi!» kisendas üks peene häälega varblasemamma.

Orav sülitas südametäiega, tegi paar üles-alla hüpet ja vuhises siis kõrges kaares läbi õhu. Sai pihlakal oksast kinni ja lippas kohevast saba kõrgel hoides hekki mööda tulnud teed tagasi.

Tüütu linnuparv aga saatis oravat metsani välja.

Alles tüki aja pärast lendasid varblased õuele tagasi. Olid enda meelest kangelased — käratsesid valjemini kui muidu.

1. Miks oli varblaste uudishimu sündsusetu?
2. Pane tähele varblaste häälitsusi. Püüa neid hästi ilmekalt lugeda.

METSAMAJAKE.

Saksa muinasjutt.

I

Suure metsa ääres üksikus majakeses elas puuraiuja oma naise ja kolme tütreaga. Hommikul tööle minnes ütles ta naisele: «Saada mulle lõunasöök metsa järele: muidu ei saa ma tööga valmis! Et söögitooja ei eksiks metsa ära, puistan ma teerajale tanguteri.»

Kui saabus lõunaaeg, võttis vanem tüdruk toidukorvi ja läks teele. Linnud aga olid nokkinud tangud ära ja tüdruk ei osanud leida isa jälgi. Ta eksis ära, uitas kaua paksus metsas ja jõudis lõpuks väikese majakese juurde.

Tütarlaps koputas. Toast kostis kare hää! «Sisse!»

Tuppa astudes nägi tüdruk pika halli habemega vana-kest. Tema kõrval ahju ääres oli kolm looma: kanake, kukeke ja kirju lehm. Tüdruk jutustas vanakesele oma lugu ja palus öömaja. Vanake ütles: «Kanake, kukeke, lehmake, mis te arvate?» — «Jah!» vastasid loomad ja vanake ütles tüdrukule: «Mine kööki ja keeda meile midagi õhtueineks!»

Tüdruk valmistas maitsva roa, tõstis õhtusöögi lauale ja istus vanataadiga sööma. Loomade peale ta ei mõtelnud. Loomad vaatasid kurvalt pealt. Tüdruk aga ei pannud neid tähelegi.

Pärast õhtusööki juhatas vanake tüdrukule kõrvalruumis kätte magamisaseme. Tüdruk uinus kohe raskesti. Hall mehike aga avas luugi ja laskis tüdrukul vajuda keldrisse.

II

Puuraiuja tuli hilja õhtul koju ja pahandas, et teda lasti kogu päeva nälgida. «Mina pole süüdi,» vastas naine, «vanem tütar läks sulle lõunat viima, aga vist eksis ta metsa ära.»

Järgmisel hommikul läks puuraiuja jälle vara tööle ja käskis saata endale lõunasöök järele keskmise tütreaga. «Seekord viskan teele läätseteri, need on jämedamad kui

tangud, tüdruk näeb neid paremini ega eksi teelt,» seletas mees ja läks.

Lõunaajal läks tüdruk toiduga metsa, kuid läätsed olid kadunud nagu eelmisel päeval tangudki: linnud olid nokkinud need ära. Tüdruk eksles öhtuni metsas ja sattus samuti vanakese maja juurde. Ta astus sisse ja kõik läks nagu eelmiselgi päeval. Tüdruk valmistas roa, sõi vanamehega öhtust ega hoolinud loomadest põrmugi. Vanake laskis temagi alla keldrisse.

III

Kolmandal hommikul ütles puuraiuja naisele: «Saada täna mulle lõunasöök metsa noorema tütrega! Tema on

alati olnud hea ja sõnakuulelik laps ega lähe metsa hulkuma nagu tema õed.»

Emal ei tahtnud tüdart enam metsa lasta ja ütles: «Kas ma pean kaotama oma armsaimagi lapse!»

«Ole mureta!» vastas mees. «Riputan teele herneid. Need on veel suuremad kui läätsed ja näitavad talle teed.» Kui aga noorem tütar metsa jõudis, olid herned metstuvide pugudes ja temagi kaotas õige tee silmist. Viimaks jõudis ta metsamajakese juurde. Tuppa astudes silistas ta kukke ja kana ning sügas lehma sarvede vahelt. Kui ta vanakese käsul oli valmistanud maitsva õhtueine, riputas ta kukele ja kanale ette otri, lehmale tõi terve kaenlatäie lõhnavaid ris-

tikheinu. Pärast tõi ta tuppä pangetäie vett. Kukk ja kana olid väga janused, kargasid kohe pange äärele ja jõid linnu moodi, kirju lehmakegi jõi tubli sõõmu. Siis alles istus tüdruk vanakese juurde lauda ja sõi seda, mis oli järele jäänud.

IV

Pärast sööki heitis tüdruk magama. Korräga käis vali rak-satus, nii et maja seinad kõikusid. Siis jäi kõik jälle vaikseks ja tüdruk uinus uuesti. Hommikul ärgates ei uskunud ta oma silmi. Ta oli toredas saalis. Rohelise siidiga kaetud seintel kirendasid kuldsed lilled, voodi oli elevandiluust ja vaip punasest sametist. Voodi kõrval seisid pärlitega tikitud kingad. Tütarlaps arvas, et näeb und, kuid sisse astusid kolm teenrit ja ootasid käskusid.

Mõne aja pärast astus tütarlapse juurde sihvakas noormees ja ütles: «Mina olen teise maa kuningapoeg. Kuri nõid muutis mu halliks vanakeseks ja mu lossi metsamajakeseks, kus pidin elama oma kolme teenriga, kelle ta muutis kukeks, kanaks ja lehmaks. Nõidus pidi kestma seni, kui meie juurde tuleb tütarlaps, kel on nii hea süda, et ta on kaastundlik mitte ainult inimeste, vaid ka loomade vastu. Sina olid seda ja täna öösel saime sinu läbi nõidusest vabaks ning metsamajake on jälle muutunud kuningalossiks.»

Siis käskis kuningapoeg teenreid sõita tüdruku vanemate järele ja tuua nad tõllas lossi pulmapeole. Laisad õed aga viidi sõepõletaja juurde teenijateks, kuni nad end parandavad.

1. Mille järgi võib ära tunda, et äsja loetud pala on muinasjutt? Selgita lähemalt.

2. Leia sündmuse

koht

tegelased

õpetus

KOLM JAHIMEEST.

Serbia muinasjutt.

Elasid-olid kolm jahimeest. Kahel ei olnud relva, aga kolmas oli ilma püssita. Kord läksid nad jahile ja nägid kolme jänest. Kaks jänest jooksid minema, aga kolmandat nad maha ei lasknud. Jahimehed võtsid selle jänese, keda nad polnud lasknud, ja läksid edasi. Läksid ja läksid, kuni jõudsid maja juurde, millel ei olnud seinu ega katust. Jahimehed hõikasinid perenaist, keda polnud kodus, ja rääkisid:

«Anna meile üks potike, me hakkame jänest keetma!»

«Mul on kolm potti: kaks on katki ja kolmandal ei ole põhja,» vastas perenaine.

«Vaata, kui hea!» rõõmustasid jahimehed.

Võtsid põhjata poti, keetsid selles jänest, mida nad polnud lasknud, sõid toidu ära ja läksid minema.

Mis teeb selle loo lõbusaks?

VASTEL SÖITIS KINGUST ALLA.

Leili Andre.

Vastel sõitis kingust alla,
kihutades kerge reega.

Võristas siis vurruluida,
tantsul pörutas pörandat.

Mis see vastel veelgi tegi,
vastel, väike vigurivänta?

Lagistades laia naeru,
kihistades kinda'asse,

saatis kelgu kevadele
kenakesele järele.

KÕIGE SUUREM KUKKEL.

Jaan Rannap

I

Vastlapäeval küpsetasid pioneerid kooli köögis kukleid. Kahekümnest said kuklid nagu kuklid ikka — paras pihku võtta. Aga kahekümne esimene paisus nii suureks, et mahutus väevu taldrikule. Ja koorevahtu kulus talle terve kulbitäis.

«Selle müraka saan vist mina,» piilus oktoobrilaps Peedu ukse vahelt. «Mul on kõige suurem suu.» Aga pioneerid ütlesid, et ei tähenda siin suu ega miski muu. Müraka saab see, kes laseb kõige pikema liu.

Pärast tunde mindi siis mäele pikka liugu laskma. Peedul oli kelk ja Teedul oli kelk. Mardil ja Maiel olid kelgud, ainult jänesenahast kõrvikuga Ain oli sõiduriista koju väikevennale jätnud.

Ain läks Peedu juurde paluma:

«Minul kelku ei ole. Võta sina mind sõitma!»

Aga Peedu mõtles suurele kuklile ja ütles: «Mitte ei saa võtta. Raskel kelgul on raske joosta.» Ja kihutas mäest alla, peaaegu et pajupõõsani luhaheinamaal.

Ain läks Teedu juurde paluma: «Sul on hea tugev kelk. Võta mind sõitma!»

Aga Teet mõtles kah suurele kuklile ja ütles: «Mitte ei saa võtta. Raskel kelgul on raske joosta.» Ja kihutas mäest alla, peaaegu et pajupõõsani luhaheinamaal.

II

Ain jäi nukraks. Seda nägi Priidik ja kutsus: «Tule siis minu kelgule! Küll me ära mahume.»

Nüüd kihutas Priidiku kelk kahe sõitjaga. Kihutas pajupõõsani luhaheinamaal ja veel tüki maad kaugemalegi. Nii pikka liugu ei olnud veel keegi saanud.

«Vaata, kui paha, et te füüsikaseadust ei tunne,» ütles Mart Peedule ja Teedule. «Muidu oleksite teadnud, et libedal mäel saab just raskem kelk suurema hoo.»

«Füüsikateadus tuleb omal ajal, selles pole viga,» ütles tähejuht Rein. «Aga seda oleksite te praegu pidanud teadma, et kui ise sõidad, siis ei sobi sõpra seisma jätta.»

Nüüd hakkas Peedul-Teedul piinlik. Ja tasahiljukesi pugesid nad kaaslastest veidi eemale.

Aga mäel käis vastlaliu laskmine edasi, ehkki suure kukli võitja oli juba teada. See sai Priidikule.

Teate, ta ei söönudki seda üksi ära. Hoopis Ainiga pooleks.

luhaheinamaa — jõeäärne heinamaa

1. Kuidas tähistasid oktoobrilapsed vastlapäeva?

2. Millise vea tegid Teet ja Peedu?

*3. Mida tead vanarahva vastlakommetest?

VASTLALAU.

Eesti rahvalaul.

Linaliugu, pikka kiudu,
linad liu laskjale,
takud taganttõukajale,
tutrad toasistujale!
Nii valgeks meie lina
kui see lumi liumäella,
nii pikaks meie lina
kui see reeteekene!
Kes ei tule liugu laskemaie,
selle linad liguje jäägu,
aia äärde hallitama,
seina äärde seenetama!

tuder (tutrad) — lina umbrohi, **liguje** — likku

Pane tähele rahvalaulu keele iseärasusi.

KODUMAA KAITSEL

SUUR TÖLL.

Eesti rahvajutt.

SAAREMAA VÄGILANE.

Muistsel ajal elas Saaremaal võimas vägilane Suur Töll. Kasvult oli ta tohutu suur: nagu tamm põõsaste keskel või hiiglakuusk kadakate kõrval.

Hiiumaale või teistele saartele ei sõitnud ta kunagi laevaga, vaid sammus jalgsi läbi mere. Siis tekkisid tema jalge ees majakõrgused lained. Kalad põgenesid ta sammude müdinast kaugemale merre.

Pärast isa surma sai Töllust saarlaste vanem ja valitseja. Ta asus oma kodukohta Töllustele ja kosis naiseks Pireti. See oli oma suure kasvu ja jõuga Töllule igati vääriline elukaaslane.

Kõik tööd tegi Töll kodus ise: kündis ja külvas vilja, niitis heina ja pani vilja kokku, ehitas ning kohendas hooneid.

Ruhnu saarel oli Töllul kapsaaed. Kui Piret paja tulele pani, saatis ta Tõllu kapsaid tooma. Töll võttis seitsmesünlase palgi kepiks kätte ja läks teele. Pireti pada aga oli nii suur nagu vaese mehe saun. Terve tiigitäis vett mahtus sinna sisse.

Suur Töll armastas väga pähkleid. Igal sügisel käis ta Abruksa saarel ja korjas taskud pähkleid täis. Neid oli siis kodus Töllustel koos Pireti ja pojaga mõnus naksutada.

Ühel tormisel sügispäeval tuli Suur Töll Abrukalt pähkleid korjamast. Seal märkas ta äkki oma jalge ees meres üht Sörve kalurite laeva, mille lained olid ümber paisanud. Ruttu tõttas Töll appi. Ta võttis laeva, kallas selle veest tühjaks. Teise käega noppis ta mehed ükshaaval merest ja aetas nad laeva. Siis korjas ta veest välja ka meeste võrgud, aerud, istepingid, leivakotid ning muu vara. Viimaks tõstis ta laeva kõigega koos õlale ja kandis randa.

SUUR TÖLL JA VANAPAGAN.

Suure Tõllu kuulsus ulatus iga päevaga kaugemale ja kaugemale. See hakkas Vanapaganale muret tegema. «Teab, mis see mees seal veel teha võib,» mõtles Vanapagan. «Vaja lähemaid teateid tuua.» Nagu mõeldud, nii ka tehtud. Ta kutsus oma kõige vanema ja targema sulase enda juurde ning ütles: «Mine kuula järele, mida nad seal Saaremaal Suurest Tõllust ka pajatavad.»

Põrgusulane asus teele ja jõudis õhtuks Kurelaiu külla. Seal palus ta öömaja, mida lahked külamehed ka lubasid. Eks ta siis hakanud ääri-veeri Suurest Tõllust juttu tegema. Mehike kuulis varsti, et külarahvas vägimehe kohta ainult kiitust kõneleb. Sellepärast sai ta hirmus vihaseks ja läks välja. Ta istus ühele päratu suurele kivile ja pidas kaua aru, kuidas külarahvale kätte tasuda.

Viimaks tuli mehikesele hea mõte. Ta tahtis kaugelt Kura-
maalt ühe suure mäe ära tuua ja külarahvale kaela visata.

Moondas siis põrgusulane enda suureks mustaks linnuks

ja lendas otse Kuramaa poole. Sinna jõudes võttis ta mäe selga ja kohe tulnud teed tagasi. Lindu märkas aga Suur Töll. Ta haaras maast suure kivimüraka ja viskas linnule pihta, nii et see oma suure koormaga kohinal vette kukkus. Sedaviisi sündis Abruka saar, mis kujult lindu meelde tuletab.

Vanapagan ootas põrgus asjata oma truud sulast tagasi, ei tule ega tule teine. Lõpuks seadis ta ise sammud Saaremaa poole, et lugu oma silmaga üle vaadata.

Jõudis vanapoiss viimaks Sõrve randa. Ja mis ta nägi — Töll on pikali maas ja norskab nii, et männipuud kahele poole kaardu käivad. Vanapagan kohe mõtlema, kuidas oleks kõige parem vägimehele otsa peale teha. Viimaks võttis ta nõuks Sõrve Saaremaast ära lahutada ja selle koos Tölluga merre uputada. Hakkaski tööga kohe pihta. Sõrve-maa kõige kitsamast kohast tõmbas ta jalakannaga paraja vao läbi. Nii sündis sinna Salme jõgi. Siis toetas Vanapoiss rinnaga vastu Sõrvet ja hakkas ähkides ning puhkides seda Saaremaa küljest lahti kangutama.

Üks mees aga nägi Vanapagana kurja vigurit ning hüüdis: «Töll! Töll! Tõuse üles!» Töll ajas enda jalule ja nägi kohe, mis lugu lahti. Nüüd oli hea nõu kallis. Ruttu tõi Töll ühest talust mesipuu ja saatis mesilased Vanapagana kallale.

Küll vihtus nüüd vanapoiss mesilinde ühe ja teise käega, aga abi ei midagi. Viimaks polnud enam muud nõu, kui pistis plagama otse vastu põhjatuult ikka kodu poole. Aga katsu sa mesilastega võidu joosta!

Lõpuks jõudis Vanapagan otsaga Hirmuste heinamaale ja puges seal kähku mätta alla. Nii sai ta lõpuks mesilastest rahu.

VAENLASED MAAL.

Ühel päeval kihutasid saadikud Sõrvemaalt Tölluste õuele ja tõid ärevaid teateid. Vaenlased olid maale tulnud. Nad rüüstasid rahvast, riisusid varandust ja tapsid neid,

kes vastu hakkasid. Pealegi olid kõik nooremad ja tugevamad mehed parajasti merel kalu püüdnud. Sellepärast palusid saadikud väga, et Suur Töll neile appi tuleks ja ka omalt poolt mehi kaasa võtaks.

Ei nüüd olnud aega pikka aru pidada!

Suur Töll pistis kummassegi taskusse kakskümmend meest.

Sõjariistadeks võttis ta kaasa kaks härjavankrit ja pani kummagi vankri peale kakskümmend meest. Ja veel kakskümmend meest pani ta vöö vahele, öla peale ja teisele käsivarrele. Nüüd hakkas Töll Sõrve poole tõttama.

Määpä küla väljal sai Töll vaenlastega kokku. Ta seadis oma mehed sõjakorda ja hakkas ise taplust juhatama. Kuid vaenlaste hulk oli palju suurem ja juba langes üks Saaremaa mees surnult maha. Nüüd ei viitnud Suur Töll enam pikemalt aega. Ta haaras vankri aisapidi kätte ja hakkas seda ringi keerutama, nii et vaenlasi nagu loogu maha langes ja vanker purunes.

Need vaenlased, kes veel ellu jäid, põgenesid tulise kiiruga mäest alla.

Äkki libises Töllul vankriais käest ja vägilane kummardus seda üles võtma. Seal aga hiilis üks salakaval vaenlane Töllule selja tagant ligi ja lõi tal mõõgaga pea otsast. Kuid vägilane tõstis oma pea üles ja sammus edasi. Aga jõud lõppes peagi ja ta langes. Töll sai veel hüüda: «Siia matke mind maha! Tammepuu varjaku mu aset, kadakas kaitsku mu pead! Kui aga kord jälle sõda sõudmas ja rahvas hädas, siis tulge ja hüüdke: «Töll! Töll! Tõuse üles!» Küll ma siis tõusen ja rahvast aitan!»

Neid sõnu hüüdis ta nii võimsalt, et need üle kogu Saaremaa kajasid ja kõigile meelde jäid.

vägilane — jõumees, kangelane, **süld** — vanaaegne pikkusemoot (2,13 m), **plagama** — minema jooksmine

1. Iseloomusta Suurt Tõllu. Leia palast lõigud, mis annavad tunnistust tema suurest jõust ja vägevusest.

*2. Kirjelda, missugused pildid joonistaksid selle loo juurde.

ON RAHU KAITSEL NÕUKOGUDE ARMEE.

Kaarel Korsen.

Mandril ja meredel, suvel ja talvel
võitles me õnne eest meie armee.
Töötajaid kaitstes ta täna on valvel
kindlana rahu ja kodumaa eest.

Rahvaid vabastades käinud võiduteed
meie võimas, sangarlik armee.
Kaitstes meie Liidu suurust,
tööd ja õnne, au ja kuulsust,
vankumatult valvel ta
vetel, rannal, siniõhus
meie kallil kodumaal.

KÕRGE KÜLALINE.

Harri Jõgisalu.

Kooli pioneerimaleval ja jäljeküttidel oli külaline — kindral, kes Suure Isamaasõja päevil juhatas väge meie kodukoha vabastamisel. Ta külastas kunagisi lahingupaiku ja asetaski pärja langenud lahingukaaslaste hauale.

Kindral oli juba päris hall, nägu sügavakortsuline, aga selg sirge, rüht ja samm nagu noorel mehel. Laste pilk peatus külalise kuldsetel paqunitel ja paljude aumärgilintidega rinnal. Pükstel olid kindralil laiad punased triibud — lampassid. Hääl oli vali, jutt selge ja lühike.

Siinsed lahingud olid rasked ja verised olnud. Paljud olid langenud, veel rohkem saanud haavata. Vaenlane pannud raevukalt vastu. Tal olnud tugevad kindlustused, täpne ja tappev tuli.

Kuid meie vaprad sõjamehed, suurtükivägi ja miinipildujad tegid oma töö hästi. Sünnimaa sai vabaks, sõda võideti.

Palju on Nõukogude riigil tulnud vaenlasi peksta. Kindral

rääkis, kuidas ta koolipingist läks Punaarmeele, sõtta valgekaartlaste vastu.

Kui kindral tahtis teada, kas lastel on küsimusi, tõusis otsemaid kätemets. Paluti kirjeldada kõige raskemat lahingut, kõnelda sellest, kuidas miinipildujad marutuld annavad. Üks poiss tahtis teada, kuidas sõdur saab kindraliks.

Sumina järgi otsustades, mis nüüd tõusis, huvitas see teisi. Kuid sellele küsimusele vastas kindral küsimusega:

«Mis sina ise arvad? Mida teised lapsed ütlevad?»

«Peab väga vapper olema!»

«Vaprusest üksi ei aita.»

«Peab palju õppima!»

«Päris õige! Mitte ainult palju, vaid kogu elu õppima!»

Oli veel teisi küsimusi. Üks pisike tüdruk viibutas kaua aega kätt enne, kui järg temani jõudis:

«Seltsimees kindral, mis te siis teete, kui sõda ei ole?»

«Küll küsib imelikult!» käis kuulajate seast kahin läbi.

Aga kindral jäi kuidagi mõttesse, astus paar sammu ettepoole ja lausus:

«Jah, kulla laps, kuidas seda sulle kõige lühemalt seletada . . . Arvan, et kahest sõnast piisab: kaitsen rahu.»

rüht — kehahoid, **lampassid** — laiad värvilised paelad (vormi)pükste küljeõmblusel, **raevukalt** — väga vihaselt

1. Kuidas saad sa aru kindrali viimastest sõnadest?

*2. Aseta õigesse järjekorda antud sõjaväelised auastmed (seersant, marssal, leitnant, kapten, major, kindral, polkovnik).

AUSÕNA.

L. Pantelejev.

I

Istusin kord pargis ja lugesin raamatut. Ma ei märganudki, et hakkas pimenema. Sulgesin raamatu ja astusin aiavärava poole.

Äkki kostis, nagu nutaks keegi põõsaste taga.

Keerasin kõrvalteele — seal, väikese kivimaja seinä ääres, seisis seitsme- või kaheksa-aastane poisike ja nuttis.

Läksin tema juurde ja küsisin:

«Mis sul viga on, poiss?»

Ta lakkas järsku nutmast, tõstis pea, vaatas mulle otsa ja ütles:

«Ei midagi.»

«Kuidas nii — ei midagi? Aga miks sa siis nutad? Tule, läheme ära,» ütlesin. «Vaata, on hilja, aed juba suletakse . . .»

«Ma ei või.»

«Mispärast?»

«Olen tunnimees,» ütles ta.

«Kuidas tunnimees? Mis tunnimees?»

«Kas te siis aru ei saa? Me mängime.»

«Kellega sa siis mängid?»

Poiss vaikis, ohkas ja ütles siis:

«Ma ei tea.»

«Kuule,» ütlesin talle. «Kuidas see siis on? Mängid ja ei tea, kellega!»

«Jah,» ütles poiss. «Ma ei tea. Siia tulid suured poisid ja küsisid: «Tahad mängida?» Vastasin: «Tahan!» Hakkasime mängima ja mulle öeldi: «Sina oled nüüd sõjaväelane. Hakkad tunnimeheks. Anna ausõna, et sa ära ei lähe.» Noh, see ongi kõik. Seisan ja seisan, kuid nad ei tule.»

«Kas sind paigutati juba ammu siia?»

«Oli alles valge.»

«Ja kus nad siis nüüd on?»

Poisike ohkas jälle ja lausus: «Ma arvan, et nad läksid ära.»

«Kuidas läksid ära?»

«Vist unustasid.»

«Ja mis sina siis siin veel seisad?»

«Ma andsin ausõna . . .»

Ma pidin juba naerma hakkama, kuid siis taipasin, et naljakat pole siin midagi, ja et poisil on õigus. Kui oled

ausõna andnud, siis tuleb seista, sündigu mis tahes. On see mäng või mitte, see on ükskõik.

«Vaat kus lugu!» ütlesin ma talle. «Mis sa siis mõtled teha?»

«Ma ei tea,» sõnas poiss ja hakkas uuesti nutma.

Mul oli suur tahtmine teda millegagi aidata.

«Sa tahaksid muidugi süüa?» küsisin.

«Jah,» ütles ta. «Tahaksin küll.»

«Noh, siis teeme nii,» laususin ma veidi järele mõeldes. «Sina jookse kiiresti koju, söö õhtust, ja mina seisan sinu eest seni siin.»

«Jah,» ütles poiss, «aga kas seda võib?»

«Miks ei või?»

«Teie ei ole ju sõjaväelane.»

Ma laususin poisile: «Oota natuke,» ja jooksin ise aega viitmata aiavärava poole.

Värav ei olnud veel kinni ja jäin ootama, kas ei möödu mõnd sõjaväelast. Ja äkki näen — peatuskohale läheneb tramm ja noor kaardiväemajor hakkab vagunisse astuma.

Hingeldades jooksin tema juurde, haarasin tal käest ja hüüdsin: «Seltsimees major! Oodake! Seltsimees major! . . .»

Ta vaatas tagasi, silmitses mind hämmastunult ja küsis: «Mis on?»

«Vaadake, milles asi on,» ütlesin. «Siin aias seisab vahipostil poisike. Ta ei saa ära minna, ta on andnud ausõna . . . Ta on väga väike. Ta nutab . . .»

Tramm läks minema ja major silmitses mind väga vihasekselt.

Aga kui ma talle pisut üksikasjalikumalt seletasin, kuidas lugu on, ei mõtelnud ta kaua, vaid sõnas: «Lähme! Muidugi! Miks te siis kohe ei ütelnud, milles asi seisab!»

Kui me aiale lähenesime, riputas aiavaht parajasti lukku värava ette. Palusin teda mõni minut oodata. Ütlesin, et mul jäi aeda poisike. Kiiresti jooksime nüüd majoriga aeda. Poiss seisis samas kohas, kuhu ma olin ta jätnud, ja nuttis vaikselt . . .

Majorit nähes tõmbus poiss valveseisangusse ja sirgus justkui mõne sentimeetri võrra pikemaks.

«Tunnimees, käsin teid lahkuda teile usaldatud postilt!»

Ja siis tõstis poiss käe oma halli sonimütsi laia sirmi juurde ja ütles: «Kuulen, seltsimees major: on käsk lahkuda postilt.»

1. Mida arvad poisi toimimisviisist?
- *2. Millal ei maksa ausõna anda?
3. Loe, mida arvab vanarahvas sõnapidamisest:

Lubaja hea mees, sõnapidaja parem mees.

Kerge lubada, raske täita.

Meest sõnast, härga sarvest.

4. Jaota pala 4—6 osaks ja koosta kava.

SIIN ELAVAD MU VANEMAD

KLEIT JÄI VÄIKSEKS.

Ellen Niit.

Kleit jäi väikseks
ja läks kleidimaale tagasi.
Sussid said otsa
ja läksid sussimaale tagasi.
Vest kulus viledaks
ja läks vestimaale tagasi.
Särk jäi napiks
ja läks särgimaale tagasi.
Pihik jäi pisikeseks
ja läks pihamaale tagasi.
Müts ei mahtunud pähe
ja läks mütsimaale tagasi.
Palitu sai peetud
ja läks palitumaale tagasi.
Laps aga kasvas
ja kasvas ja kasvas ja kasvas.
Ei läinud hoopistükkis tagasi.
Läks hoopis edasi.
Muudkui kipsadi-kapsadi edasi,
Edasi ja edasi ja edasi.

vile — õhukeseks kulunud

KOLM PÄHKLIT.

Erni Krusten.

I

Kord ühel õhtupoolikul, nädalapäevad pärast seda, kui lapselapsed olid linna sõitnud, ütles nende vanaisa vanemale: «Mine õige mäe taha ja kuula, kas teistrel veel see koerakutsikas on ära anda.»

«Eks ma või minna,» vastas vanaema.

«Aga ära sa siis kauaks jää,» kinnitas vanaisa, kui vanaema minema hakkas. «Ma tahan enne öövalvamist silmad veel tunniks-paariks kinni lasta.»

Öövalvamisest rääkis vanaisa sellepärast, et ta on kolhoosis öövahiks.

Mägi, mille taha vanaema läks, ei olnud suur. See oli parajasti nii kõrge või natuke kõrgem, et naabri maja meie silmade eest varjata. Nii lai oli see ka, et me sealt midagi ei kuulnud. Aga mäe veerjatel külgedel kasvasid pähkli-põõsad.

Selle mäe taha läks vanaema, et kuulda, kas teistrel on koerakutsikas veel ära anda.

II

Kui umbes pool tundi oli möödunud, muutus vanaisa rahutuks. Tema arvates oleks vanaema pidanud selle ajaga juba tagasi olema. Ta käis teises toas kella vaatamas ja ütles endamisi: «Ei tule teine tagasi veel!»

Pärast seda läks ta õue, vaatas mäe poole, heitis pilgu päikesele, mis oli hakanud õhtusse kalduma. Tuli siis uuesti tuppa, istus tükk aega akna all ja aina koppis sõrmenukkidega lauale. Siis käis ta teises toas jälle kella vaatamas ja ütles, nüüd üsna pahaselt: «Saada siis veel inimene külasse, kui ta sealt tagasi ei märka tulla!»

Kuigi vanaisa oli nüüd pahane, ei ütelnud ta rohkem midagi. Varsti tegi ta tule pliidi alla, hakkas kartuleid keetma.

Seda tegi harilikult vanaema.

III

Vanaema jäi rohkem kui kaheks tunniks mäe taha. Kui ta koju tuli, oli vanaisal kartulite pealt vesigi juba valatud. Ning ta lausus vanaemale üsna tõredalt: «Imet lugu, et ka sina koju tulid! Ma pidin sulle juba järele tulema.»

«Kuhu sa siis oleksid teadnud tulla,» vastas vanaema

naerma hakates. «Kui kauakest ma seal teistrel olin. Pole seda koerakutsikat enam ühtiigi saada, juba ära lubatud.»

«Kus sa siis olid?» küsis vanaisa ikka veel pahaselt. «Selle ilmatu aja?»

«Säh, kus ma pidin olema. Tulin teistrelt varsti tulema ja mõtlesin, et tõttan kohe koju, aga kui sain karjamulgust läbi, leidsin ilusa suure pähkli.»

«Soo,» ütles vanaisa. «Neid pole ju sel aastal ollagi. Ja mis olidki, need on oravad ammugi ära närinud.»

«Oli teine üsna tee ääres,» jätkas vanaema. «Võtsin ära ja vaatasin, et ussiauku sees ei ole. Mõtlesin, et kellele ma ta viin. Annad Tiiole, siis tahavad Villu ja Tõnu ka saada. Kuidas sa teised ilma jätad, kui ühele annad. Ega siis olnudki muud, kui hakkasin teist ja kolmandat otsima.»

«Kas leidsid?»

«Käisin peaaegu pool karjamaad läbi, enne kui teise leidsin. Pähkleid veel oli, aga kõigil ussiaugud sees. Aga ega selle teisega olnudki nii suurt vaeva kui kolmandaga. Näe, ei leia ega leia enam, otsi niipalju kui tahad. Vahi kas või silmad peast, ehk jää metsa kohe.»

Nende sõnadega võttis vanaema palitutaskust kolm suurt pruuni koorega pähkliit välja ning pani vanaisa ette lauale.

Vanaisa vaatas neid pähkleid, heitis siis pilgu vanaemale ja ütles sõbralikult: «Noh, siis on iseasi, kui sedamoodi. Ma keetsin siin vahepeal kartulidki valmis — mõtlesin, tea kuhu jääd.»

tõredalt — pahaselt, tõrelevalt

1. Iseloomusta vanaema selle loo põhjal.
2. Missugused iseloomuomadused hakkavad vanaisa juures silma esimesel pilgul? Missugune oli vanaisa tegelikult?
3. Kuidas saavad lapsed valmistada rõõmu oma vanavanematele?

EIDE VAEV.

Eesti rahvalaul.

Millal maksan eide vaeva,
eide vaeva, taadi vaeva,
eide hella piima vaeva,
taadi helded õpetused?

Mitu ööd olid uneta,
mitu päeva pealuseta.
Mähitasid, mängitasid,
kasvatasid, kallistasid,
suu juures suisutasid,
maha panid, mängitasid,
kahel käel kiigutasid,
panid mu parmaste vahele,
odra äärde astumaie.

1. Mida räägib rahvalaulik ema vaevast laste kasvatamisel?
2. Kuidas väljendub ema karmuseski hool sinu eest?
- *3. Tuleta meelde veel laule või luuletusi emast.

POJAD.

V. Ossejeva.

Kaks naist olid kaevul vett võtmas. Nende juurde tuli kolmas. Ka vana taadike istus kivile jalgu puhkama.

Seal ütles üks naine teisele:

«Minu poeg on osav ja tugev, keegi ei saa tema vastu.»

«Aga minu oma laulab nagu ööbik. Mitte kellelgi pole niisugust häält,» räägib teine.

Kolmas aga vaikib.

«Miks siis sina oma pojast ei räägi?» küsivad temalt naabrinaised.

«Mis seal rääkida?» ütleb naine. «Pole temas midagi iseäralikku.»

Naised võtsid ämbrid vett täis ja hakkasid minema. Taa-

dike tuli neile järele. Naised lähevad, siis jäävad seisma. Käed valutavad, vesi loksud, selg jääb kangeks.

Korraga jookseb neile vastu kolm poissi.

Üks lööb hundiratast, veereb nagu rõngas. Naised imetlevad teda.

Teine laulab, laksutab nagu ööbik, naised jäid kuulama.

Kolmas aga jookseb ema juurde, võtab tema käest rased ämbrid ja hakkab neid tassima.

Naised küsivad taadikeselt: «Noh, kuidas me pojad on?»

«Aga kus nad siis on?» vastab taat. «Mina näen ainult üht poega!»

Miks võõras ainult üht poega nägi?

VIHM JA PÄIKE.

Hiina muinasjutt.

Kunagi ammu-ammu elas maailmas üks vana emake. Tal oli kaks poega. Vanem poeg oli värval. Ta värvis lõuendit. Aga noorem meisterdas vihmavarje.

Kui sadas vihma, oli ema vanema poja pärast mures.

«Kogu aeg kallab!» kurvastas ta. «Mu vanem poeg ei saa värvitud lõuendit kuivatada. Niisugune elu pole midagi väärt!»

Kui ilm selgines, hakkas ema muretsema jälle noorema poja pärast:

«Kogu aeg paistab päike! Nii ei saa mu noorem poeg ühtegi vihmavarju müüa. Kuidagi ei vea.»

Emal oli õnnetu nii vihmasel kui ka ilusal päeval. Ja varsti ei saanud ta enam mure pärast süüa ega magada.

Ükskord ütles talle naaber: «Ilmad on ikka nii, et vahel on selge, vahel sajab vihma. Tasub sul sellepärast siis muretseda!»

Sellest ajast peale rõõmustas ema vihma ajal: «Küll on hea ilm! Mu noorem poeg müüb nüüd kõik oma vihmavarjud ära!»

Aga kui päike paistis, oli ta jälle rõõmus: «Oh kui hea, mu vanemal pojäl kuivavad nüüd lõuendid ära!»
Ja elu läks rahulikult edasi.

lõuend — jämedakoeline linane või kanepine riie

TÄITSAMEES.

Uno Leies.

Tõnust-poiss see ise triigib —
tema pükstel sirged viigid,
aga Andres, vanem vend,
sellega ei vaeva end.
Arvab, täitsamees on tema,
kui ta pükse triigib ema!

Tõnu oma sukki nõelub,
Andres kannab kas või sõelu.
Ei ta nõela sisse löö!
Kanna alla augud poetab,
ütleb: «Nõelumist ei loeta
täitsamehe tööks!»

Tõnu õhtuti saab puid
ja veel palju-palju muid
toimetusi ära teeb...
Andres aga
voodis magab,
õigemini vedeleb.
Arvab: täitsamees on tema,
tööd las teevad vend ja ema!

Tõnu arvab:
sedasi
ei saa elus edasi.

1. Võrdle Tõnu ja Andrest.
2. Kelle kohta sobib luuletuse pealkiri?

EMASÜDA.

Lydia Koidula.

Üks paigake siin ilmas on,
kus varjul truudus, arm ja õnn;
kõik, mis nii harv siin ilma peal,
on pelgupaiga leidnud seal.

Kas emasüdant tunned sa?
Nii õrn, nii kindel! Muutmata
ta sinu röömust röömu näeb,
su õnnetusest osa saab!

Mõnd kallist südant kaotsin,
mis järel nuttes leinasin,
aeg andis teist mull' tagasi:
ei emasüdant — iialgi!

URVAD.

Juta Kaidla.

Pisikesed urvanupsud,
siledad kui siiditupsud!
Kui nad tuppa sooja kanda,
paisuvad ehk pikemaks,
sametiselt kollakaks.
Siis ehk võib neid kingiks anda.

Küll on tore! Vaata, sõber!
Urvad säravad kui hõbe!
Nad on tõesti imekenad.
Paneme nad vaasi suurde,
kirjutame kaardi juurde.
«Naistepäevaks sulle, ema!»

Ükskord olid muinasjutud...
Läbi lesenaise nutu,
vaeselapse silmavee
sündisid nad ilmale.

D. Vaarandi

VETEEMA HEATEGU.

J. Kõrv.

Ükskord istus vaenelaps järve kaldal, nuttis oma mulda-
läinud ema ja isa taga ja kaebas, et elu on tal vilets, pere-
naine ja peremees kurjad.

Äkitselt paneb talle keegi käe õlale. Ta vaatab ümber:
ilus kollaste juustega ja sõstrakarva silmadega naine seisab
ta kõrval, hoiab valgeid kivikesi põlles ja ütleb lahkelt
naeratades:

«Ära nuta! Halbade päevade järel võivad paremad
tulla!»

Nende sõnadega kallab ta oma põllest vaeselapse rüpe
kivikesi täis ja ütleb:

«Mine koju, pane need kivid oma riidekirstu. Aga ära
ütle kellelegi sellest midagi, mis täna minult kuuled või
mis sulle olen andnud. Sellele aga, kes sulle homme kosja
tuleb, võid kõnelda ja näidata, mis praegu minu põllest
said.»

Vaenelaps ei saa esiti kohe sõnagi suust, viimaks aga
naeratab ta pooltahtmatult ja ütleb:

«Kosja? Ei tea, kes mulle, vaesele, kosja tuleb!»

«Küll näed! Usu mu sõna: ei ma ole seni iialgi petnud!»

Vaenelaps küsis:

«Aga kust sa siis oled ja kuidas sa seda võid teada, mis
homme tuleb või ei?»

«Kes ma olen ja kuidas ma võin teada, seda ma otse
praegu ütelda ei tohi, aga ma olen sealt, kus päike, kuu ja
tähed alt ülespoole paistavad, ning mägede tipud ja puud
ladvad allapoole kasvavad.»

«Aga kust sa siis nõnda äkitselt siia minu juurde ilmusid?» küsis nüüd julgust saanud tüdruk.

Võõras naine naeratas ja ütles:

«Mina tulin sealt, kuhu praegu lähen.» Ja hakkas nende sõnadega järve astuma.

Vaenelaps saab nüüd asjast selgesti aru ja kogemata tuleb talle sõna suhu:

«Sina siis oled Veteema?!»

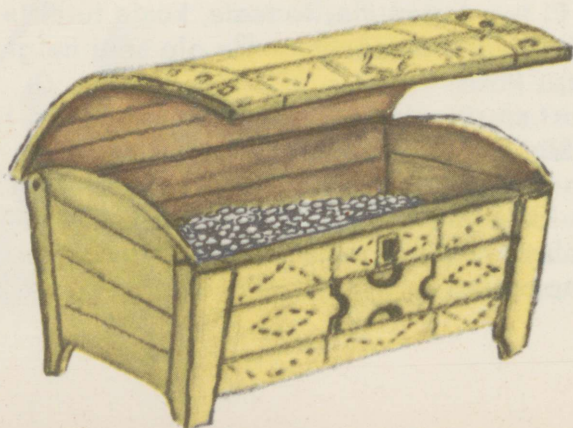
Ei saanud ta sõna täiesti suust välja öeldud, ja imeline võõras oli kadunud. Tütarlaps oleks seda lugu unenäoks pidanud, aga valged kivikesed põlles tunnistasid asja tõeks.

Tüdruk läks ruttu koju ja pani naljapärest need kivid kirstu. Teisel päeval tuli rikas perepoeg ja kosis tütarlapse endale. Pruudil ei tulnud eilset veeäärset lugu enam meeldegi, enne kui peig koju hakkas minema. Siis aga kõneles ta ära, mis eile oli näinud, ja viis peiu oma kirstu juurde. Kui kirstukaas üles tõsteti, oli kolmandik kirstu hõberaha täis. Peig ütles:

«Raha on raha. Sellest ei olnud mul muidugi puudus. Sinu rikkus ei tee mind rõõmsamaks, kui ma muidugi olen. Aga kellele Veteema head teeb, see on kõige parem inimene. Selle ümber sünnib head ja tema käes kosub ja edeneb kõik.»

rüpp — süli, **sõstrakarva** (silmad) — rohekaspruunid

1. Mis rõõmustas peigmeest Veteema kingituse puhul kõige rohkem?
- *2. Mõttele loole juurde algus vaeslapse rasket elust peremehe juures.

VENNASRAHVASTE PAJATUSI

RUTTA, KIRJAKE!

M. Bojanžu.

Kiri linnuna kaugele ruttab.
Sinikõrgustes lennuki tee.
Moskva lastele tervisi saadab
vanast Tallinnast noor pioneer.

Dnepri kallastel lõhnavad vainud,
kumab lõketest lõunamaa öö.
Kiri Lätisse Kiievist kaunist
vestab õpinguist, mängudest, tööst.

Ja Kamtšatkast, Karpaatidest, Krijmmist,
kõigist paigust me mõõtmatul maal
laste kirjad kui linnud on lennus,
ujub lennupost pilvede all.

Rutta, kirjake, lenda kaugele,
üle metsade, mägede, vee!
Saame sõpradeks, kauge kaaslane!
Kremlis täht meile valgustab teed.

vainu — aas, heinamaa

1. Mida tead jutustada selles luuletuses märgitud paikadest?
2. Milliste maade lastega tahaksid sina kirjavahetuses olla? Miks?

TÕÕ KIIDAB TEGIJAT.

Eesti rahvajutt.

Peretütar kedranud takku. Sassiläinud takutordid visanud maha, pole neid viitsinud harutada. Vaenelaps korjand takutordid üles, näppinud lahedaks ja kedranud neist endale seelikulõnga, ilusa ja peene veel pealegi.

Kui peretütrelle kosilane tuli, tantsis ka vaenelaps teiste hulgas, takkudest tehtud seelik seljas.

Peretütär laulis siis:

«Vaata aga vaata vaestalasta,
tantsib minu takutordis.»

Kosilane pärinud, miks ta seda laulab. Peretütär seletanud, kuidas vaenelaps neist takutroppidest endale riide teinud, mis tema maha viskas.

Kosilane jättis peretütrelle sinnapaika ja kosis vaeselapse endale naiseks.

1. Miks leidis vaenelaps õne?
- *2. Missugused vanasõnad sobiksid veel selle jutu pealkirjaks?
Selle rahvajutu saatsid oktoobrilapsed oma kirjasõpradele. Vastutasuks said nad rohkesti teiste rahvaste jutte. Ah et milliseid? Seda loed juba ise!

KUIDAS HÄRRA KOHUT MÖISTIS.

Läti muinasjutt.

Kord läksid kukk ja kana pähklile. Kukk sai suure vaevaga pähklipuu otsa, aga kana jäi alla teda ootama. Kukk võttis ühe pähkli ja viskas selle kanale. Võttis teise, viskas jälle kanale. Aga kui kolmanda pähkli viskas, tabas see kana silma.

«Oi,» ehmus kukk, «olen mina alles kobakäpp!» Kuid kana ei kuulnud hüüdu, vaid jooksis koju. Teel kohtas ta härrat.

«Miks sa nutad?» küsis härra.

«Nii kui viskas, tabas pähkel silma.»

«Kes viskas?»

«Kukk viskas, kukk!»

«Las kukk tuleb mõisa. Mõistan ta üle õiglaselt kohut.»

Tuligi kukk mõisa. Härra karjub: «Miks sa viskasid kanale pähkliga silma?»

«Kulla härra, ega siis mina ei visanud! Mina läksin pähklipuu otsa pähklile. Aga pähklipuu kiikus ja sellepärast kukkus pähkel kanale silma. Mina ei ole süüdi!»

«Las tuleb pähklipuu minu juurde!»

Pähklipuu tuligi. Härra küsis: «Miks sa kiikusid? Sinu pärast kukkus kanale pähkel silma.»

«Härra, ega mina ise ei kiikunud. Kits näris mu koort ja pani mu kiikuma.»

«Las kits tuleb minu juurde!»

Tuligi kits. Härra küsis temalt: «Miks sa närisid pähklipuu koort?»

«Mul oli kõht tühi. Aga ma poleks koort närinud, kui karjus oleks mind korralikult söötnud.»

«Las karjus tuleb mõisa!»

Tuligi karjus. Härra küsis: «Miks sa kitse ei söötnud?»

«Ma oleksin teda söötnud küll, kui perenaine poleks mind petnud. Perenaine lubas mulle hommikueineks suure karaski küpsetada, kuid ei küpsetanud.»

«Kus su perenaine on? Las ta tuleb siia!»

Tuligi perenaine. Härra nõudis karjudes: «Miks sa karjusele hommikueineks karaskit ei küpsetanud?»

«Aga härra ise ju käskis töölistele vähem süüa anda!»

«Ah soo, jah! mis õige, see õige. Ütle kõigile, kes minu juurde kaebama tulevad, et ma käsin neile peksa anda.»

Vaata, missugune oli härra õigus!

HAVI KÄSUL.

Vene muinasjutt.

I

Ühes külas elas mees kolme pojaga. Sures jättis isa igale pojale sada rubla.

Vanemad vennad ütlesid nooremale:

«Kuule, Jemelja, me sõidame linna, anna oma sada rubla meile kaasa. Me toome sulle kingitusi: punase särgi, punase mütsi ja punased saapad. Aga sina aita meie naistel koduseid töid teha.»

«Hea küll,» ütles Jemelja.

Vennad sõitsid ära. Väljas paukus pakane. Noorikud ei tahtnud minna jääaugust vett tooma, nad ütlesid: «Mis sa, poiss, seal ahjul lamad? Mine too parem vett!»

«Ei ma viitsi.»

«Siis me ütleme oma meestele, et nad ei annaks sulle kingitusi. Jääd ilma punasest särgist, punasest mütsist ja punastest saabastest!»

Polnud midagi parata. Poiss ronis ahjult alla, võttis panged ja läks jõe. Niipea, kui hakkas vett ammutama, nägi jääaugus ujumas suurt havi. Poiss kahmas havi kinni, see aga inimese keeli paluma:

«Lase mind vette, tasun sulle heaga!»

«Mis sa mulle annad?»

«Mis sa iganes soovid! Ainult ütle: «Minu soovil, havi käsul.»

«Hea küll!»

Ja poiss laskis havi vette tagasi.

II

Veepanged olid rasked, kallas kõrge, tee libe.

«Minu soovil, havi käsul, minge, panged, ise koju!»

Ja panged kaelkookudega läksid ise maja poole. Jemelja aga ronis ahjule.

Vennanaistel said puud otsa, pole, millega ahju kütta.

Jemelja — rõhk II silbil.

«Poiss, lõhu ometi puid!»

Jemelja kohe: «Minu soovil, havi käsul, kirves — mine puid lõhkuma!»

Kirves kargas pingilt ja hakkas õuel nii puid lõhkuma, et laastud aina lendasid.

Möödusid mõned päevad, naised põletasid puud ära. «Sõida, poiss, metsa puid tooma!»

Jemelja ronis ahjult, tõmbas poolkasuka selga, haaras kirve ja nõöri ning läks õue. Siis tassis ree värava ette ja hüüdis:

«Minu soovil, havi käsul, sõida, regi, ise metsa!»

Ja regi tormaski metsa poole. Metsas ütles Jemelja:

«Minu soovil, havi käsul, kirves — sina raiu puud halgudeks, aga teie, halud, minge ise koormasse!»

Sai vaevalt lausunud, kui töö läkski lahti: kirves muudkui raiub, halud aga hüppasid ise koormasse. Siis istus Jemelja koormale ja hõikas: «Minu soovil, havi käsul, sõida, regi, koju!»

Tee läheb läbi linna. Rahvas jookseb kokku, kõik vaatavad ja imestavad. Jemelja aga sõidab uhkelt edasi. Kui koju jõudis, heitis jälle ahjule.

III

Linnas aga levisid jutud Jemelja imesõidust ja jõudsid ka tsaari kõrvu. Tsaar saatis kohe käskjala Jemelja järele. See aga läks esiteks vennanaiste juurde ja küsis: «Mida Jemelja armastab?»

«Armastab punast särki, punast mütsi ja punaseid saapaid.»

Käskjalg läks Jemelja juurde: «Sõidame tsaari juurde!»

«Mul siingi hea!»

«Aga tsaar lubas sulle kinkida punase särgi, punase mütsi ja punased saapad!»

«Noh, olgu siis pealegi! Sõida ees, ma tulen järele!»

Saadik ratsutas minema, aga Jemelja lausus: «Minu soovil, havi käsul, ahi, vii mind tsaari juurde!»

Sedamaid asus ahi teele, punus nii, et tsaari käskjalg jäi kaugele maha. Jemelja sõitis oma sõidukil otse tsaari lossi ette. Näeb — tsaari kaunis tütar vaatab aknast.

«Minu soovil, havi käsul, tsaari tütar hakaku mind armastama!»

Sai vaevalt lausunud, kui tsaari tütar jooksiski isa juurde: «Tahan Jemeljale mehele minna, ta hakkas mulle väga meeldima!»

Tsaar vihastas hirmsasti. Aga ta oli kaval: käskis Jemeljat kostitada ja purju joota. Siis võeti Jemelja kinni ja pandi koos tsaari tütrega suurde tünni. Tünn tõrvati üle ja visati merre.

IV

Tünn ujus merel, kiikus lainetel, Jemelja magas rasket und, aga tsaaritar nuttis kibedaid pisaraid. Viimaks Jemelja ärkas.

«Kus ma olen?»

«Tünnis.»

«Kes sina oled?»

«Tsaari tütar!»

Ja hakkaski tsaaritar Jemeljat noomima, siis aga paluma — mõelgu Jemelja välja, kuidas randa pääseda.

«Minu soovil, havi käsul, tünn, uju kaldale!»

Sai vaevalt lausuda, kui tünn ujuski kaldale ja lagunes koost.

Kaldal oli roheline muru ja kasvasid puud. Tsaaritar hakkas nutma: «Kus me, Jemelja, elama hakkame? Mul pole kuhugi vihma eest varju minna!»

Siis hakkas Jemeljal temast kahju ja ta ütles: «Minu soovil, havi käsul — olgu siin tore loss meile elamiseks!»

Nii kui need sõnad lausus, kohe kerkiski kaldale tore loss. Ja Jemelja jäi oma noore naisega sinna elama.

Mille eest Jemelja havilt imeväe sai?

VARASTATUD VARA TUGEVUST EI TOO.

Valgevene muinasjutt.

I

Ühel isal oli kaks poega. Kui mõlemad pojad olid suureks sircunud, ütles isa neile:

«Pojad, aeg on asuda tõelise töö kallale! Mis ametit teist kumbki tahab õppida?»

Pojad vaikisid. Nad ei teadnud, mida vastata.

«Heakene küll, lähme!» otsustas isa. «Käime mööda maailma, vaatame, millega inimesed tegelevad.»

Pikkamisi rändasid nad ringi, pojad silmitsesid kõike, arutades, missugust tööd valida.

Nii nad kõndisid, kõndisid, kuni jõudsid ühte külla. Nägid sepikoda. Astusid sisse, teretasid ja said sepaga jutule. Vanem poeg võttis ka haamri pihku — aitas sepal adrafera välja taguda. Siis läksid nad jälle edasi.

Ja jõudsid järgmisesse külla. Vanem poeg vaatas ühele poole, vaatas teisele poole, kuid selles külas polnudki sepikoda. Siis ütles ta isale:

«Miks ei võiks siia sepikoda ehitada? Ma hakkaksin sepaks. See töö on mulle meeltemööda.»

Isa rõõmustas: vanem poeg oli leidnud õige koha elus. Ta ehitas pojale sepikoja ja see jäi sepaametil pidama. Rahvas kiitis teda ja ta ise oli oma elukutsega rahul.

II

Noorem poeg käis ja vaatas, vaatas ja käis, aga mitte ei suutnud ühestki ametist kinni hakata.

Kord kõndis ta koos isaga karjamaast mööda. Vaatab — karjamaal nosib härjamürakas, kuid küla on kaugel ja karjast ei ole.

«Isa, kas ma ei hakkaks härgi varastama?» ütles poeg. «See on kerge amet ja mul on siis liha iga päev. Õgi ennast ümaraks kui härg.»

«Otsusta ise,» vastas isa. «Selleks ma sind ilma mööda ju ringi vean, et sa endale elukutse leiaksid.»

Poeg võttis härja ohelikkupidi järele ja hakkas kodu poole kõndima. Kuid isa ütles: «Oota mind metsa all — mul vaja korraks külla sisse astuda, seal elab üks mu vana tuttav...»

Poeg sundis härga, ise kogu aeg tagasi vahtides nagu hunt: äkki keegi ajab jälgi. Kui ta metsa äärde jõudis, oli ta üpris väsinud.

Poeg ootas metsa ääres, kuni isa tagasi jõudis, ja siis ajasid nad härja üheskoos koju.

III

Kodus tapsid nad härja ära, tirisid naha maha ja panid liha tulele. Kui roog valmis keedetud, ütles isa pojale: «Poiss, nüüd mõõdame endid ära ja siis vaatame, kumb meist selle härja lihast rohkem juurde võtab.»

Ta tõi tüki nõori, võttis endalt ja pojalt kaela ümbermõõdu ning sidus sõlmed mõõdumärgiks sisse.

Mõlemad istusid lauda. Isa sõi rahulikult, aga poeg piilus aina ukse poole, kas äkki ei tulda härga otsima. Kui koer häält tegi, keegi läks või sõitis majast mööda, haaras poeg otsekohe lihaliua ja ruttas sahvrissi peitu... Nii möödus päev päeva järel...

Kui nad terve härja olid ära söönud, ütles isa pojale: «Nüüd mõõdame uuesti, näis, kummal kael juurde võttis.»

Mõõtsid üle — isa kael oli kaks korda jämedamaks kasvanud, pojalt aga poole võrra peenemaks kuivanud.

Poeg imestas: «Millest see võis küll tulla?»

«Sellest, et sa kogu aeg sõid varastatud härga,» ütles isa.

«Kuid sina sõid ju ka varastatud härja liha.»

«Ei, mina maksin härja peremehele kinni ja sõin seda nagu oma jagu. Kuid niipea kui sina lauda istusid, ronis hirm sulle kohe kukile ja hakkas rõhuma. Varastatud vara, vennike, tugevust ei too.»

1. Miks noorem poeg hüvast roast mõnu ei saanud tunda?
2. Seleta vanasõnu: *Algul varastab nõela, pärast hobuse!
Varga peas põleb müts.*

Kolm venda jäid vaeslasteks — ilma isata ja emata. Kodus aga vahib nälg uksest ja aknast sisse. Läksid siis ennast külasse tööle kauplema. Lähevad ja mõtlevad:

«Ah, kui saaks hea peremehe!» Näevad — tuleb taadike, vana-vana, valge habe põlvini. Jõuab vendade juurde, küsib:

«Kuhu lähete, lapsukesed?»

Nemad vastu:

«Läheme tööd otsima.»

«Kas teil siis oma majapidamist ei ole?»

«Ei ole. Kui saaksime hea peremehe juurde, töötaksime ausalt. Kuulaksime sõna ja austaksime teda nagu lihast isa.»

Vanamees mõtles natuke ja ütles:

«Noh, mis siis muud, olge mulle poegadeks, mina aga hakkan teile isaks. Teen teist inimesed — õpetan elama ausalt, südametunnistuse järgi, kuulake aga mu sõna.»

Vennad olid nõus ja läksid vanamehega kaasa. Lähevad läbi põliste laante, üle laiade väljade. Lähevad, lähevad ja näevad — seal on tare, puhas, valge, ümberringi kirjud lilled. Tare juures kirsiaed. Aias aga neiu, kena ja rõõmus nagu need lilled. Vanem vend vaatab teda ja ütleb:

«Oh, kui saaksin selle neiu endale naiseks! Ja veel palju lehma ning härgi!»

Vanamees lausub:

«Noh, mis siis, lähme kosja. Saad endale naise, saad ka härgi ja lehma. Ela õnnelikult, ära ainult unusta õiglust!»

Nad läksid, kosisid neiu, tegid lõbusad pulmad. Vanem vend sai peremeheks ja jäi noore naiseга sinna tarre elama.

Vanamees aga läks nooremate vendadega edasi. Lähevad läbi põliste laante, üle laiade väljade. Lähevad, lähevad ja näevad — seal on tare, ilus ja valge. Tare juures on paisutatud järv, paisu ääres veski. Ja tare lähedal talitab neiu, kena ja töökas. Keskmine vend vaatab teda ja ütleb:

«Oh, kui saaksin selle neiu endale naiseks! Ja kaasaravaks veski ühes järvega. Istuksin siis veskis, jahvataksin vilja, oleksin söönud ja rahul.»

Vanamees lausub:

«Noh, pojuke, sündigu sinu tahtmine!»

Nad läksid tarre, kosisid neiu ja pidasid pulmad. Nii jäi keskmine vend noore naiseга sinna tarre elama. Vanamees ütles talle:

«Noh, ela õnnelikult, pojake, ainult ära unusta õiglust!»

Nad läksid edasi — noorem vend ja kasuisa. Lähevad, näevad — seal on kehv tareke, tarest tuleb neiu välja, kena kui õhtueha, riided seljas aga üsna viletsad — otse lapp lapi peal.

Seal ütles noorem vend:

«Kui saaksin selle neiu endale naiseks! Teeksime tööd ja meil oleks leiba, sööksime ise ja jagaksime teistega.»

Vanamees lausus siis:

«Hea küll, pojake, nii see sünnibki. Vaata ainult, et sa õiglust ei unusta.»

Võttis naise ka sellele vennale ja läks siis oma teed.

II

Vennad elavad. Vanem vend on läinud nii rikkaks, et ehitab endale juba maju ja kogub kuldraha — ainult sellest mõtlebki, kuidas rohkem kulda koguda.

Ka keskmine vend on läinud jõukaks: temale tegid tööd sulased, ise ta aga aina lesis, sõi, jõi ja käsutas.

Noorem vend elab pisitasa: kui koju midagi koguneb, siis jagab ta seda vaesematega.

Kasuisa käis ja käis mööda laia maailma ja tahtis näha, kuidas elavad ta pojad — kas ikka peavad õiglusest kinni.

Ta muutis enda hädiseks raugaks, tuli vanema poja juurde, käis õues, tegi sügavaid kummardusi ja palus:

«Andke oma küllusest midagi vanale ja viletsale nälja kustutamiseks!»

Poeg aga vastas:

«Pole sa nii vana ühti, ära vigurda! Kui tahad, võid küll

veel leiba teenida. Mina ise sain alles hiljuti jalad alla. Kasi minema!»

Endal tal kirstud varandusest lõhkemas, uued majad ehitatud, pood kaupa täis, aidad vilja täis, raha lugematu hulk. Armuandi aga ei andnud!

Vanamees läks tühjade kätega ära. Läks võib-olla versta maad, jäi siis mäekünkale seisma ja vaatas tagasi tolle majapidamise ja tolle varanduse poole — ja kohe oli see üleni leekides.

Läks siis vanamees keskmise venna juurde. Jõuab sinna, temal on aga hea veski, hea järv ja hea majapidamine. Istub ise veskis. Taat teeb sügava kummarduse ja ütleb:

«Hea inimene, anna kas või peotäis jahu! Olen vilets rändaja, pole midagi süüa.»

«Nonoh,» vastatakse, «ma pole veel eneselegi jahvatanud! Sinusuguseid hulgub siin palju, ega kõigile anda jõua.»

Vanamees lahkus tühjade kätega. Läks natuke maad, jäi mäekünkale seisma, vaatas tagasi — ja kohe haarasid tuli ja suits veski oma võimusesse.

III

Vanamees jõuab noorema poja juurde. Too aga elab kehvalt, tareke on väike, aga väga puhas.

«Head inimesed,» ütles vanamees, «andke kas või raasuke leiba!»

Noorem poeg lausub:

«Mine tarre, vanaisa, seal antakse sulle süüa ja kaasa saad ka.»

Vanamees läks tarekesse. Perenaine vaatas teda, nägi, et ta oli räbalates, riided narmendavad, ja tal hakkas vanamehest kahju. Läks käsikambrisse, tõi särki ja püksid, andis vanakesele. Vanamees pani ennast riidesse. Kui ta särki selga ajas, nägi perenaine ta rinnas suurt haava. Nad panid vanakese lauda istuma, andsid talle süüa ja juua. Siis küsis peremees:

«Vanaisa, mis haav see sul rinnas on?»

«See on mul niisugune haav, mille pärast ma varsti suren. Üksainus päev on mul veel elada jäänud.»

«Küll on hirmus!» lausus naine. «Kas selle haava vastu siis mingit rohtu pole?»

«On küll üks rohi,» vastas vanamees, «kuid seda ei anna keegi, olgugi et igaüks saaks anda.»

Siis ütles mees:

«Miks siis mitte anda? Ütle, mis rohi see on!»

«Raske rohi! Kui peremees võtab ja süütab oma tare kõige varaga ja riputab mu haavale selle tulekahju tuhka, siis läheb haav kinni ja paraneb. Aga maailmas ei leidu niisugust inimest, kes seda teeks.»

Noorem vend jäi mõttesse. Mõtles kaua, ütles siis naisele:

«Mis sina arvad?»

«Mõtlen nii,» vastas naine, «et me võime teenida teise tare jälle.»

«Noh, kui nõnda,» ütles mees, «siis vii lapsed tarest välja.»

Nad tõid lapsed õue, läksid ka ise välja. Mees vaatas oma tarekest — varandusest oli kahju. Kuid vanamehest oli veel rohkem kahju. Võttis ja pani tule räästasse. Tareke oli varsti leekides . . . ja kadus. Tema asemele aga tõusis teine — valge, kõrge ja kaunis.

Taat aga seisab ja muheleb habemesse.

«Näen, pojake,» ütles ta, «et teist kolmest sina üksi ei lahkunud õiglusest. Ela õnnelikult!»

Nüüd tundis noorem poeg oma kasuisa ära ja tormas tema poole, kuid taadist polnud enam jälgegi järel.

verst — 1,067 km, **käsikamber** — kõrvalruum, panipaik

1. Miks otsustas noorem vend oma tare süüdata, kuigi tal oli sellest kahju?
2. Kelle kohta sobib vanasõna: *Kunas tigidal tänu või ahnel aitüma?*
- *3. Missugune sulgudes antud pealkirjaga valmidest räägib samuti tänamatusest («Konn ja härg»; «Hunt ja kurg»; «Roti väi»)?

TÖNDALE.

Moldaavia muinasjutt.

Ühel ilusal päeval saatis naine Tõndale turule hapupiima ja koort ostma. Tõndale läks, aga kannu unustas kaasa võtmata. Turul mehike hädas — vala piim ja koor kas või kama-lusse. Aga kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem. Veidi mõelnud, kahmas Tõndale peast kaabu ja rõõmustas endamisi: «Vaata, kus hea mõte! Selle sisse ostangi.» Astus siis naise juurde, kes piima müüs, ja palus: «Vala, noorik, siia nii palju, kui mahub.»

Naine valas hapupiima ja sai raha.

Tõndalel aga hea nõu jälle kallis. Mille sisse koort osta?

Veidi mõelnud, rõõmustas Tõndale uuesti: «Kui kübar piima pidas, miks ta siis koort ei peaks pidama!»

Mõeldud, tehtud. Tõndale pööras kaabu teistpidi ega märganudki, et piim seejuures välja voolas. Ostis siis koort, maksis raha ja sammus rõõmsal meelel kodu poole.

Kodus naine juba ootamas. Nähes, et Tõndale toob ainult koort, naine kohe pärima:

«Aga kus siis piim on, Tõndale?»

«Ennäe, kullake, siin ju!» vastas Tõndale ja keeras kübara teistpidi. Pahh! plärtsatas koor põrandale.

Ei olnud lõunaks enam koort ega piima.

kamal, kamalu — peopesa

Mille poolest on see lugu lustakas?

TEENITUD RUBLA.

Grusia rahvajutt.

I

Elas kord maailmas sepp. Tal oli poeg. See oli nii laisk, et maailmas teist temasarnast laiska ei leidunud.

Jõudis kätte aeg, mil isa vananes, jõuetuks muutus ja tundis, et surm oli ligidal.

Ta kutsus poja enda juurde ja ütles:

«Ei suuda mõista, kuidas sa nii laisk võid olla. Mina olen kogu eluaja hoolega töötanud ja mu majapidamine ei jäta midagi soovida, sina aga pole seni rublatki teeninud!»

«Noh, see ka mõni asi!» vastas poeg.

«Mine ja teeni,» vastas isa. «Kui sa rubla ära teenid, pärandan sulle kõik oma varanduse, kui sa seda aga ei suuda teha, siis ei jäta ma sulle raudkonksugi.»

Mis teha? Laiskvorst ei tahtnud pärandusest ilma jääda, aga töötada ka ei viitsinud. Eks ole ju raske teenida terve rubla, kui pole eluajal kopikatki teeninud.

Emal oli pojast kahju.

Ta ütles pojale:

«Annan sulle ühe rubla. Sa jaluta mägedes ringi kuni õhtuni, siis tule koju, nagu tuleksid töölt, ning anna isale raha üle.»

Poeg võttis ema käest rubla vastu, varustas end mõdu ja juustuga ning läks mägedesse. Seal ta sõi, jõi ning heitis murule puhkama. Ta vaatas rändavaid pilvi ja lendlevaid linde, kuni magama uinus. Õhtul läks ta koju, andis isale rubla üle ja ütles:

«Isa, võta rubla! Seda polnud küll kerge teenida, selg on mul raskest tööst üsna valusaks jäänud.»

Isa võttis raha vastu, vaatas seda ühelt poolt ja teiselt poolt, veeretas käes, viskas peost pihku ja heitis lõpuks tulle.

«Ei, see pole sinu teenitud,» ütles ta.

Poeg kehtitas ainult õlgu ja ütles:

«Ei usu — pole midagi teha!» ning heitis magama.

Laiskleja magab magusasti, ema aga ei saanud kuidagi und silma. Ta nägi, et ei suuda sel teel poega aidata — raiska ainult raha.

Logelejal tuli tööd otsida: kellel aitas puid tassida, kellel oli mujal abiks — teenis niiviisi kümme või kakskümmend kopikat päevas, kuni kogus ühe rubla. Siis läks ta isa juurde.

Vanamees veeretab jällegi rahatükke, kaalus neid peos ja ütles:

«Ei, pojuke, sa oled mind jälle petnud! Sa pole seda raha ise teeninud.» Ja viskas kõik rahad tulle.

Seda poeg enam ei talunud. Ta tormas tule juurde, ajas kättega süsi laiali ning hakkas sinna heidetud raha välja nop-pima.

«Mis sa ometi tegid!» nuttis ta. «Ma töötasin kogu nädala varahommikust hilisõhtuni, polnud aega selgagi sirutada ja sina heitsid nüüd kõik mu raha tulle, nagu oleks see olnud mingisugune prügi.»

Isa vaatas pojale näkku ja ütles:

«Nüüd ma usun sind, poeg. Selle raha olid sa tõesti ise teeninud. Võõrast rahast sul kahju polnud, sest võõras raha on odav, aga omateenitud rahast hakkas sul kahju. Pea edaspidi meeles: kui töötad, võid saavutada kõike. Kui sa aga logeled, siis pole ka võõrast rahast kasu, sest võõras rubla on ainult kopikat väärt.»

mõdu — jook

1. Miks kergelt saavutatud võit pole õige võit?
2. Miks muidu saadud rubla on odavam enda teenitud rublast?
3. Leia laused, milles peitub selle muinasjutu mõte.
4. Tuleta meelde, millest kõnelesid teised seni loetud muinasjutud.

Kes loetud lugudes oli:

laisk, aga heasüdamlik ...	tänamatu ...
töökas ja virk ...	ebaaus ...
ülekohtune ...	tark ...

KUIDAS POISS LINNA PÄÄSTIS.

Kirgiisi muinasjutt.

I

Ennemuiste elas sõjakas khaan Žanōbek, kelle julmadest kallaletungidest naabritele räägiti nii lähedal kui ka kaugel.

Üskord piirasid tema loendamatud sõjaväed ümber khaan Sultanmamōti linna. Piiratud linna elanikele teatasid vaenlased:

«Kui te kolme päeva jooksul alla ei anna, teeme teie linna maatasa!»

Sultanmamōt kutsus kokku vanemate nõukogu. Vanemad mõtlesid kaua, kuidas hädast pääseda, kuid ei osanud midagi välja mõelda. Nii jõudis kätte Žanōbeki poolt määratud tähtaja viimane päev. Vanemad olid nõutud, rahvas õnnetu.

II

Äkki ilmus jurtasse, kus vanemad nõu pidasid, katkises kasukas poisike. Ta teretas aupaklikult ja sõnas:

«Saatke mind Žanōbek-khaani juurde. Mul on kaval mõte, kuidas linna vaenlastest vabastada.»

Vanemad kuulasid neid sõnu ja hakkasid naerma. Sultanmamōt aga vihastas:

«Kao siit,» pöördus ta ägedalt poisi poole. «Tõsiste asjadega ei naljatata!»

Kõige vanem vanematekogu liige uuris aga poissi tähelepanelikult ning sõnas:

«Oh aulik khaan! Kurjus on meie vaenlane, mõistus aga sõber. Ära vihasta ilmaaegu selle poisikese peale. Teinekord suudab väike rohkem kui suur.»

Vanemad vaidlesid kaua. Lõpuks otsustati siiski poiss Žanōbek-khaani juurde saata. Kaotada polnud niikuinii enam midagi.

Poiss palus endale kõige vanema kaameli ja kõige suurema habemega kitse. Istus siis kaameli selga, võttis kitse nõõripidi järele ja sõitis vaenlaste laagrisse.

III

Kui Žanōbek-khaan nägi poissi tulemas, vihastas ta hirmsasti.

«Kas tõesti Sultanmamōtil ei ole vanemat ega auväärsemat, habemega saadikut?» raevutses ta.

Poissi aga ei kohutanud khaani raev. Ta vastas rahulikult: «Kui sina, khaan, tahad rääkida kõige vanemaga, siis räägi selle kaameliga! Kui soovid rääkida sellega, kellel kõige pikem habe, eks räägi siis selle kitsega!»

Žanōbek-khaani üllatas poisi leidlikkus.

«Sa oled arukas ja julge!» lausus julm khaan tunnustavalt. «Selle eest pead sa väärilise tasu saama. Palu minult, mida iganes soovid!»

«Oh vägev khaan! Kingi mulle ainult nii palju maad, kui palju mahub minu kaameli naha sisse!» palus poiss alandlikult.

Žanōbek-khaan muigas, kuuldes sellist rumalat palvet, ja nõustus andma poisile nii palju maad, kui palju mahub tema kaameli naha sisse.

IV

Raske südamega ohverdas poiss vana kaameli, nülgis naha maha ja lõikas selle nii peenikesteks ribadeks, kui vähegi andis. Sidus siis ribad kokku ja sai pika-pika rihma, mis täpselt ümber linna müüride ulatus.

Žanōbek-khaan nägi seda ning taipas, et poiss on ta kavalusega üle trumbanud. Parata polnud aga midagi — khaani sõna tuli pidada!

Tusaselt kinkis khaan poisile tema linna ja kadus koos oma vägedega igaveseks neist paigust.

khaan — idamaine valitseja, **jurta** — telkelamu, **raev** — pöörane metsik viha

1. Miks vanemad poisi palve peale algul vihastasid?
2. Milline oli poisi kaval nõu?
3. Kirjelda jutu ja pildi järgi, mis on kirgiisi rahva eluolus omapärast.
4. Millistest liiduvabariikidest on oktoobrilastel muinasjutud veel saamata?
Leia ise nende rahvaste jutte ja jutusta teistelegi.

KODUMAA.

*Adōgee kirjanik
Kirimize Žane.*

«Taat, kas sa tead, mida tähendab kodumaa?»

«See on koit, mis toob valgust ja sooja.

See on lilledest kirendav mägiaas.

See on jõgi, mis kohinal voolab.

Kodumaa — see on su ema silmad
naerusädemeis, rõõmupisarais.

Kodumaa — see on selged ilmad,
lumised mäed, oru haljendus mais.

Kodumaa — see on ilusaim sõna,
selles on muistsed legendid ja lood,
vanade nukrate laulude kõla,
mida tänini tuntakse igal pool.

Kodumaa — see on aabits su ees,
millest õppisid selgeks sa tähed.

Kodumaa — see on suur ja lai tee,
mida mööda kord teistega lähed.»

RÄÄSTAST TILGUB!

KEVADET SÄUTSUMAS.

Heino Väli.

Õeldakse, et varblane ei too kevadet. Taevas halasta — missugune laim!

Ei tea, kes selle kevade siis veel toob kui mitte varblane!

Eks astume ühel märtsipäeval tänavale. Nii kuu keskpoole. Meie vilditaldade alla jääb talvest märdunud lumi. Püdel, sitke ja kleepjas mass.

Taeva nägu on hägune, ei ole pilvi ega päikest. On mingi vastik udumine, külm ja niiske kui koeranina.

See kõik on ju nii. Ja ometi ei ole see hoopiski nõnda, vennas! Astume sellele tänavale uuesti.

Palun, nüüd kõrvad lahti!

Eks sealt ju hõigataksegi: Tsiirp! Ja seesama teisalt: Tsiirp! — Tsiirp! kolmandalt, ja neljandalt: Tsiirp! — Tsiirp! Tsiirp! Tsiirp! Ümberringi!

Kuulatame vaid!

Ja nüüd hingame sügavalt sisse. Ausõna — õhk lõhnab ju kevade järele! Tsilk-silk-silk-silk . . . Mis laul siis see veel on? — Kas sa näe, eks purikas räästas tilgu! Miks ta ei peakski tilkuma, kui päike selges taevas särab juba nagu võililleõis!

Tsiirp! Tsiirp! Tsiirp! rökkab ümberringi. Imevaljult ja helisevalt. Tõepoolest — kogu laotus on seda sulnist muusikat täis: tsiirp-tsilks-silk-sill-sull-vull-vull-vull . . . Veed ju jooksevad. Ja lumikelluke juba õitseb. Ja ongi käes aprill, ja kevad, ja mai!

Õeldakse, et varblane ei too kevadet. Kes ütleb? Kes ütleb? Kes ütleb? Eks astugu platsi — tsiirp! — kui julgeb!

püdel — poolpaks, **hägune** — sogane, **sulnis** — magus, armas

- *1. Millised meeleolud vahelduvad selles palas?
2. Pane tähele palas esinevaid loodushääli.
3. Kirjelda kevade esimesi tunnuseid selle pala ja oma tähelepanekute põhjal.

LÖÖKE.

Ellen Niit.

Trill-tiri-lill!
 Trill-tiri-lill!
 Taeva pill.
 Väikene lõokene,
 päikese nõokene,
 laulab viiuli hääle peal,
 pilveriiuli ääre peal.

KEVAD.

August Kitzberg.

Kevadine päike oli ajanud lumememmele pisarad silma. Ja millised veel! Memm nuttis ja nuttis, nii et ta pisarate kätte sulas. Miks ei pidanud ta nutma: tema valitsus oli seks puhuks otsas. Orgudesse, kuristike kallaste alla ja sügavasse laande peitus ta veel, lootes seal hõlpu leida ja kahe silma vahele jääda. Petlik lootus! Ka kõige varjulise- maist kohtadest leidis ja kihutas päike ta minema: memm läks, aina soga veel, vahutavate ojakeste ja üle kallaste tõusnud jõgede teed uperkuuti lüües, ikka mere poole ja mere poole. Sinna ta uppus.

Päike tegi imet. Ta paistis ja paistis. Mitte tutsu ei pidanud talvest järele jääma, täielik võit pidi saama noormehele kevadele, kes — ise küll veel külmast sinine — juba puude ja põõsaste ümber päikesega võidu paitas ja meelitas,

nõnda, et nende hangunud mahla soontes päris keema ajas. Kes siis niisuguse paitamise vastu võis külmaks jääda!

Nüüd pistis juba toomingas esimesed lehekused kui hii-
rekõrvad välja ja kaasik mähkus helerohelisse uttu. Kelm
poiss kevad mängis aasal ja heinamaal, pistis näpu muru
põue ning tõmbas välja kauni kullerkupu ja mõnegi lille-
kese. Ta viskas oma laululeegid, lõokesed, õhku ja saatis
oma lahked hüüded küll orgu, küll mäele: «Ma olen tulnud.
Viige, tuuled, see sõnum kõigile!»

1. Kellega võrdleb kirjanik kevadet? Miks?
2. Leia palast teisigi huvitavaid võrdlusi.
- *3. Koosta antud sõnu ja loetud lugemispala kasutades jutuke «Keva-
de hääled»:
kuldne päike, ikka soojemalt, jääpurikad, katuseräästas, tilguvad,
tsilk-tsilk, veenired, ojakesed, vulisevad, lumeta laike, jää, lagu-
neb, sulab, suurvesi, kohiseb, vallatud varblasepoisid, tsirp-tsilp!,
unine kärbes, lõokesed, tiri-liri-lii, kuldnoka lõbus vile, phüüi-
phüüi!

PILK TULEVIKKU

UNISTUS JA MÖTE.

Robi Vaidlo.

I

Tasandike ja mägede keskel, kus oli palju rohelist metsi,
siniseid järvesilmi ja kiirevoolulisi jõgesid, kasvasid õde-
venda. Päevad läbi võisid nad väsimatult ringi joosta,
kukerpallitada ja teineteist taga ajada. Alailma kihutasid
nad niitudel, lippasid nurmedel, hüplesid aasadel, vilgas
ja välejalgne tüdruk ees pagemas, tüsedam ja turjakam
poiss teda püüdnud.

Aga igale poole jõudis tüdruk alati esimesena ja poiss tema järel, kuigi nad olid ühe isa-ema lapsed ja neile jagati ühtemoodi hellitusi ning nad sõid ühesugust toitu.

«Jookseme täna selle kauge metsani, mis seal sinetab,» ütles tüdruk ühel hommikul. Ja juba ta tõusiski ning lippas kergejalgsena minema. Kohmakas poiss ei suutnud veel püstigi tõusta, kui õde oli juba kaugel.

«Miks ma sulle järele ei jõua?» küsis poiss.

Tüdruk ainult naeris ja tundis heameelt, et oli esimene. Ent kordagi ei kiirustanud õde nii kaugetele ette, et ta oleks venna silmist kaotanud. Nad olid teineteisega harjunud ja tüdruk ootas, kuni vend lähemale jõuab. Pikapeale leppis poiss sellega, et tüdruk on temast nobedam, ja tundis rõõmu, kui ta õel kannulgi suutis püsida.

II

Ühel öhtupoolikul, kui nad kõrvuti rannaluitel istusid ja väikesi kirjusid kive vette loopisid, leidis tüdruk:

«Ma tahaksin ka niimoodi lennata nagu need valged kajakad.» Ja ta hüüdiski üles sinisesse taevasse: «Hei, teie seal, kajakad! Võtke mind endaga lendama, andke mulle tiivad!»

Ja näe imet! Olidki õel korraga tiivad ja ta tiirles kõrgel õhus ning hullas seal koos valgete lindudega.

«Laenake mulle ka tiivad,» hüüdis nüüd poiss. «Ka mina tahan lennata!»

«Sind need ei kannu,» kahetsesid kajakad. «Sulle on tarvis palju suuremaid ja tugevamaid.»

Öhtul kurtis poiss seda kõike oma isale. Isa ütles: «Ei mõista mina sind aidata, poeg. Aga sa mine mäe taha mehe juurde, kes on minust tüki rohkem koolis käinud. Tema ehk oskab sulle nõu anda.»

Hommikul poiss läkski. Ja mees, kes elas mäe taga, ei jäänud nõutuks. Ta võttis natuke seda ja natuke toda ning meisterdas poisile nii toredad tiivad, et see võis kajakatega võidu lennata.

III

Kui õde-venda kord jälle kõrvuti luiteliival istusid ja kirjusid kivikesi merre heitsid, kõitsid tüdrukut helklevas vees vallatlevad kalad.

«Hei, teie seal!» hüüdis ta kaladele. «Andke mulle oskus ujuda ja vee all olla.»

Ning jällegi juhtus nii, et tüdruk võis kohe vette minna, söösta koos kaladega läbi lainete ning tungida vetesügavustesse. Poiss aga pidi seekordki kaldale jääma.

Hommikul läks poiss uuesti üle mäe ja veel kaugemale oru taha. Mees oru taga seadis seda natuke sedamoodi, toda natuke todamoodi ja poiss võis otsekohe merre karata, koos kaladega läbi lainete tormata ning imepärasesse vetesügavusse vaadata.

IV

Kui poiss õega jälle kord kahekesi oma armastatud paigas istus ja kivimängu mängis, jäi tüdruk imetlema hõbedast kuuketast taevaserval.

«Kuidas ma küll tahaksin seal üleval kõrgel olla!» ohkas ta ja hüüdis: «Hei, hõbedane Kuu! Ma tahaksin nii kangesti sinu juurde. Tõsta mind sinna üles!»

Ja Kuu tõstiski tüdruku enda juurde üles. Poiss kartis juba, et nüüd kaotab ta oma õekese silmist, aga ei. Talle paistis selgesti, kuidas õde kuuserval istub, lõbusalt jalgu kõlgutab ja ootavalt tema poole vaatab.

Seekord ei aidanud aga enam tollegi mehe tarkus, kes oru taga elas.

«Mine siit otse edasi,» juhatas ta omakorda, «mine nii kaua, kuni näed suurt ilusat avarate akendega maja. Seal elab ja töötab inimene, keda kutsutakse õpetlaseks. Ta on meist kõigist kõige targem. Ehk suudab tema sind aidata.»

Poiss läski juhatatud teed. Õpetlane kuulas tema soovi ära, mõtles ja andis talle hõbesõiduki, millega poiss võis oma õekesele järele tõtata. Ta lendas sellega Maast ikka kaugemale ning jõudiski Kuule.

Kuul märkas poiss kohkumisega, et tema õekest polnudki enam seal. Kuhu ta siis jällegi oli putkanud? Kas tõesti on tüdruk nüüd lõplikult silmist kadunud ja ta ei leia oma õde enam kunagi?

Aga ei! Õde hullas nüüd juba palju kõrgemal, palju kaugemal, teiste taevakehade vahel. Ja ka sinna tahtis vend oma õele järele jõuda.

Ja nii nad siis kihutavadki kahekesi lõpmatult ringi, üks alati kaugel ees ja teine talle järele tõttamas. Need kaks, õde ja vend — inimese välejalgne Unistus ja väsimatult temani püüdlev Mõte.

vilgas — nobe, elavaloomuline, **pagema** — põgenema, **nobe** — kiire, väle, **rannaluide** — liivahang mere ääres, **helklema** — korduvalt helkima, läikima

1. Miks tüdruk kõikjale alati esimesena jõudis?

*2. Missuguseid pilte võiks pala kohta joonistada?

ROBOTID NII EI TOIMIKS.

A. Hlebnikov.

Ehmuda Dana ei jõudnud. Kajuti sein lihtsalt kadus. Otse ta ees avanes tähissügavik. Kusagil kõrval vilksatas vaevu märgatav vari — eemalduva kosmoselaeva siluett.

Dana — üksik abitu elukübe keset tühjust — oli määratud kiirele hukkamisele.

«Lat!» karjatas Dana meeleheitlikult. «Lat, ma paiskusin kosmosesse!»

«Ära kaota julgust,» kuulis ta kapteni rahulikku häält. «Oota, PEA päästab meid.»

«Lat, kus sa oled?»

«Sinu ligidal. Me oleme õnnetuskaaslased.»

«Mis juhtus?»

«Meie kosmoselaeva tabas meteoriit. Laeval purunes kajut.» Kapten vaikis.

«Lat, räägi midagi!» palus Dana, sest inimhääli oli ainus, mis teda elavate maailmaga sidus.

«Dana, kui me Maale tagasi jõuame, kas sa siis suudad anda nõukogude kosmoselaeva juhi eksami?» küsis kapten ruttu.

«Suudan,» vastas Dana.

«See on hea! Hoian sulle põialt!»

«Lat, aga oled sa kindel, et me Maale tagasi jõuame?»

«Kindlasti, «havid» otsivad juba meid.»

Kapten valetas meelega. Väike päästerakett ehk «havi» võis pardale võtta ja baaslaevale tuua vaid ühe inimese. Kosmoselaeval «Kristall» oli, vastavalt meeskonnaliikmete arvule, kaks «havi». Kuid Dana ei teadnud, et üks «havi» asus just laeva purustatud osas. Kapten aga teadis seda väga hästi.

«Mõni minut veel ja nad leiavad meid,» kostis kapteni kindel hääl, kuid palju vaiksemalt kui enne.

«Lat, miks kuuldavus on halvenenud?»

«Meid kantakse lahku. Kas su raadiomajakas töötab?»

«Aga loomulikult.»

«Pea vastu. Ole tugev! Önn...» kapteni hääl katkes.

II

Päätetööd algasid. Kosmoselaeva välisküljel askeldasid juba robotid-luurajad ja robotid-keevitajad.

PEA — kosmoselaeva peaelektronaju — töötas välgukiirusel ja mis peasi, eksimatult. Signalisaatorid, mis olid üles seatud laeva kõigisse nurkadesse, saatsid «PEA'le» vahetpidamata andmeid. PEA sai kohe teada, et kumbki inimene ei lahkunud laevast normaalsel teel. Tähendab — neil on abi vaja.

Kohe paiskus PEA käsul lahti luuk. Terveks jäänud «havi» kerkis oma pesast välja. Tööle hakkas tema elektronaju VEA — väike elektronaju.

«Kosmoses on kaks objekti. Keda päästa?» saatis «havi» küsimuse vanemale käskijale.

«Kapten — esimene objekt. Kui see on võimatu, siis teine objekt.» Inimese poolt temasse pandud programmi järgi oli kapten eelisolukorras, võrreldes meeskonnaga.

III

«Ava suu, ava suu, ava suu...»

Dana ärkas. Ta asus kosmoselaeva kajutis.

«Laf!» kutsus ta. Metallkäsi surus ettevaatlikult pudelikese ta huultele.

«Peab jooma, peab jooma, peab jooma...» pobises robotsanitar.

Dana pööras pea joogist ära ja nägi kohkumisega, et peale roboti polnud kajutis kedagi.

«Kutsu välja PEA,» palus ta.

Robot läks seina äärde ja vajutas nupule. Hakkas helen-dama roheline silm.

«Pea kuuleb.»

«Kus on kapten?»

«Kapten hukkus.»

«Kuidas? Meil on ju kaks «havi!»

«Havisid oli üks!» vilkus roheline silm.

«Havi pidi päästma kapteni!»

«Kapten lülitas välja oma raadiomajaka. Teda polnud võimalik leida! Robot poleks nii toiminud, sellist viga teinud.»

Dana hakkas südantlõhestavalt nutma.

robot — masinanimene, **meteoriit** — maailmaruumist maakera pinnale langenud meteoorkeha, **objekt** — asi või olevus, millele (kellele) on tegevus suunatud, **programm** — kava

1. Missugune õnnetus tabas kosmoselaevas olijaid?
2. Miks kapten oma raadiomajaka välja lülitas?
3. Seleta, mida tähendab pala pealkiri.
- *4. Leia võimalikult rohkem sõnu, mis on seotud kosmoselendudega (näiteks: skafander, kosmos... jne.).
- *5. Miks lahkub kapten laevalt viimasena?

SUUR LENIN, TA OLI ÜLLAS

ESIMENE ÕPILANE.

M. Kuznetsov.

See oli Simbirskis palju aastaid tagasi.

Kui ma kooli jõudsin, oli koridoris suur sagimine. Mina surusin end uute õpilaste juurde. Me hoidusime omaette salka. Seal ärataski mu tähelepanu väike, kuid tugeva kehaehitusega poiss. Tal olid ruuged juuksed.

Kui kell helises, tormasid kõik klassidesse. Ja siin nägin, et minu kõrval, minuga samas pingis, istub seesama poiss. Pärast nimetas õpetaja kõiki nimepidi ja me saime teada, et tema nimi on Uljanov.

Ta oli klassis kõige noorem.

Varsti märkasime kõik, et ta oli väga andekas. Meile olid võõrkeeled väga rasked. Kui klassis keegi ei osanud mõnda sõna tõlkida, siis aitas Volodja Uljanov hädast välja. Kõik küsisid temalt nõu.

Mina elasin Uljanoviga ühes tänavas, Moskva (nüüd Uljanovi) tänavas. Koduteel peatus ta vahel minu pool, siis mängisime kurni, aga rohkem siiski laptuud.

Pärast mängimist läksime jökke suplema. Läksime üle sillakese ujulasse, riietusime lahti ja — vette. Tema ujus kaugele. Mõnikord hakkas mul hirm, et vool viib ta ära. Kuid Uljanov oli julge ja tugev ning ujus alati välja.

Siis läksime tema poole. Ta toake oli trepiotsa lähedal. Midagi liigset seal ei olnud. Peale õpikute ja sõnaraamatute seisis riiulil kirjanike teoseid.

Nende külastuste aegu nägin, kuidas Uljanov töötas. Kõigepealt torkas silma korralikkus, hoolsus, innukus. Ta ei teinud midagi rutuga, vaid asus aegsasti tööle. Raamatukogu raamatutest tegi ta lugemisel endale vajalikke märkmeid.

Koolis oli ta kaheksa õppeaasta jooksul esimene õpilane klassis ning lõpetas gümnaasiumi kuldmedaliga.

ruuge — tumekollane, helepruun, **innukas** — väimustatud, tuline, hoogne

1. Kuidas töötas Volodja Uljanov?
2. Millest on näha, et Volodja oli julge ja vastupidav poiss?
- *3. Kuidas Volodja iseloomuomadused teda hilisemas elus aitasid? Jutusta, mida tead sellest.

RONGI NR. 71 KÜTJA.

A. Kononov.

Õösel kell 1.10 pidi Udelnaja jaamas Petrogradi taga peatuma rong nr. 71. Rongi masinistiga oli kokku lepitud: ta jätab veduri veidi kaugemale — üsna platvormi lõppu, kuhu ei ulatu elektrilaterna valgus. Kütja tuleb vedurilt maha, tema kohale aga asub Vladimir Iljitš.

Rongi nr. 71 masinist ei olnud Leninit iialgi näinud. Ja kui olekski näinud, ei oleks teda nüüd niikuinii ära tundnud: habe oli Leninil aetud, otsaesine kaetud valejuustega — parukaga. Parukat kattis must sonimüts.

Kui rong peatus ja kütja pimeduses maha hüppas, astus Vladimir Iljitš nii kindlalt mööda trepikest vedurile, et masinist ei küsinudki midagi: selge, et see ongi Lenin.

Nüüd oli veduril kolm meest: masinist, tema abi ja Lenin.

Vedurit köeti puudega. Vladimir Iljitš vaatas: masinisti abi pildus puid esiteks võrele kolde lähedal. Puud kuivasid ja abiline viskas neid vähehaaval tulle. Süsi aga tasandas ta raudlabidaga, et need paremini põleksid.

Vladimir Iljitš leidis seinal naelakese, riputas sellele palitu, kääris käised üles ja alustas kütja tööd. Ta pani too-reid puid võresse, pildus neid ahju, segas labidaga hõõguvaid tukke. Masinist pöördus ikka ja jälle ning vaatas imes-tusega Vladimir Iljitši. Abi aga oli väga rahul: ta võis nüüd puhata. Ta istus eemale, popsutas piipu ja vaatles uut kütjat.

Nii sõideti Beloostrovi jaamani. Seal oli piir, kust algas Soomemaa.

Reisijail hakati kontrollima dokumente. Otsiti läbi terve rong. Masinist laskus trepist joostes alla. Jooksis rongi juurde ja haakis veduri lahti. Siis ajas ta selle veetorni juurde vett võtma ega kiirustanud veevõtmisega. Juba löi jaamas kolmas kell, vedur aga seisis ikka veel veetorni juures.

Masiništi juurde jooksis lõõtsutades peakonduktor ja osutas oma vilele: ärasõit! Siis sõitis masinist kiiresti rongi juurde ja haakis veduri külge. Peakonduktor vilistas.

Jaama ees seisis ohvitser ja vaatas masinisti poole. Näis, et ta aimas midagi. Ta viipas kellelegi käega; veduri juurde jooksid soldatid . . .

Kuid vedur liikus juba kohalt ja kihutas edasi.

1. Miks pidi Vladimir Iljitš Lenin end varjama?
2. Kelle abiga tal see õnnestus?
3. Jaota pala osadeks ja koosta kava.
- *4. Jutusta Lenini revolutsioonilisest tegevusest.

Mõndagi huvitavat sellest võid lugeda A. Kononovi raamatust «Jutustusi Leninist».

KREMLIS.

V. Bontš-Brujevitš.

Kiired rütmikad sammud kõmisevad alles tühjas koridoris. See on Vladimir Iljitš, kes varahommikul tõttab oma korterist Rahvakomissaride Nõukogusse. Tema kabineti ukse juures valvav tunnimees võtab Vladimir Iljitši nähes valveseisangu ja annab rõõmsa uhkusega talle au.

«Tervist, seltsimees!» teretab teda Vladimir Iljitš lahkelt.

«Tervist, Vladimir Iljitš!» vastab valjusti uljas punaarmee-lane Kremli komandöridekoolist.

Niipea, kui sulgus Vladimir Iljitši kabineti, selle lihtsa valgusküllase toa uks, algas seal töö, mis nõudis tohutut pingutust. Vladimir Iljitš armastas kõiges ranget korda. Heitnud pilgu lauale, millel lebas juba hommikune post ja eraldi

— telegrammid rinnetelt, võttis Vladimir Iljitš just selle paki ja luges lennul läbi telegrammid; ta tegi seda niivõrd kiiresti, et näis arusaamatuna, kuidas ta suutis haarata kõike, mis sinna oli kirjutatud. Temal aga olid nad juba meelde jäänud ja hiljem tsiteeris ta neid sõna-sõnalt peast. Pealegi alati haruldaselt täpsete arvudega, justkui oleks ta neid juba ammu teadnud. Kui ta tsiteeris telegrammi ärasaatmise ja saabumise aegu, siis tingimata ka tunde ja minuteid ning muidugi kõiki arvulisi andmeid verstade, marsietappide, rongide liikumise kohta; punaarmeeleaste, suurtükide, püsside, vagunite ja vedurite arvu kohta.

Kui poleks kümneid ja sadu kordi nähtud seesugust kiiret dokumentide lugemist, siis oleks seda tõepoolest võimatu uskuda.

Vladimir Iljitš märkis kaartidele, mis oli päeva jooksul sündinud, kuidas oli muutunud olukord rinnetel, otsustades viimati saabunud ettekannete järgi. Süvenes olukorda, märkis ära, läks laua juurde ja asus kiiresti, kiiresti koostama telegrammi telegrammi järel. Hakkasid helisema telefonid, algasid lakkamatud telefonikõned, väljakutsed otseühendusliinide kaudu igast ilmakaarest — põhjast, lõunast, idast ja läänest. Kabinet oli tulvil suminat ja tegutsemist . . .

Nõnda kestis see iga päev, nädal nädala järel, kuude viisi. Üha uued ja uued lahendamist vajavad küsimused, üks keerulisem teisest. Sealsamas töötas ta oma uute raamatute kallal, koostas brošüüre, artikleid ja lendlehti.

Ning alati inimesena rahulik, tasakaalukas, napolisõnaline, vilgas ja reibas. Temas peitus tõepoolest ammendamatu jõu, innustuse, loominguvõime, energia ning tahte allikas.

tsiteerima — lühemat väljavõtet sõna-sõnalise täpsusega esitama,
etapp — läbitud vahemaa

1. Milles väljendub Lenini erakordne töövõime?
2. Milline oli Lenin suhtlemises teiste inimestega?
- *3. Iseloomusta Leninit kõigi loetud palade põhjal.

KEVADISI TÄHTPÄEVI

MAIPÜHAD.

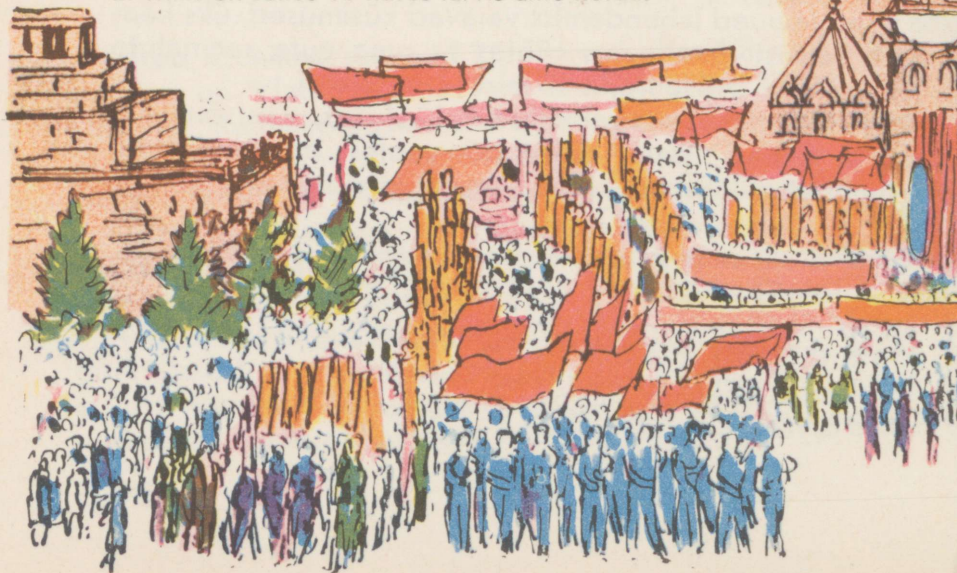
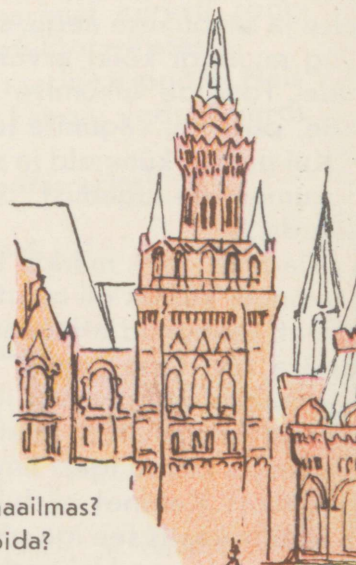
Juta Kaidla.

Päike soojalt, rõõmsalt särab,
marssijatest täis on tänav.
Mina olen nende seas,
isa kõrval sirges reas.

Pikad sammud astub isa,
palju väiksemad teen mina.
Kui tribüünist möödun ma,
hüüan valjusti: «Hurraa!»

Täna rõõmsaid hõikeid kostab
Tallinnas ja kaugel Moskvas.
Täna toimub maiparaad
igas linnas meie maal.

1. Mille eest võitleb töörahvas kogu maailmas?
2. Miks on selles võitluses tarvis ühte hoida?

OLED SEISNUD TORMIKAARTEL.

Jaan Kärner.

Oled seisnud tormikaartel
muistsest ajast murdmata.
Läänemere rannal, saartel,
meie armas Eestimaa.
Sind on hoidnud visa, vapper,
sinu rahva töö ja tapper.

Sajandeid sa pole näinud
päikest oma lastega.
Siiski kord on täide läinud
sinu lootus, sünnimaa.
Nüüd sa vaba rahvast kannad,
meile loovat rõõmu-annad.

Oma muistse mullajõuga
mehemeelt meis toidad sa,
oma relva, töö ja nõuga
kaitseme sind, kodumaa.
Seisma jääd sa igavesti
võimsas Liidus, vaba Eesti!
tapper — sõjakirves

VIIMASED KAITSJAD.

Eduard Männik.

I
Hakkas juba pimenema. Ühes vihmaga tihenes ka sakslaste kuulipildujate tuli. Alles öhtupoolikul olid nad vallutanud kõrgel Lasnamäe veerul seisvad paar maja ning asetanud nende katustele ja pööningutele kuulipildujad. Nüüd vihises niisama risti alla kuule nagu vihmagi. Üks kuulipilduja tulistas otse paemüüri taha, kogu tänavasillutis plak-sus kuulidest.

Polgukomissar vaatas tiku valgel oma suurt käekella ning pomises:

«Oodaku, kahekümne viie minuti pärast hakkavad nad saama tuld ja tõrva.»

Tunni aja eest oli polgukomissar leppinud kokku laevastiku staabiga, et need hävitavad merelt suurtükitulega kogu lõigule kardetavaks muutunud kuulipildujad. Seda teadsid kõik võitlejad ja ootasid kannatamatult esimesi laske merelt.

Puudus veel vaevalt kakskümmend minutit kokkulepitud ajast, kui polgukomissari ette kerkis noor madrus ja teatas:

«Seltsimees polgukomandör, meile saabus praegu teade, et esimese maja keldris on lahingu eest varjul ligi kolmkümmend eraisikut.»

Polgukomissar pööras kiiresti pea sõnumitooja poole. «Kes teatas?» küsis ta järsult.

«Üks vanaätt roomas välja ja jõudis meieni.»

Polgukomissari suust libises vandesõna. Oli selge, et vaenlase kuulipildujad tuli hävitada, kuid seejuures võisid surma saada naised ja lapsed. See on sõjamehe südamele kõige valusam. Sest vaatamata sõja karmusele on ikka igas võitlejas jäänud eriline hell koht südames just naiste ja laste vastu. See on temale puutumatu ja püha, see on otsekui osa sellest kodusest väikesest maailmast, eluringist, milles ta ise elas enne sõda ja milles ta jälle hakkab elama, rõõmu tundma pärast võitluse võidukat lõppu.

Polgukomissari tihedad mustad kulmud tõmbusid kokku ainsaks kriipsuks. Kuid just sel silmapilgul, kui ta otsis palavikuliselt lahendust, kas rünnata maja, helistada olukorrast laevastikku — ehk leidub veel mingi kolmas tee —, kõlas ta kõrva ääres nagu kelluke noore meremehe hääl:

«Seltsimees polgukomissar, lubage mind... ma katsun nad välja tuua.»

«Kuidas sina?» haaras polgukomissar meremehe mõttest kinni. Võib-olla oligi siin kolmas lahendus, mida ta asjatult otsis.

«Vanaätt ütles, et sakslasi ei asu majas, ainult kuulipildurid on katusel ja pööningul. Siinpoolne majakülg on meie tule all. Ma rooman majani, ronin keldriaknast sisse ja toon inimesed välja.»

«Too!» lõi polgukomissar järsku kaks karukäppa nooruki õlgadele, nõnda et see päris nõtkuma lõi. Sellest sõbramehe löögist hakkas polgukomissari nägu veel enam särama: «Tugev sa just ei ole, aga süda on julge, eht meremehe süda. Too . . .»

Ja minu poole käega heites:

«Mine kaasa, näita teed . . . aga kaugemale paerinnast ei lähe. Tehke kiiresti . . . aega on kaheksateist minutit.»

Jooksime kõrvuti mööda vihmast libedat Lasnamäe veeru üles. Ühe silmapilgu varjusime kuulipildujate eest jämedate puude taha. Siis küürutasime ja hüppasime pae-kivist hoone varju. Siin asusid meie esimesed võitleuspostid: kaks kuulipildujat.

Kakskümmend meetrit eemal valendas vihmast märg pearinnatise lint. Selle taga lamasid märgade takjapõsaste vahel mõned sidemehed ja vaatlejad. Viiskümmend meetrit neist eemal tõusis Lasnamäe veerul esimene maja.

«Minel!» lõin noorele madrusele müksu vastu õlga.

Ta kadus nõnda vaikselt üle rinnatise, nagu oleks libisenud vette. Ühe silmapilgu nägin ta kogu veel peenra vahel. Korraks sulpsatas kaugemal veeloik. Siis jäi kõik vaikselt. Möödusid piinavad ootuseminutid. Võib-olla on polgukomissari suur randmekell viis minutit taga? Või leidub keldris äraandlik vaenlane? Ehk... ma litsusin näo märga, raudkülma rohtu, et mitte mõelda. Nüüd on juba kümme minutit möödunud. Aga võib-olla on juba viisteist... kuusteist... seitseteist...

Esimene, mida ma kuulsin, oli imelik häälightsus. See... kas see ei olnud laps, kelle nutu lämmatas käsi? Mõni silmapilk hiljem ronisid üle paerinnatise naised, lapsed, üks ema imikuga, paar vanemat meest. Juhtisin nad Lasnamäe veeru alla. Seal seisatasid nad ja pöörasid järsku pead mere poole, kui kõmises üle taevaserva esimene raskesuurtüki mürsk nagu kõu.

«Kus on see vapper mereväelane... tahame teda tänada,» pöördusid paljud otsides ringi.

Kuid ta oli juba tagasi läinud oma võitleva rühma juurde.

- *1. Millise linna kaitsmist kirjeldab pala?
- 2. Miks oli inimeste päästmine ohtlik?
- 3. Missugune koht selles loos on kõige põnevam?
- *4. Jutusta lugu kokkuvõtlikult. Püüa sündmustikust kõige peamine edasi anda võimalikult väheste lausetega.

SÕDURI MÄLESTUSSAMMAS.

P. Širvys.

Ma sõdurit seismas
näen hommikurahas
tee ääres,
mis külast viib linna.
Ta valvel on postil,
jalg kivises tahus,
ei enam saa
edasi minna.

Ta tuli Orjolist
läbi tiheda tule
ja suitsu
ja kahurikõma.
Nii kaugelt, nii kaugelt
ta tuli ja tuli,
et kohata ootavat ema.

Kõik rahvale andis,
mis sõduril anda —
ja elust ta
surma astus.
Haud pime jäi talle
ja armastus rinda,
suur armastus
kodumaa vastu.

Nii tuli üks sõdur
kord kodumaa teele
ja seisma jäi
halli graniiti.
Kui möödud temast,
siis, palun, pea meeles,
et lilli sa
temale viiksid.

LINNULAULU JA ÕITE AEG

JÄLLE KEVAD.

Karl Eduard Sööt.

Jälle kuused kumisevad,
saared suisa sumisevad,
kaasik kajab, lepik lajab,
õisi helvetab ja sajab,
nii, et muru neisse upub.
Lõo lõõrib, kägu kukub:
«Ära uinu, ära tuku!»
Aeg on tõusta! Kukku, kukku!»
Pääsukene, piiri-pääri,
lendab ümber räästa ääri...
Piiri-pääri, liiri-laari —
kevade lööb pillerkaari!

SIPSIK JA KEVADISED VEED.

Eno Raud.

I

Päike hakkas iga päevaga ikka heledamalt särama. Lumi sulas ja väljas oli juba päris soe. Sellel kohal, kus enne seisis Anu ja Mardi tehtud lumememm, oli nüüd suur-suur veeloik, just nagu mängujärv. Üldse oli õuel kõik väga huvitav. Aga toas oli isegi natuke igav, sest Anu oli kõik oma mängud ära mänginud ega teadnud, mis edasi teha.

«Mis sa arvad, Sipsik, mis me nüüd tegema hakkame?» küsis Anu Sipsiku käest.

«Ma arvan, et me võiksime õue minna,» ütles Sipsik. «Ma olen terve talve toas istunud ega mäletagi enam, mismoodi õues on.»

«See on tõesti hea mõte,» ütles Anu. «Aga me peame

su soojalt riidesse panema, sest kevadel võib kergesti külmetada.»

Sipsikul sooje riideid ei olnud, aga Anu võttis oma punase rätiku ja mässis Sipsiku hoolega selle punase rätiku sisse. Siis pani Anu ka endale õueriided selga. Ja siis Anu ja Sipsik läksidki õue.

II

Anu pani Sipsiku maja seina äärde istuma ja ütles: «Vaata, et sa ei külmeta! Kevadine soe on petlik. Kui mängida ja ringi liikuda, siis ei külmeta veel nii kergesti. Aga kui ühe koha peal istud, siis võib kevadine tuul kergesti läbi tõmmata.»

Õues oli tõesti väga huvitav. Anu võttis oma mängulabida ja hakkas kevadvetele teed tegema. Ta kaevas mängu-
ojasid laiemaks ja mängujõgesid pikemaks. Ja mängujärvede vahele kaevas ta veel uusigi ojasid ja jõgesid. Ta kaevas ka ühe suure kanali, mis väga kiiresti voolas. Siis korjas ta puupulki ja pani need puupulgad vette sõitma ja puupulgad sõitsid just nagu väikesed laevad.

III

Nõnda siis Anu muudkui mängis ja unustas Sipsiku päris ära. Aga Sipsik istus maja seina ääres ja tal oli seal väga paha olla. Anu ei pannud tähelegi, et otse Sipsiku pea kohal maja räästa küljes oli üks pisike jääpurikas. See pisike jääpurikas hakkas tilkuma ja kõik tilgad kukkusid Sipsikule pähe. Mida rohkem päike paistis, seda rohkem jääpurikas tilkus, ja Sipsikul oli väga paha olla, sest tal polnud ju mütsigi peas. Ja kui Anu viimaks mängimise järele jättis ja

Sipsiku juurde läks, siis ta nägi, et Sipsik oli kohe päris märg.

«Vaene Sipsik,» ütles Anu. «Me peame ruttu tuppa mine-
ma, sest märjalt võib kergesti külmetuda.»

Ta võttis Sipsiku ja jooksis tuppa ja pani Sipsiku radiaa-
tori kõrvale istuma, et Sipsik seal sooja saaks ja ära kuivaks.

«Vaata, et sa mul nüüd haigeks ei jää,» muretses Anu.
«Haige on väga paha olla.»

IV

Aga Sipsik ei jäänud haigeks midagi. Juhtus koguni nii-
viisi, et haigeks jäi hoopis Anu. Ja Anu jäi nii haigeks, et
pidi päris voodisse heitma.

«See on küll imelik,» ütles Anu Sipsikule. «Sina said
märjaks, aga hoopis mina jäin haigeks.»

Kuid Sipsik arvas, et võib-olla sai ka Anu kevadvetega
mängides natuke märjaks ega pannud kanges mänguhoos
tähelegi, kuidas kevadine tuul läbi tõmbas.

Anu jäi kohe kauaks voodisse. Aga et Anul igav ei hak-
kaks, istus Sipsik aknalaual ja jutustas Anule, mis väljas
näha. Ta jutustas, kuidas lumi kõik ära sulas ja kuidas puude
otsa tekkisid pungad ja kuidas pungadest tillukesed lehed
välja tulid. Ja ta jutustas veel, kuidas rohi iga päevaga
ikka rohelisemaks läks ja kuidas isegi üks kirju liblikas akna
tagant mööda lendas.

Kui Anu viimaks jälle terveks sai, oli rohi juba päris rohe-
line, puulehed olid juba päris suured ja kirju ja valge libli-
kas lendasid kahekesi koos.

Nüüd läksid Anu ja Sipsik jälle välja mängima. Aga ke-
vadvetega nad enam mängida ei saanud, sest kevadveed
olid juba ammu kõik kuhugi ära voolanud.

Sellepärast mängisid nad hoopis teisi mängu.

1. Leia palast lõik, kus on kirjeldatud laste varakevadisi mängu.
2. Kujutle end Sipsikuna ja jutusta, miks Anu haigestus.
3. Nuputa looduskirjelduse järgi, mis kuus Anu terveks sai.
- *4. Jutusta, missuguseid mängu nad nüüd Sipsikuga õues mängisid?

KEVADE EHTED.

Olivia Saar.

Kevade kleit on kahar ja pehme,
mustriks puistatud võililleehmed.

Kevade põlled on peenardejooned,
niiskelt lõhnavad künnivaosooned.

Kevade rätil on laotusesina,
kantideks rändavat pilvedelina.

Kevad seob juustesse jõekäänupaela,
puhkenud pungad pärliteks kaela.

Endaga kutsub ta päikese kaasa,
rõõmustab metsa ja niitu ja aasa.

ehmes — ebe, udusulg

1. Kuidas kirjeldab luuletaja kevade ehteid? Seleta neid võrdlusi.
2. Leia kõige enam meeldinud väljend.

*3. Koosta ise jutustus «Kaunis kevad». Kasuta selleks oma tähelepänekuid ja kujukaid väljendeid luuletustest ning jutustustest.

ÕIELÕIKAJA.

Erni Krusten.

Oli päikesepaisteline puhkepäeva hommik. Sirelid meie õuel veel ei õitsenud, kuid nende rohelised õiepungad muutusid iga päevaga valgemaks. Homme, kõige hiljem ülehommel lõövad nad oma esimesed õiepungad lahti. Nad on puhtad ja valged; nendes on suvi, päikesepaiste, rõõm. Kui sirelipõõsad õitsema hakkavad, siis nad nagu avaksid oma silmad, nagu näeksid meid, nagu kuulataksid midagi ja ühtlasi nagu jutustaksid meile oma õnnest.

Sel hommikul olid lapsed kõik juba õuele kogunenud. Neid oli seal väiksemaid ja suuremaid. Lapsed mängisid. Siis avanes korraga uks ja välja astus vanataat, ühes käes vitstest punutud korv, teises käes pikad käärid. Lapsed teadsid, et see onu ei olnud rätsep, vaid aednik. Ja et sel onul laste jaoks alati lahkeid sõnu ning head naeratust oli, siis ümbritsesid lapsed teda kohe suure hõiskamisega.

Üks küsis: «Kuhu te lähete, onu?» Ja teine: «Miks teil see korv käes on?» Kolmas tahtis teada, kust onu selle korvi on saanud, neljandat huvitas, mida ta sellega läheb tooma, ja viies aina päris: «Mis te nende kääridega tegema hakkate?»

Onu seisis laste keskel, vaatas kõikidele otsa ja naeratas kõikidele, kuid ei jõudnud kõikidele vastata, sest küsijaid oli palju ning küsimusi veelgi rohkem.

«Nende kääridega,» ütles ta viimaks, «lähen ja lõikan sirelitel kõik õiepungad maha.»

Laste näod venisid pikaks.

«Jah, kõik,» noogutas vanataat lastele ja naeratas, nagu ta ikka oli naeratanud. Kuid laste hulgas oli märgata juba pahuraid nägusid, altkulmu vaatamist ja seda, kuidas nii mõnegi väikese huuled nüüd suure kiiruga pikemaks venisid.

«Kes tahab mulle abiks tulla, see toogu kiiresti toast endale ka käärid,» ütles vanataat.

Viieaastane Tiit, kõige väiksem lastest, oleks nüüd kindlasti jooksnud toast kääre tooma, kui teised poleks teda keelanud.

«Tiit, ära ole rumal!» naersid suuremad, nii kaheteistkümnenaastased poisid ja tüdrukud.

Vanataat jätkas: «Rõõm oleks aknast vaadata, kuidas sirelid õues õitsevad — päeva, teise, kolmanda, nädal aega, kaks nädalat. Eks ole, lapsed?»

Lapsed jäid vaiksemaks, tulid vanamehele jälle lähemale.

«Jah, ilus oleks vaadata küll,» kõneles vanataat. «Kuid mis teha, nüüd peame pungad ikka ära lõikama, sest muidu

tulevad kurjad inimesed, rüüstavad õied, murravad oksad maha, tallavad ja kisuvad kõik puruks. Seda oli juba näha möödunud suvel. Kui ma hommikul tööle läksin, jäid põõsad kõik ilusasti õitsema, aga kui õhtul koju tulin, polnud muud järel kui murtud tüükad ja narmendavad koored. Ja õisi oli täis kogu õu, kõik närtsinud ja tallatud. Ei tea, kust need kurjad inimesed peaksid küll tulema!»

Lapsed vaikisid. Ja juba avanesid pikad käärid ning langeski esimene rohekasvalge sirelikobar vanamehe korvi. Enne veel, kui käärid jõudsid teist õiepunga lõigata, küsis mitu lapsesuud korraga:

«Aga kui me enam ei murra?»

Käärid peatusid. Vanataat vaatas tagasi. Ta tahtis näha laste silmi, kuid kõigil peale väikese Tiidu oli pilk maa küljes kinni.

«Noh, mis teiega siis teha?» küsis vanataat. «Või jätaks õiepungad tänavu lõikamata?»

«Jätke tänavu lõikamata,» kostis laste suust. «Meie enam ei murra!»

«Aga mis teha suurte inimestega, kes ka põõsaid lõhuvad?» küsis vanataat.

«Meie keelame neid, ütleme, et ei tohi,» hüüdsid lapsed. Vanataat mõtles pisut ja pani siis käärid korvi.

«Kui lapsed lubavad, siis peab neid uskuma,» ütles ta. «Noh, eks ole tōsi, väikesed sõbrad?»

1. Miks tahtis vanaonu kõik õiepungad ära lõigata?
2. Miks jäi ta kavatsus siiski teostamata?
3. Jaota pala osadeks ja koosta kava.
- *4. Jutusta, kuidas saad sina kaasa aidata puude, põõsaste ja haljasalade kaitsmisele.

I

Laupäeval tuli Ruuta koolist koju, palituhõlmad laialt lahti. Ja kuigi trepikivil pähkleid toksivad Toomas ja Tiit võisid ise näha, et Ruutal on pluusile sõlmitud punane kaelarätt, ütles tüdruk ometi:

«Teate, poisid! Mina olen nüüd pioneer. Ja pioneeriülesanne antakse mulle ka.»

«Mis ülesanne sinusugusele kribule ikka antakse,» kahtles Toomas. «Igal hommikul tahvel üle pühkida?»

«Misjaoks tahvel?» solvus Ruuta. «Selleks on korrapiidaja. Minu hoole alla antakse hoopis sõpruse õunapuu.»

Sõpruse õunapuu kasvas kooli aias, kohe värava kõrval. Puu olid istutanud Gruusia pioneerid, kui nad kolm aastat tagasi Eestis külas käisid. Niisuguse õunapuu eest hoolt kanda on suur au, sellest said poisid hästi aru. Kuid ometi ei jätnud nad kiitlemata.

«Minu pioneeriülesande vastu sinu oma ei saa,» ütles Toomas. «Minu hoole alla anti kuus valget küülikut.»

«Ja minu oma vastu ei saa kogunisti,» uhkeldas Tiit. «Mina pean akvaariumis kuldkalu toitma.»

II

Sellest päevast peale rääkisid lapsed tihti oma pioneeriülesandest.

«Täna olid minu jänesed puurist välja pugunud,» kõneles Toomas. «Käisime neid terve klassiga püüdnud. Küll sai nalja!»

«Minul jälle tahtis kass kalad kinni pista,» pajatas Tiit. «Elavnurga uks oli irvakile jäänud.»

Ruutal ei olnud niisugustele luqudele midagi kõrvale seada. Tema toimetused olid igapäevased: kui vihma ei olnud, tassis ta õunapuu juurtele kaevust vett. Kui umbrohututid nina näitasid, tiris ta need välja. Aga enne lume tulekut meisterdas oma hoolealusele kuuseokstest kaitserüü.

III

Kevadel tuli lastel jälle pioneeriülesannetest jutt.

«On minul alles vaprad jänesed,» kiitis Toomas. «Kogemata lükkasin nende puuri ümber — söövad nagu ennegi.»

«Kalade üle ei tohi ka nuriseda,» kinnitas Tiit. «Eile jäi vesi vahetamata, nemad ainult natuke uimased.»

Viimaks küsisid mõlemad:

«Miks sina, Ruuta, midagi ei räägi?»

Ruuta muigas kavalalt:

«Minu eest räägib õunapuul!»

Kohe jooksid poisid kooliaia väravale.

Sõpruse puu oli üleni õites. Ta kiigutas õrnu valgeid kobaraid, ja selles oli tublile Ruutale nii palju kiitust, et Toomast-Tiitu löid pilgud maha.

Nemad olid kogu aeg tööd kiitnud, siin kiitis töö tegijat.

Meenuta mõnd juhtumit, kus töö sind kiitis.

KUIDAS KUKK MAJA EHITAS.

Kalju Kass.

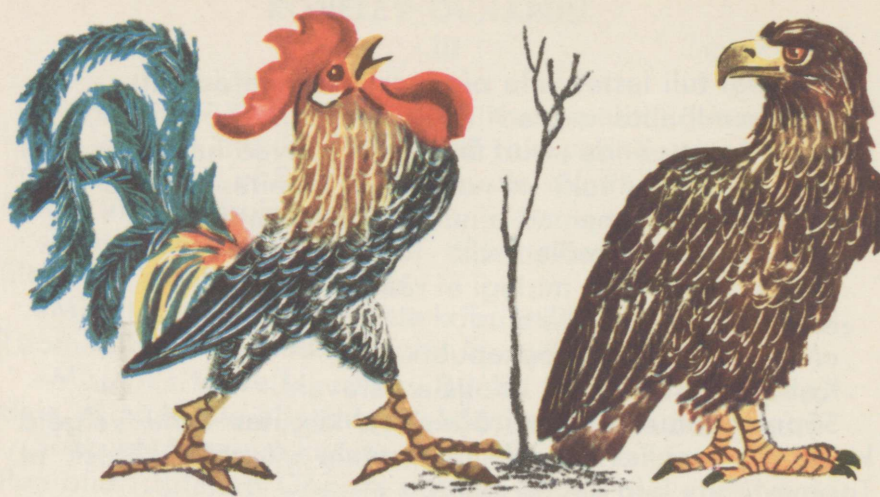
I

Kord hakkasid kukk ja kotkas maja ehitama. Et nad olid omavahel head sõbrad, siis otsustati majad ehitada kõrvuti. Järgmisel päeval hakkas kotkas hoolega kaljunukile oksa ja sammalt kandma. Lendas metsa, võttis oksarao või samblatuti noka vahele ja lendas tagasi. Ja nii kogu päeva. Öhtuks oli tal kolmandik pesa juba valmis. Ja kotkas vaatas ringi, kuidas naabrimehel töö edeneb.

Aga kukel ei olnud veel kõrtki kohale kantud.

«Kuidas siis sedasi, vennas?» päris kotkas.

«Mõtisklesin projekti üle,» vastas kukk. «Sellest peab tulema midagi erakordset.» Ja jäi kohe tukkuma, sest mõtisklemine oli teda tublisti väsitanud.

II

Järgmisel päeval töötas kotkas veel suurema hoolega ja õhtuks oli maja juba peaaegu valmis. Alles nüüd sai ta mahti vaadata, mis naabrimees teeb.

«Kui tahad, siis tutvustan sulle maja põhiplaani,» ütles kukk.

«Hea meelega,» vastas kotkas.

Kukk torkas oksarao maa sisse ja ütles, et sinna tuleb nurgakivi.

«Aga kuhu teine nurk tuleb?» päris kotkas.

«Tükk maad sealt edasi, kus päike praegu looja läheb,» vastas kukk ja jäi tukkuma, sest oksarao maa sisse pistmine oli teda tublisti väsitanud.

III

Kolmandal päeval sai kotka maja valmis.

«Kulla kotkas!» palus kukk. «Sa lendad laiemalt ringi, ehk tead mulle mõne palgimetsa juhatada. Hea, kui oleksid tammepalgid!»

Ja kotkas juhataski kuke saja-aastasesse tammikusse.

«See juba läheb!» hüüdis kukk ja kõndis tähtsalt ümber esimese tamme. «Homme raiun tammiku maha.» Ja heitis

magama, sest ümber tamme kõndimine oli teda tublisti väsitanud.

Öösel oli tugev torm ja murdis mitu tamme maha. Kukk istus puujuure all ega julgenud nokkagi välja pista, enne kui koitis. Veidi aja pärast lendas kotkas tammikusse ja nägi mahamurtud puid.

«Kas ise murdsid?» küsis imestanud kotkas kukelt.

«Ikka ise,» vastas kukk ja saputas hooletult tiibu. «Mul ei olnud kirvest kaasas.»

Valetajatega juhtub teinekord nii, et nad hakkavad ka ise seda uskuma, mida räägivad.

IV

Kotkas lendas koju ja jäi ootama, kunas kuke palee ker-kima hakkab. Ootas päeva, ootas teise ja tüki kolmandatki, aga kukke polnud kuskil näha.

Kotkas lendas uuesti tammikusse tagasi.

Kukk istus oksal, läbimärg, külmast lõdisedes, sest öösel oli vihma sadanud.

Kotkast nähes ütles kukk kähku: «Palee-ehitamine tuleb vist järgmisele aastale edasi lükata. Transpordiküsimus jäi lahendamata. Mul ei sobi ju ometi palke seljas metsast välja tassida. Aga senikaua magan õrrel.»

Ja sellest ajast peale magavad kõik kuked õrrel. Aga kui keegi neile ehitamislugu meelde tuletab ja kukke kelkimi-ses süüdistab, siis hüüab kukk solvunult:

«Trans-por-di-kü-si-mus!»

palee — loss, **kelkima** — hooplema, kiitlema

1. Miks jäi kuke maja ehitamata?

2. Võrdle kukke ja kotkast. Leia sõnu mõlema iseloomustamiseks.

3. Loe, mida arvab vanarahvas töökuusest:

Töö ei teota kedagi, laiskust laidab igamees.

Töö ei riku tegijat, kui tegija tööd ei riku.

Ära ruttu jutuga, ruttu tööga.

Tuleta meelde veel vanasõnu tööst.

*4. Koosta jutuke teemal: «Suuga teeb suure linna, käega ei kärbse-pesagi.»

KILPLASED.

Friedrich Reinhold Kreutzwald.

Kilplased hakkasid suure agarusega raekoda ehitama. Juba mõne päeva pärast olidki kolm põhimüüri püsti. Raekoda pidi tulema kolmenurgeline. Heinte sisseveoks oli jätud suur uks. Seda pidid hiljem kasutama ka rae-isandad ja kohtusaksad, sest kilplased polnud jätnud muud ust! Seejärel tegid nad katuse peale.

Nüüd liikusid nad raekotta, kuid ei näinud midagi.

«Millest see siis tuleb? Miks on siin kottpime?» küsisid nad üksteiselt.

Nad läksid uuesti õue ja silmitsesid raekoda väljast, leidsid aga kõik korras olevat. Ühte aga ei tulnud neil pähegi: nad olid unustanud aknad.

Kindlaksmääratud raepäeval kogunesid kilplased kokku ja asusid arutlema küsimust:

«Kuidas tuua päevavalgust meie raekotta?»

Üks kodanik teadis nõu.

«Vett majja toome me ju ämbriga,» kõneles ta, «järelkiult võime me ka valgust raekotta tuua kottidega.»

Selle aruka ettepaneku järgi tahtsid kilplased otsekohe käia. Nad tõid kühvlid, heinahangud, katlad ja kotid kohale ning asusid tööle. Nad tegid kotisuud lahti ja lasksid päikest põhjani paista. Siis sidusid nad kotid kinni, jooksid nendega raekotta ja puistasid seal valguse välja. Teised ladusid aga valgust kühvlitega ja heinahangudega korvidesse ja kottidesse. Kolmandad koguni kaevasid seda labidatega maast välja. Üks hoopis kaval püüdis valgust hiirelõksuga. Senikaua, kui päike paistis, töötasid nad väsimatult. Lõpuks nägid nad, et kogu nende vaev oli asjatu. Nad katkestasid töö ja läksid tagasi kõrtsi.

Kõrtsis aga istus võõras rändur, kes kilplastelt küsis: «Mida teie täna nõnda usinasti päikesepaistel tegite?»

Nad ütlesid:

«Tahtsime valgust raekotta viia, kuid ei tulnud sellega toime.»

Siis ütles rändur:

«Te hakkasite valest otsast peale. Kuid mina võin anda teile head nõu.»

Kilplased said uut lootust. Nad kostitasid võõrast ohtrasti ja lubasid talle head tasu.

Järgmisel päeval viis võõras kilplased raekoja ette ja ütles:

«Võtke katusekivid ära, siis on teil ka raekojas päevalge.»

Kilplased kandsid katuse laiali ja võisid nüüd raekoda tarvitada. Võõras sai oma hea nõu eest tubli tasu ja lahkus rutuga linnast.

Kogu suve oli õnn kilplaste päralt, sest rae-istungite aegu ei sadanud kordagi. Sügisel aga pidid nad hoone uuesti

katuse alla viima, ja nüüd oli raekojas jälle niisama pime nagu ennegi. Kilplased murdsid pimedas pead, kuid ükski ei leidnud nõu. Seal nägi üks neist juhuslikult, et ühe müüri-prao kaudu tungis valguskiir majja. «Pidage!» hüüdis ta. «Nüüd on mul põhjus selge. Me oleme ju aknad päris unustanud! Nõnda ei või teha küll kõige rumalamadki.»

Nüüd avanesid kilplaste silmad ja igaüks tahtis ise endale akna saada. Nad murdsid igast küljest seintesse augud ja said lõpuks heleda päevavalguse raekotta.

raad, rae — linnanõukogu vanasti, **raekoda** — linnanõukogu maja
Missuguseid inimesi mõtleb kirjanik kilplaste all?

MEHE TÖÖ.

Juhan Smuul.

Mehe tööst meil laulda laske.
Merel töö on suur ja raske.
Mehed suurest mõrrakastist
paati võtavad kalalasti.

Mühab kõrgel lainehari,
kalur lina tõstab, tarib,
ja kui tukub, merre kukub,
ja kui kukub, ära upub.

Aga tukkumise moodi
pole meestel meil kolhoosis.
Virgub koit ja magab pere —
juba kalamees on merel.

Päev on tõusnud vaksa võrra,
kalamees — see vaatab mõrda.
Ta näeb muret, ta näeb vaeva,
vihast tuult ja vihmast taevast.

Raske tööga kalad toodaks'
merelt, kes meid söödab-joodab.

Mõistata: *Metsas kasvab, rannal sünnib, vees elab,
tormis sureb?*

ÕLIKATK.

Harri Jõgisalu.

I

Hommik vaevalt hahetas, kui väiketiirud, rahvasuus raudviired, õhku tõusid, rinnutsi tuulde söötsid ja püügi-lendu alustasid. Hallide pilvede foonil välgatas kord siin, kord seal hele tiivatriip.

Ilm oli tuuline, tibutas vihma. Tiirud teadsid, kust niisuguse pahura mere puhul kala võtta. Paadisadam oli püügi-paigaks, kust millalgi tühja nokaga tagasi ei tulnud. Tuul võis puhuda kust äärest tahes või mitmest kaarest korraga, siin kaldakäänude taga oli ikka vaikkeid kalakohti. Siia lendasid tiirud kokku kogu rannast ja laidudelt.

II

Pea ees, sulpsatas väiketiir vette. Oli see hõbedaselt läikiv viidikakülg või vastu valget helkiv petlik lainevirvendus, mille järele lind sukeldus, mine tea, aga nokk jäi tühjaks ja väike lind kohkus veepinnalt üles. Karjatas kähedalt, nagu hoitaks teda kinni, sibas tiibadega, tegi madalal ringi ja tõusis siis püstloodis üles, aina kõrgemale ja kõrgemale.

Väiketiiru hoiatushüüd hajutas linnuparve kanali kohalt. Lendu tõusid ka kajakad võrgukuuride katustelt ja traali vantidelt. Miks põgenes väiketiir hädakisaga püügiplatsilt?

III

Mitmendat päeva seisis sadamasuus laev. Tuli pärast tormi, haises kala järele ja roostetas ning jäi remonti.

Laeva sisemusest tilkus musta kleepuvat õli. Ahtri alt tõusis veepinnale vikerkaareliselt helkiv laik, mis vajus kaugemale ja kaugemale. Tuul riisus õlikõntsa kokku ja surus kanalisuust sisse, vetikate ning särjesilmade vahele. Laev oli suur, masin võimas, ja mitte kellelegi vajalikku, tarvitatud õli lõpmata palju. Seda imbus merre päeval, kui remont käis, ja öösel, kui oli vaikne.

IV

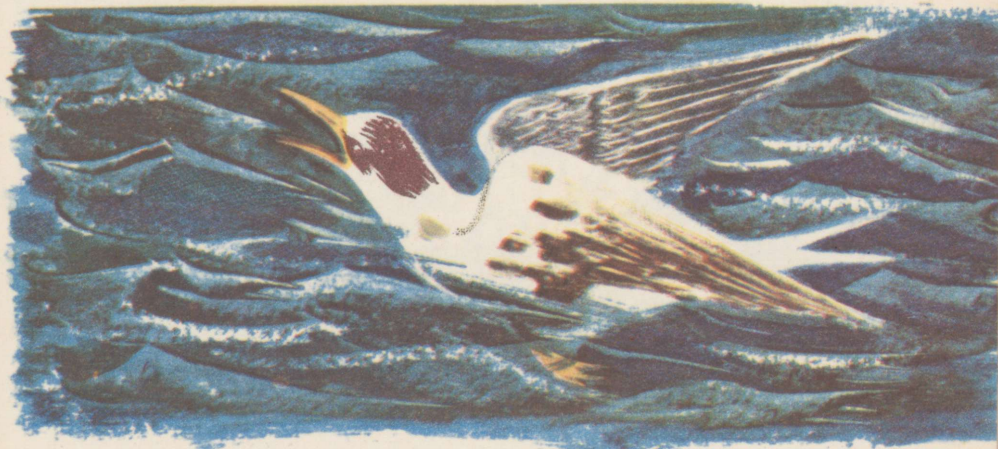
Kanalipinnale sukeldunud raudviires kohtas midagi varem kogematut — vesi kleepus, keelele ja sõõrmetesse jäi jäledasti haisev määre. Tegi linnu pimedaks, nii et ei näinud vee ega taeva vahet. Lumivalge tiibade alune oli korraga määrdunud ja raske. Hoiatava kisaga kadus lind kõrgele pilvede alla.

Silmad põletasid. Kui nad seletama hakkasid, leidis lind end kaugel lageda vee kohal. Otsis asjata kohta maandumiseks, kuni laskus lainetele.

Üle vee traavis vihmahoog. Lõi laine maha, ja kui pilv silmapiirile vajus, tuli päike. Tiir katsus vee pealt lendu saada. Tiibade suled kleepusid kokku. Neid puhastades jäi noka külge õli, vajus uuesti valutavatesse silmadesse. Esimest korda tundis lind, et vesi on märg, et kehal hakkab isegi päikese käes külm.

V

Tiiru-ema soojendas poegi ja jälgis iga pea kohale lendavat tiivapaari. Isale oleks ta alati vastu hõiganud: oma valgelaugulise tundis ta kaugelt, kõrgelt, tema hääle eraldas saja kajaka ja tiiru lakkamatust krää-kraast. Aga ikka

veel ei tulnud isalindu. Pesal istuja pööras end rahutult, tõmbas tiiva alt väljapukitseva ja eemale kippuva poja endale kurgu alla, kuulas kannatlikult selle näljast säutsumist ja saatis siis mitu kutset teiste lindude häälte hulka. Vastuseata. Veel mitu ja mitu korda — ikka ilma, et kutsutu oleks tulnud.

Lõpuks ei usu pesapaariline ennastki enam: hüüab iga ülelendaja poole, unustab ettevaatuse, laseb pojad laiali, jookseb ärevalt edasi-tagasi. Väike linnusüda valutab.

VI

Suure vaevaga õnnestus tiirul veepinnalt tõusta. Vänderdades, kord tuulest kantud, kord väsimusest vajudes, otsis ta laidu pesa ja poegadega.

Esimesele kivile, mida lainetest märkas, laskus piinatud lind maha. Rohkem kukkus kui maandus. Kivi oli päikesest soe. Märg lind lootis end siin kuivatada, katsus uuesti sulgi sugeda, tiibu laotada.

Tarvis oli kalade järele sukelduda, süüa ja poegadele toitu viia. Kuidas pidi lind seda tegema tõrva sisse kastetud tiibade ja ligunenud sulgedega?

VII

Nädala pärast või pisut hiljem, kes siin päevi täpselt luges, tõstis vana kalur angerjamõrra vesiaia tagant õlitunud linnu, kellel oli kuldne nokk ja jalad, otsmikul valge lauk.

Lained olid ta pesa lähedale kandnud. Kahjuks mitte enam elavana.

särjesilm — veetaim, **foon** — taust, tagapõhi, **vant** — tross laevamasti kinnitamiseks, **ahter** — laeva tagaosas, **jäle** — vastik, kole

1. Miks on see lugu kurb?

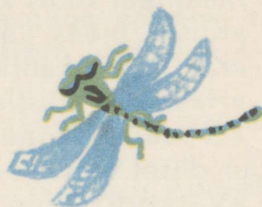
2. Kirjelda, kuidas kannatas isatiir, kuidas muretses tiiru-ema.

3. Mõttele, kuidas oleks võimalik olnud õnnetust vältida?

SEE ON HEA.

Heljo Mänd.

Nurm mängib nurmenukuga,
nurmenukk kullerkupuga,
kullerkupp tuuleiliga,
tuuleil sinise kiiliga.
Sinine kiil mängib ojaga,
oja mängib konnapojaga.

Aga mina, inimeselaps,
vallatu, kärmas ja kraps,
mängin kord nurmenukuga,
kord jälle kullerkupuga,
lobisen tuuleiliga,
tantsin sinise kiiliga,
jooksen võidu ojaga,
lõbusa konnapojaga.
Igaüks mind oma sõbraks peab
ja see on hea,
oi, kui hea,
oi, kui hea!

I

Maanteel sõitis kaks jalgratturit.

«Kuule, mees, kas sa käed lahti sõita oskad?»

«Küll ma oskan!»

«Hakkame võistlema!»

«Ei tea, maanteel ei maksa mängida. Tuleb veel mõni suur diisel vastu . . .» kõhkles Andres.

«Värised?! Tule tee proovi!» hüüdis Peeter ja tegi algust.

Sellist väljakutset ei saanud Andres juba puht uhkuse pärast tagasi lükata. Ta vaatas igaks juhuks üle öla tagasi — tee oli tühi. Eespool kulges see samuti sirgena ja siledana. Olgu, ta veel näitab Peetrile, kuidas uhkustada.

Peeter kihutas lahtiste kätega tee vasakpoolsel serval, Andres parempoolsel. Et aga lahtiste kätega sõites on seda kergem tasakaalu hoida, mida suurem on kiirus, lisasid mõlemad aina hoogu, nii kuidas jalad võtsid. Kumbki pois- test ei tahtnud alla vanduda ja esimesena käsi juhtraua külge panna — võistlus on võistlus! Nii nad kihutasid kõr- vuti mööda teed Sinioru poole.

Andres vaatas kogu aeg teed otse enda ees, kuid viskas aeg-ajalt kõrvalpilke ka Peetri poole. Ja äkki juhtus midagi, mis sundis teda otsekohe käsi juhtraua külge lööma ning järsult pidurdama. Peetri jalgratas jõnksatas kuidagi imeli- kult ja juba järgmisel hetkel lendas Peeter koos oma «Turis- tiga» üle kaela kraavi.

II

Andres sai pidama alles natukese maa tagant. Ta hüp- pas ühe ropsuga sadulast, lükkas jalgratta kraavi küljeli ja jooksis Peetri juurde.

Peeter upitas vaevaliselt ennast ja jalgratast püsti. Esi- mene asi, mis Andresele silma torkas, olid värsked kriimus- tused Peetri paremal käsivarrel.

«Peeter? Kuidas sa's sedamoodi?» oskas Andres ainult küsida.

«Ei ole häda midagi, põlve lõin sutike ära . . . aga vaata, ratas!»

Peetri jalgrattal oli tõesti pisut ebatavaline välimus: ta juhtraud oli täiesti viltu käänatud ja latern vaatas külje peale.

Andres aitas juhtraua õigeks käänata ja lambi otse panna. Muud suuremat häda jalgrattal polnud.

«Noh, paistab, et läks veel õnnelikult . . .» lausus Andres, kui esimene hirm ja ehmatus olid möödas. «Kuidas sa siis niimoodi üle kaela käisid?»

«Üks kivi oli tee peal ees. Lõi ratta viltu ja mina kraavi . . .»

«Vedas veel!» pöördus Andres Peetri poole. «Oleks see natuke maad edasi juhtunud . . .» Ta näitas käega ettepoole, kus teetamm tõusis ümbritsevast heinamaast kõrgemale ja tee oli ääristatud madalate valgeks vööbatud postidega. Peeter vaatas ainult ja kehtas õlgu. Kõik oli sõnadetagi selge.

III

Peeter kääris püksisääre üles. Põlv veritses üsna tugevasti, ta oli mehiselt marraskil. Andres otsis taskupõhjust enam-vähem puhta taskuräti ja sidus sellega Peetri põlve kõvasti kinni.

See oli kõik, mis praegu teha sai.

«Sõidame nüüd edasi!» ütles Peeter, kui oli end natuke tolmust puhastanud.

«Kas põlv haiget ei tee? Sõita ikka saad?» päris Andres.

«Pole midagi! Egas me siia öömajale jääda saa . . .!»

Esialgu läks sõit üsna hästi, kuid peatselt hakkas Peeter vähehaaval maha jääma. Algul oli ta vait ja alles mõne aja pärast tõi kuuldavale:

«Ära nii kiiresti vehi! Põlv on väga valus . . . ei saa hästi sõtkuda.»

Tempo oli jäänud üsna aeglaseks, päike aga veeres üha

madalamale. Koduni oli veel jäänud enam kui kaks kilomeetrit maad. Peeter kannatas vaikides. Ta mõistis, et see on kõik tema süü ja kaevata pole põhjust.

1. Kuidas lugu veel oleks võinud lõppeda?
- *2. Sea silpidest vanasõnu

õn	hüü	les	tus	pa	rem	da	het	ta
ei	tul	ne	a		kui	kar	se	ka

3. Jutusta lugu kokkuvõtlikult.

EKSKURSION.

Heljo Mänd.

Matsalu!
 Matsalu!
 Pilliroo- ja kõrkjasalu,
 linnukülad, linnutalud,
 linnud õhus, linnud jalus.

Pühajärv!
 Pühajärv!
 Elujärv, ilujärv!
 Hüppas rõõm su siniveest,
 hakkas naerma meie sees.

Emajõgi!
 Emajõgi!
 Jookse ruttu, Emajõgi!
 Peipsil laiaks järveks saad,
 kannu sinna meie paat.

Taevaskoda!
 Taevaskoda!
 Käime mööda taevaskoda.
 Sinu kõrgel katusel
 pehmet pilve katsume.

Tõravere!
 Tõravere!
 Tere, tere, tähepere!
 Silmapilk su teleskoop
 kosmose me juurde toob.

Munamägi!
 Munamägi!
 Meie kõige armsam mägi.
 Sinu tornitipust saab
 tervitada tervet maad.

MIDA MÖTLES SIIL!

I

Ühel poisil polnud sõpru. Millegipärast ei tahtnud keegi temaga sõbrustada. Siis läks ta metsa endale sõpra otsima. Läks mööda teed, kohtas jänese poega:

«Jänku, jänku, kas tahad saada mu sõbraks?»

«Tahan!»

Nad läksid koos edasi. Jõudsid metsaveereni ja jahimees tuli vastu. Jänese ehmus, pugest põõsa varju peitu, jäi täis hirmu kükitama.

Jahimees küsib:

«Poiss, kas sa jänest ei näinud?»

«Nägin.»

«Aga kus ta on?»

«Näe, seal põõsa taga.»

Jahimees tulistas küll, aga juba olid jänese jäljedki jahtunud.

II

Poiss läks üksinda mööda metsa edasi. Päike loojus. Tuul hakkas puhuma. Lehed pea kohal hakkasid kahisema. Ta istus puu alla ja hakkas mõtlema. Igav on maailmas üksinda elada!

Äkki vaatas orav puuõõnest välja.

«Poiss, poiss, mis sa siin teed?»

«Otsin sõpra.»

«Tahad olla minu sõber?»

«Tahan,» ütles poiss.

Orav rõõmustas, kutsus ta oma pessa, pani talle pähkleid ette, tegi talle pehmest samblast aseme.

«Söö ja heida magama.»

Poiss söi kõhu täis ja magas hästi, aga hommikul ärkas varemini, tungis orava aita, puistas kõik tema pähklid oma tasku ja läks oma teed.

III

Läheb mööda metsa ja vastu tuleb karu.

«Poiss, poiss, kuhu sa lähed?»

«Otsin sõpra, kas hakkad mu sõbraks?»

«Hakka!» ütles Mesikäpp.

Lähevadki koos, aga metsatihnikust jooksevad välja kurdad koerad. Poiss ehmub ja palub:

«Ära jäta mind maha, mu sõber!»

Mesikäpp ütlebki:

«Istu ruttu mu turjale. Kuidagi ikka põgenemise üheskoos.»

Karu jookseb ja koerad ajavad teda taga. Poiss istub karu seljas ja sunnib:

«Kiiremini, kiiremini, Mesikäpake!»

Aga Mesikäpal on juba keel ripakil ja karvigi märg: tal on poisiga raske joosta. Siiski jooksis ta koerte käest ära, langes kuuse alla maha ja ütles:

«Ma magan natuke, aga sina valva.»

Poiss istus maha, võttis noa ja hakkas endale vilet vestma. Metsast tuli keegi naine. Peatus ja küsis:

«Kelle see karu siin lamab?»

«Minu oma,» ütles poiss.

«Müü tema nahk mulle, ma maksan sulle.»

«Mis siis ikka,» ütles poiss, «anna!»

Naine hakkas talle raha lugema, karu aga kuulis kõik pealt, tõusis jalule ja läks metsa.

IV

Poiss oli jälle üksinda.

Saabus öö. Koerad hakkasid tihnikus haukuma.

Poisil oli õudne ja külm ning kõht oli tühi. Istus ja nuttis.

Siil vaatas urust välja ja küsis:

«Poiss, miks sa nutad?»

«Mul on kahju,» vastas poiss, «mul oli kolm sõpra, aga kõik jätsid mu maha. . .»

Siil imestas, raputas pead:

«Siin pole kõik nagu korras.»

Poiss jutustas talle kõik, nagu oli olnud.

Siil ei vastanud midagi. Tõmbus kerra ja veeres oma urgu.

1. Leia vastus jutustuse pealkirjale.

2. Mis on selles loos tõsieluline, mis muinasjutuline?

*3. Esita lugu näidendina.

LINDUDE JA LOOMADE SÖDA.

Ernst Särgava.

I

Karu oli saanud metsast noore põdra kätte ja tahtis selle risuhunniku alla peita, et pärastpoole sealt pehmet rooga võtta. Risuhunnikust tuli aga pisike risulinnuke välja ja hakkas paluma:

«Kulla pai onuke, ära lõhu risuhunnikut: mul on siin pisike pesake ja pesas pisikesed põrmukesed pojukesed! Ära lõhu! Ära lõhu!»

Ta hüppas ühelt oksalt teisele ja siutsus haledasti.

«Pea suu!» urises karu. «Sina ja sinu pesa! Mis on sinust ja sinu poegadest kasu! Korista nad siit eest ära!»

«Kulla onuke,» palus risulind edasi, «ma olen küll pisike, aga eks natuke ole ikka minustki kasu!»

«Vait!» kisendas vihane karu. «See, mis ma ütlesin, on sulatõsi: ei sinust, su sugulasist ega ühestki linnust ole pisematki kasu. Kärbsepüüdjad, sääsesööjad, parmupiinajad olete kõik!»

Karu kära oli hunt kuulnud ja sinna jooksnud.

Ka öökull ja kaaren olid kisa peale ligi lennanud. Öökulile läks see õige südamesse, mis karu rääkis.

«Ohoo!» hüüdis ta jämeda häälega. «Pole veel asi nõnda hull! Ohoo! Ohoo! Või meist pole kasu?» Enam ei saanud ta rääkida, kui kaaren sõna võttis ja ütles:

«Krants, krants! Krants on vanakaru. Või teotama! Ülekohtused loomad! Meist on maa peal tuhat korda enam kasu kui teist!» ja kisendas seda nõnda valjusti, et mets kajas.

II

Rebane oli riidu kuulnud; määr, ilves, tõhk — kõik olid ligi kogunenud.

Aga ka rähn, vares, peoleo ja kotkas seisid ümberringi puude otsas ja kuulasid pealt.

«Vaat! Ei saa! Ei saa ega saa saamagi, et risulinnu pesa ära lõhute!» vaakus vares. «Viiqe oma põdrapoeg kuhu tahes!»

«See on hirmus ülekohus,» vihastas tõhk, «sihukese pärast peab meie aus onu heast toidust ilma jääma!»

«Ja oma väsinud liikmeid veel vaevama,» lisas rebane juurde.

«Lõhu pesa ära!» õrritas tõhk. «Kui nõu ei aita, aitab jõud!»

«Pea suul!» hüüdis peoleo.

«Trr! . . . Ei tohil!» laskis rähn sekka.

«Sõda, sõda, sõda!» kisendas vares täiest kõrist. Teised linnud võtsid nõu vastu ja kuulutasid metsloomadele sõja.

«Olgu!» mõirgas karu ja pühkis laubalt higi.

«Homme tulge Kõrgerabale välja, siis hakkame pihta!»
«Olgu!» karjusid teised loomad — ja sõda oli kuulutatud.
Linnud lendasid kõrge kuuse otsa nõu pidama; loomad
läksid karu koopasse asju arutama.

III

Kurvalt istusid linnud kuuse otsas.

«Oli ikka natuke ettevaatamatu,» arvas kurg, «et kohe varesele järele karjusime. Ega nende meeste vastu palju saa, need on õppinud kiskuma!»

Arvati siia ja sinna, aga midagi ei teatud ette võtta, mille läbi võit lindudele oleks võinud jääda.

«Päästsin korra mesilase elu, kui ta jõkke oli kukkunud,» ütles meokas, «ja ta lubas mulle abiks olla, kui mul häda käes on. Ehk teaks tema nüüd nõu anda!»

«Õige, õige!» vastasid linnud. «Sa mine räägi sellest mesilasele! Aga meie peaksime piiluri ka välja saatma, kes salaja pealt kuulaks, mis aru metsloomad peavad,» arvasid mõned.

Kägu võttis selle ameti enda peale.

Natukese aja pärast tuli kägu tagasi. Ka meokas oma mesilasega oli sinna jõudnud.

«Noh, mis head või paha kuulda?» küsisid linnud, kui kägu tagasi oli tulnud.

«Asjalugu on järgmine,» seletas kukulind, «nad pidasid karu koopas aru, kuidas sõdida, ja jäid järgmise otsuse juurde: karu hakkab ninameheks, teised on sõdurid, aga rebane seisab kõrgemal kohal ja hoiab saba võidumärgiks ülal. Kui saba tõuseb, siis on võit nende pool, aga kui saba langeb, siis on häda käes, siis on vaja jalgadele tuld anda, et eluga pääseda!»

Niipea kui mesilane karu nime kuulis, sai ta hirmus vihaseks ja ütles: «Küll ma sellele mesikäpale näitan, või tema tahab ninamees olla! Sõbrad,» hüüdis ta lindudele, «lähme aga kartmata sõtta! Küll ma muretsen, et rebane saba maha langeb!»

IV

Teisel päeval olid vaenlaste väed koos. Sõja kohaks oli Kõrgeraba. Mõlemalt poolt olid tulnud kõik, kes pidid tulema.

«Kas olete valmis?» kisendas karu.

«Valmis!» hüüdsid linnud.

«Kas mesilane on siin?» küsis öökull tasa.

«Siin, siin,» sosistas meokas.

Suure müra ja käraga tormasid loomad lindude poole. Rebane oli kõrge kännu otsa roninud, silmad suureks ajanud ja saba hästi selga tõstnud.

Korraga lendab mesilane viuu! rebase juurde ja annab talle vops! oma terava nõelaga just nina pihta! Tuld tuleb rebasel valu pärast silmist. Ta kargab kännu otsast maha ja saba on üsna maas.

«Häda! Mehed-vennad, häda!» kisendab jänes, kes hoolega rebase saba oli vahtinud. «Rebase saba on üsna maas.»

Mehed-vennad vaatavad selja taha. . . Rebane jookseb, kaapab korra ühe, korra teise käpaga nina. — Ja saba? Saba jookseb mööda maad!

«Häda!» kisendavad loomad ja pistavad kõik jooksu. Linnud kihutavad takka järele ja ajavad nad kus seda ja teist.

Loomade häbi oli suur. Nad ei tohtinud oma silmi enam lindudele näidata.

Öökullil on sellest võidust veel praegugi heameel ja tänapäevani kisendab ta öösel uhkesti:

«Ohoo, ohoo!» nii et mets kajab.

määr — mäger, **tõhk** — tuhkur (metsloomad), **meokas** — metstuvi

1. Kuidas õnnestus lindudel sõda võita?
2. Pane tähele, kuidas linnud ja loomad kõnelevad.
3. Leia kõik tegelased ning esita lugu osalistega.
4. Koosta kava ja jutusta selle järgi pala kokkuvõtlikult.

KÄGU.

Eesti rahvalaul.

Kuku, kuku, käokene,
helgi, hella linnukene,
kuku kullasta suveda,
heledamat heinaaega!

Ega sa kivile kuku
ega laula laanepuile.
Sa kukud kõrbe karjasele,
laulad laane lamburile,

paugud palgiraiujale,
tiksud teedekäijatele,
helgid heinaniitjatele,
luksud loovõtjatele.

KOLM NÕUANNET.

Prantsuse muinasjutt.

Elas kord talupoeg. Varakevadel püüdis ta kinni ööbiku. Äkki hakkas lind rääkima:

«Milleks on sul mind vaja? Lase parem lahti. Vastutasuks saad minu käest kolm nõuannet.»

«Hea küll, kui sinu nõuanded midagi väärt on, lasen su lahti,» vastas talupoeg. «Kuula siis,» jätkas ööbik. «Esiteks, ära aja seda taga, mida sa kätte ei saa. Teiseks, ära tunne kunagi kahju selle üle, mille oled kaotanud. Kolmandaks, ära usu seda, mis on ilmselt võimatu.»

Talupoeg mõtles veidi ja tegi siis pihu lahti. Ööbik lendas puuksale ja ütles:

«Oled sina ikka rumal! Lasksid mu lahti, aga kas sa ka tead, et mu kõhtu on peidetud kalliskivi, mis on suurem hanemunast ja sinu rusikast?»

Seda kuuldes pidi talupoeg kahjutundest peaaegu surema. Ta oli pihus nii suurt kalliskivi hoidnud! Mõte kadumäläinud rikkusest ei andnud talle rahu. Ta vaatas lindu ja palus:

«Kulla ööbik, tule minu juurde tagasi, istu minu peopesale! Viin sind oma koju. Oled mu aukülaline ja saad kõik mida tahad.»

«Oh sind küll!» ütles ööbik. «Kas siis selleks oli sulle minu nõuandeid vaja? Sinu jaoks olen ma kättesaamatu, kuid sina tunned sellepärast kahju. Mõttele järele: kas võib minu kõhus olla kalliskivi, mis on minust endast kolm korda suurem? Sina aga usud seda. Nii sa siis kasutasidki minu nõuandeid!»

Ööbik lehvitas tiibu ja lendas minema. Talupoeg jäi aga tühjade kätega.

PISIKE PIILPART.

Harri Jõgisalu.

I

Varasuvine rannakarjamaa hõõgus päikesepaistes. Õhk maa kohal virvendas, meri ja vesisilmad pilliroopuhmaste taga pildusid pimestavalt sätendavat valgust. Üksikud kajakad liuglesid laisal lennul üle kivise kaldavee. Nad häälitsevad harva: päev oli liiga kaunis, et kisada.

Tulin piki kaldapealset ja pöördusin rannavallilt alla madalale luhale, et väikeste järvekeste ja rooviirgude vahelt pääseda otse küla poole viivale teerajale.

Korruga pistis roostikus part prääksuma. Valjusti ja hädaliselt, nagu oleksin talle peale astunud. See tuli nii ootamatult, et nõksatasin poolelt sammult seisma. Rooseina varjust kostis vee pladinat ja piiksumist.

Taipasin: «Siin on pardiema oma pesakonnaga.»

Hea meelega oleksin teda näha tahtnud ja otsisin pilguga kohta, kust vaba vesi üle pilliroopöörise paistab.

Ja juba nägingi neid. Silmapilguks vilksatasid koos emaga ka kaks või kolm kollasekirjut poega, kuid need kadusid nii, et ainult pisut pritsmeid jäi vee pinnale. Vana part paterdas kaldast eemale, peksis tiibadega vett ja, nokk lahti, prääksus järelejätmatult.

Sai siis vaevaliselt lendu ja selle asemel, et põgeneda, nagu oodata võisin, viskus väike lind otse minu jalge ette rohusse. Käis üle kaela uperpalli ja pool pugedes, pool roomates katsus varjuda. Sealjuures vedas ta jõuetult lotendavat tiiba enda järel.

Pardi käitumine oli nii ärev ja hirmutatud ning ta välimus õnnetu nagu igal viga saanud loomal või linnul.

II

«Oi, vabandust! Mul ei ole mitte kõige vähematki kurja kavatsust. Ei tulnud selle mõttegagi, et sind häirida! Ja-ja, ma lähen kohe ära. Näed, pöördungi juba teisale!» pomisesin rohkem endale kui paanikas pardile.

Kuid lind ei pidanud mu vabandust millekski. Ka seda mitte, et ma veest ja kõrkjatest otse kiirel sammul eemaldusin.

Ta potsatas veel suurema hooga mulle jalge ette. Kael tahapoole õieli, pea püsti, nokk hädaldamisest lahti.

Tegin veel ühe kiire põike.

Ei jõudnud aga kümnet meetritki edasi, kui part oli jälle mu jalge ees. Veel ligemal, veel õnnetum ja sai vaevu jalgu alla. Takerdus rookõrte vahel, vaata, et käänab kaela kahekorra.

«Vigane mis vigane! Kas tegigi endale kusagil häda?» vilksatas mul mõte peast läbi.

Ometi teadsin, et see on lindude vana vigur — kutsutama külaline pesast või poegadest eemale meelitada; tõelist või arvatavat vaenlast ninapidi vedada, tähelepanu endale tõmmata, saagiahne jälitaja jahikirg viimase võimaluseni üles kütta ja siis tagaajaja nina eest lendu vurada.

Too polnud mingi uudis, kuid see, kuidas väike habras lind seda tegi, oli uskumatult tõetruu. Ei jälgegi mängust, vaid iga hetk valmis end ohverdama: «Näed, ma ei saa su eest mitte kusagile!» Part tegi kõik, et ainult teda nähtaks ja pakkus ennast saagiks, et saaks vaid ohu poegadest eemale viia.

Jäin seisma, et näha, mis saab edasi.

Lind jäi samuti vaatama.

Silmitsesime pika hetke teineteist.

See oli piilpardi ema. Tundsin ta juba eemalt ära, kuid nüüd nägin lähemalt kui kunagi varem.

Kõigi teiste partidega võrreldes oli piilu pisikene nagu ilus mängukann. Sulestik pruun, peenemustriline, tiival läikivroheline küüt, nokk ja jalad olid sinakashallid. Tume triip silmade kohal andis linnule kuidagi nukra ilme. Sellest triibust vaatas mind valvas silm. Kord üks, siis vilksamisi teine.

Tema nägi kindlasti enda kohal koletist, kelle vastu ei suuda, kellest lahti saada võis ainult enda ohvriks pakkumise hinnaga.

Imetlesin väikese linnu vaprust. Vaidlematult oli see mäng eluga. Ta ei võinud teada, et ma teda ei viska, kuigi käsi oleks ulatanud. Kähriku või rebase võis nii pesast eemale meelitada — need oma ahnuses muidugi tulevad linnule järele, kuid kas ikka iga kord õnnestub viimasel hetkel lendutõus . . . ?

III

Jätsin pardi sinnapaika ja tegin minekut, kuid ta pettis ja meelitas mind aina edasi.

Alles siis, kui teele jõudsin, jättis ta mu maha. Oli korraga nii terve, et lendas suures kaares kõrkjate äärde veele.

Tõusis seal saba peale püsti, prääksus, rüüpas nokatäie ja saputas võidukalt sabatutti.

Pisikesed tumedad tombukesed ujusid roost välja, joondusid ema järele ritta ja purjetasid hanereas edasi.

Selles sõidus oli kordumatut ilu, aga ka uhkeldamist ja võidurõõmu: hirm oli ninapidi veetud!

Mul oli pardi üle hea meel. Olin tänulik elamuse eest, mille ta jättis oma vapruste ja ohvrimeelsusega.

küüt — jutt, joon

1. Miks jättis pardi käitumine kirjanikule unustamatu elamuse?
2. Mida huvitavat oled sina loodusest ja loomade elust tähele pannud?
3. Kuidas oled sa loodust hoida ja kaitsta aidanud?

HEAD TEED, KEL JALAD KANNAVAD!

Ellen Niit.

Maast lahti, poisid nooremad,
kel nägemata vooremaad,
ja väljad sinisalused,
ja vaiksed metsaalused!

Kõik, kes on sitke turjaga,
nüüd teele — hea või kurjaga!
Käib telgiks iga rõuk või aun
ja seljakotiks iga paun.

Teeviitasid sa harva loed,
ei tõmba limonaadipoed:
seal seista sa ei vaevu, sest
head vett saab iidseist kaevudest.

Ning süda on kui tuletael
ja säde sealt on Põhjanael.
Kaed öösist merd, mis lohemust,
ja rännumees saab kohe sust!

Head teed, kel jalad kannavad!
Ees luhad on ja rannamaad,
paekaldad ajapragused
ja silmapiiritagused.

aun — viljarõuk,

tuletael — kergelt süttiv puukäsn,

kaema — vaatama.

SÕNASELETUSI.

A

adru — pruunvetikaist moodus-
tunud meremuda

ahter — laeva tagaosa

ahvatlema — kedagi nõusse mee-
litama, veetlema

alpus — narrus

ammutama — kusagilt midagi väl-
ja tõstma, kapaga tõstma

anum — nõu

• aun — viljarõuk

avarii — liiklusõnnetus

avitama — aitama

B

barjäär — tõkkepuu, kaitsevõre

• briljant — vääriskivi

D

diisel (auto) — raskeõlimootor;
diiselmootoriga auto

diplom — kirjalik tunnistus (õppe-
asutuse lõpetamise või muu
kohta)

• duell — kahevõitlus

E

ehmes — ebe, udusulg

ekskavaator — kaevamismasin

etapp — läbitud vahemaa

F

foon — faust

G

garderoob — riidehoiuruum

garnison — teatavas asulas või
kindluses paiknev sõjaväeosa

H

hall — külmunud kaste maas

• harmoonium — orelitaoline muu-
sikariist

heituma — kokkuma, hirmuma

helklema — korduvalt helkima,
läiklema

helpima — lusikaga kiiresti suhu
tõstma

hermeliin — nirginahk

hiivama (ankrut) — üles vinnama

hägune — sogane, ähmane

häire — alarm, hoiatussignaal

hämmastama — suuresti imestama
panema

härdesti — haledasti

höõritama — keerutavalt liigu-
tama

I

iid-iidne — igivana, väga vana

iil — äkiline tugev tuulepuhang

ikalduma — kuivama

innukas — vaimustatud, tuline,
hoogne

J

jagelema — tülitsema, riidlema,
sõnelema

- jurta — telkelamu

jäle — vastik, kole

järama — närima

K

kaema — vaatama

kalpsama — kargama

kamal, kamalu — peopesa

keevitama — metalle sulatamise
või kuumutamise teel ühendama

kelkima — hooplema, kiitlema

- kelpkatus — viltuse otsaviiluga
katus

khaan — idamaine valitseja

koit — varahommikune aeg

kolonn — teatud korra järgi sea-
tud rivi

- koonal — ketramiseks valmistatud
taku- või linapundar

- koot — endisaegne rehepeksu-
riist, pint; koib, sääreluu (loomal)

kopp — kühlitaoline tõstmisriist

- krihvel — tugevdatud kriidise gust
pulgake kivitahvlile kirjutami-
seks

kubjas — alam mõisaametnik

kurv — pöörang, käänukoht

kähvama — midagi järsku tege-
ma; teravalt, solvavalt ütlemä

käkaskaela — uperpalli

kängitsema — jalatseid jalga pa-
nema

käsikamber — kõrvalruum, pāni-
paik

käärkamber — kiriku kõrvalruum

- külimit — viljamõõt

kütt — jahimees

L

- laid — väike saar

lampassid — lai värviline pael
(vormi) pükste küljeõmblusel

laotus — taeva laotus

laug — osa parsile kuivama pan-
dud viljast

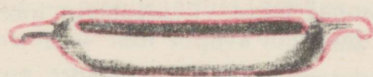
laup — otsmik, otsaesine

latter — hobuse ase tallis, harili-
kult vahepuudega eraldatud

legend — rahvajutt ajaloolisest
sündmusest

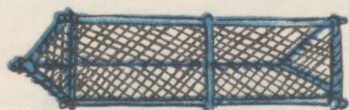
leem — vedel supp, supivedelik

- leivalõime — puust vanni moodi nõu taigna valmistamiseks

liguje — likku
 lihav — lopsakas
 liiatuba — rehetoa kõrgem, par-tepealne ruum

- liiv — kalapüügiirist

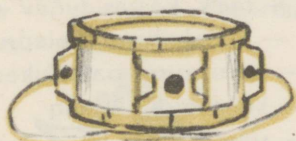

lonkima — jõude käima, luusima
 lohvakil — ripakil, sorakil
 luhahainamaa — jõeäärne heina-
 maa

lõim — kanga põhikude, lõime-
 lõngad

lõuend — (jämedakoeline) linane
 või kanepine riie

- lähker — puust, kahe põhja ja punniauguga õhuke vee- ja piimanõu

- läkiläki — karusnahkne kõrvade-
 ga talvemüts

läte — allikas

lösutama — madalaks vajunult
 seisma

M

magistraal — pealiin
 manner — suur maismaa

meokas — metstuvi

merelaid — väike saar

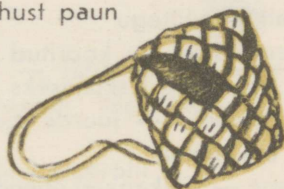
- meteor — lendtäht

meteoriit — maailmaruumist maa-
 kera pinnale langenud mete-
 oorkeha

miiting — rahvakoosolek

mõdu — jook

- märss — võrkkott; puukoorest või kasetohust paun

määr — mäger

mütt — vahend kalade võrku hir-
 mutamiseks

N

napsama — äkki haarama; kergelt
 lööma

nari — lavats, magamisase

nobe — kiire, väle

nukker — kurb

nähvama — nipsakalt, salvavalt
 ütleva

O

oga — terav okas, okkake

opman — mõisaametnik

optimist — julge ja elurõõmus
 inimene

orkaan — äärmiselt tugev torm,
 rajuj

P

pagema — põgenema

pahmama — peksmiseks mahalao-
tud vilja (pahmast) tallama

palee — loss

palukas — pohl

- parmas — viljavihkude hunnik,
lõigatud vilja sületäis

parrepalk — rehetoa tala; pars

— rehetoa taladel asetsev latt

patt — süütegu

peerulõmm — kooritud puuhalg
peergude kiskumiseks

peibutama — juurde meelitama,
ahvatlema

- penn — sarikapaari ühendav rõht-
puu

pinevalt — pingutatult, tähelepä-
nelikult

plagama — minema jooksma

praost — vaimulik

profesteerima — vastu vaidlema

puskama — puksima, sarvedega
tõukama

päeviline — päevatööline

püdel — poolpaks

(vedeliku kohta)

R

raad, rae — linnanõukogu vanasti

raagus — lehtedeta (puu)

raekoda — linnanõukogu maja

raev — pöörane, metsik viha

rahn — suur kamakas või tomp
(ranna) luide — liivahang mere
ääres

redutama — peidus olema

rehi — vili peksmiseks

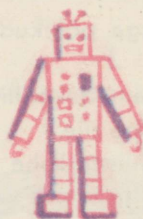
riidaline (rand) — madal kalda-
meri, kus ei saa paadiga ran-
duda

riivatu — häbitu, kõlvatu

- ristik — ristikhein, härjapea

- robot — masinimene

roigas — malk, kaigas, tugev oks

ruuge — tumekollane, helepruun

rähk — puru, rusu, paetükikesed

rüht — kehahoid, seisang

rüpp — süli

rüü — riietusesse, linasest (või
takusest) rüdest pikk kuub

S

saluut — pidulik tervitus aupau-
kudega, rakettidega

saunik — vanasti talu saunas ela-
nud inimene

sireen — vile signaali, alarmi andmiseks

sulnis — magus, armas, veetlev

sumama — läbi sügava lume või vee astuma; vett segama

susi — hunt

sõsar — õde

sõstrakarva (silmad) — rohekaspruunid

• särjesilm — veetaim

sööstma — formama, viskuma, hüppama

südi — julge, reibas, rõõmus, virge

süld — vanaaegne pikkusmõõt

T

taaler — rahaühik

talaar — vaimuliku ametirüü

• tapper — sõjakirves

targu — ettevaatlikult, mõistlikult, targalt

teesklemata — silmakirjatsema

teetamm — vall ehk muldkeha, millel kulgeb tee

teistre — teise pere

teleskoop — pikksilm taevakehade vaatlemiseks

tihnik — tihe võsane mets, padrik

tihumeeter — puidumassi kuupmeeter

• truu — sillake

tsiteerima — lühemat väljavõtet sõna-sõnalise täpsusega esitama

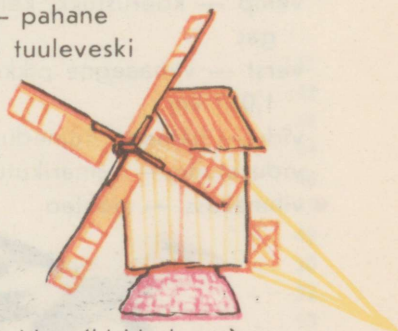
tuder — lina umbrohi

tuletael — kergesti süttivaks töödeldud puukäsn, mille külge löödi tuleraualt tuld

tulvil — ülevoolavalt täis

tusane — pahane

• tuulik — tuuleveski

tõhk — tuhkur (kiskja loom)

tõredalt — pahaselt, kurjalt, tõrevalt

tõuvili — suvivili

tõgama — pilkama, nõökama

U

ude — peen karv

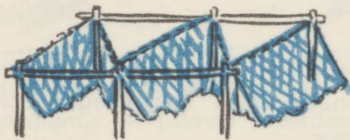
- ungas — kolmnurkne auk kelpkatuse otsas katuseharja all

urg — auk, koobas

V

- vabe — puu võrkude kuivatamiseks

vader — vennas

vainu — aas, heinamaa

vant — tross laevamasti kinnitamiseks

vats — kõht

vemp — koerustükk, kelmus, riugas

verst — vanaaegne pikkusemõõt, 1,067 km

vidu — hämarus, tumedus, udusus

vidusetund — hämarikutund

- vihmakass — peoleo

vihur — tuulispea, äge tuulepuhang

- viisk — puukoore ribadest punutud jalats

vine — vaevalt märgatav uduvõi suitsuviir

vile — õhukeseks kulunud

vilgas — nobe, elavaloomuline

vimm — kestev vaenulikkus

vägilane — jõumees, kangelane
väherdama, vähkrema — siplema, püherdama

vöörus — eeskoda

Õ

õilmed — õie kroonlehed

õrritama — vihale ajama, ärritama

Ä

ädal — pärast niitmist uuesti kasvanud hein

ähmiga — ärevalt, kiirustades

ärplema — kiitlema, hooprema

ääs — kolle sepikojas

Ö

ökoonomia — kokkuhoidlikkus, säästlikkus

Ü

ühmama — hooletult ning ebaselgelt midagi ütleva, kohmama

üllas — õilis, suursugune

SISUKORD.

JÄLLE KOOLI

O. Saar Tähtis kuu*	4
H. Jõgisalu Õpetaja ootel	5

SUVEPÄEVAD PÄIKSELISED

O. Saar Kaugekõne ⁰	6
O. Luts Aadu kalapüük	8
L. Andre Äikese eel*	9
E. Sārgava Suvevihm	9
H. Mānd Vikerkaar*	11
H. Jõgisalu Häire	12
H. Jõgisalu Kihnu lood	13
H. Jõgisalu Mardi mārgikogu	16

TARKUST TAGA NÕUDMAS

O. Luts Arno esimest päeva koolis	18
J. Rannap Korrapidajad ⁰	22
H. Jõgisalu Sõõgilauas	23
H. Jõgisalu Õpetajate päeva kingitus	25
O. Luts Tootsi taskud	26
A. M. G. Schmidt Viplala koolis ⁰	30
Kuuba muinasjutt Mis on maailmas kõige parem ja mis kõige halvem asi	34
A. Lindgren Pipi otsib spunki ⁰	35

JUBA LEHTI LANGEB

H. Mānd Ringmāng*	41
Eesti muinasjutt Seene kuld	42
J. Kaidla Seeneline*	44
H. Jõgisalu Õunaaias	44
V. Sõelsepp Sõstrad sõsarad* Tige tikker*	46
H. Jõgisalu Kaks kõrvitsakasvatajat	47
S. Kummel Jõumees Notsu	49
M. Nurme Kits kärneriks	50
I. Krõlov Konn ja härg*	52
H. Jõgisalu Marutuul ja kadakad	53
L. Koidula Sūgise mõtted*	54

SŪGISÕHTUD PIKAD

H. Jõgisalu Sūgistuul	54
Eesti rahvajutt Teise silmas nāed pindu, oma silmas palki ei nāe	55

Eesti rahvajutt Hirmul on suured silmad	56
Ukraina muinasjutt Rebane ja kurg	57
Uudishimulik hiir	
A. Kaalep Hunt ja susi	59
J. Liiv Ega me ometi sellepärast vihased ole!	60
I. Krölov Hunt ja kurg*	61
Eesti rahvajutt Vanaõeluse silm	61
Rootsi muinasjutt Kullakamakas	62
Eesti rahvajutt Ihnus peremees	64
L. Tigane Kelle loom see on?	65
J. Parijõgi Kuidas Lõpeküla mehed said perekonnanimed	67
Jaapani muinasjutt Ārateenimata õnn	69
E. Enno Vaene mees*	71
Eesti rahvajutt Reheliste kättemaks mõisahärrale	72

SUUR OKTOOBER

H. Suislepp Meie oktoobrilaul*	73
S. Aleksejev Uus õpetaja	73
E. Hiir Lenini partei*	76
H. Jõgisalu Kooli muuseumis	76
A. Tigane Tuuletiivuline Jussu	78
F. R. Kreutzwald Miks Tallinn valmis ei saa	79
P. Rummo Eesti lipp*	80
J. Semper Eesti NSV hümn*	81

LANGEB LUND

J. Saar Kes?*	82
O. Luts Õnnetus jääl	83
O. Luts Arno on haige	87
K. Kangur Lumelaul*	89
J. Rannap Matemaatika ja väeülem	90
J. Kaidla Tuul ja kuusk*	92

PÄEV ON KUKESAMMU PIKEM

E. Kuusk Kuidas pühad luuavarrega kinni püüti	93
E. Niit Külmaeide näärivigur*	94
H. Rammo Näärimuinasjutt	95

TUISUTAAT ON AMETIS

H. Pukk Tõeline mängumees ⁰	100
J. Kallak Liuvälja tegemas	102
A. Pervik Kelk ja kilk	104
H. Jõgisalu Metsloomadele süüa viimas	104
K. Kangur Tuisulaul*	107
H. Jõgisalu Roti väi	107

H. Jõgisalu Sündsusetu uudishimu	109
Saksa muinasjutt Metsamajake	111
Serbia muinasjutt Kolm jahimeest	116
L. Andre Vastel sõitis kingust alla*	116
J. Rannap Kõige suurem kukkel ⁰	117
Eesti rahvalaul Vastla laul*	118

KODUMAA KAITSEL

Eesti rahvajutt Suur Tõll	119
K. Korsen On rahu kaitsel Nõukogude Armees	123
H. Jõgisalu Kõrge külaline	123
L. Pantelejev Ausõna ⁰	124

SIIN ELAVAD MU VANEMAD

E. Niit Kleit jäi väikseks*	128
E. Krusten Kolm päiklit	128
Eesti rahvalaul Eide vaev*	131
V. Ossejeva Pojad	131
Hiina muinasjutt Vihm ja päike	132
U. Leies Täitsamees*	133
L. Koidula Ema süda*	134
J. Kaidla Urvad*	134
J. Kõrv Veteema heategu	135

VENNASRAHVASTE PAJATUSI

M. Bojanžu Rutta, kirjake*	137
Eesti rahvajutt Töö kiidab tegijat	137
Läti muinasjutt Kuidas härra kohut mõistis	138
Vene muinasjutt Havi käsul ⁰	140
Valgevene muinasjutt Varastatud vara tugevust ei too	144
Ukraina muinasjutt Kasuisa ⁰	146
Moldaavia muinasjutt Tõndale	150
Gruusia rahvajutt Teenitud rubla ⁰	151
Kirgiisi muinasjutt Kuidas poiss linna päästis ⁰	153
K. Žane Kodumaa*	155

RÄÄSTAST TILGUB!

H. Väli Kevadet säutumas	156
E. Niit Lõoke*	157
A. Kitzberg Kevad	157

PILK TULEVIKKU

R. Vaidlo Unistus ja mõte ⁰	158
A. Hlebnikov Robotid nii ei toimiks ⁰	161

SUUR LENIN, TA OLI ÜLLAS

M. Kuznetsov Esimene õpilane ⁰	164
A. Kononov Rongi nr. 71 kütja	165
V. Bontš-Brujevitš Kremlis	166

KEVADISI TÄHTPÄEVI

J. Kaidla Maipühad*	168
J. Kärner Oled seisnud tormikaartel*	169
E. Männik Viimased kaitsjad	169
P. Širvys Sõduri mälestussammas*	173

LINNULAULU JA ÕITE AEG

K. E. Sööt Jälle kevad*	174
E. Raud Sipsik ja kevadised veed ⁰	174
E. Krusten Õielõikaja ⁰	177
O. Saar Kevade ehted*	177
J. Rannap Kõnelev õunapuu	180
K. Kass Kuidas kukk maja ehitas	181
F. R. Kreutzwald Kilplased ⁰	184
J. Smuul Mehe töö*	187
H. Jõgisalu Õlikatk	188
H. Mänd See on hea*	191
V. Beekman Teel ⁰	192
H. Mänd Ekskursioon*	194
H. Mänd Mida mõtles siil?	195
E. Särgava Lindude ja loomade sõda	197
Eesti rahvalaul Kägu*	201
Prantsuse muinasjutt Kolm nõuannet	202
H. Jõgisalu Pisike piilpart	203
E. Niit Head teed, kel jalad kannavad*	206

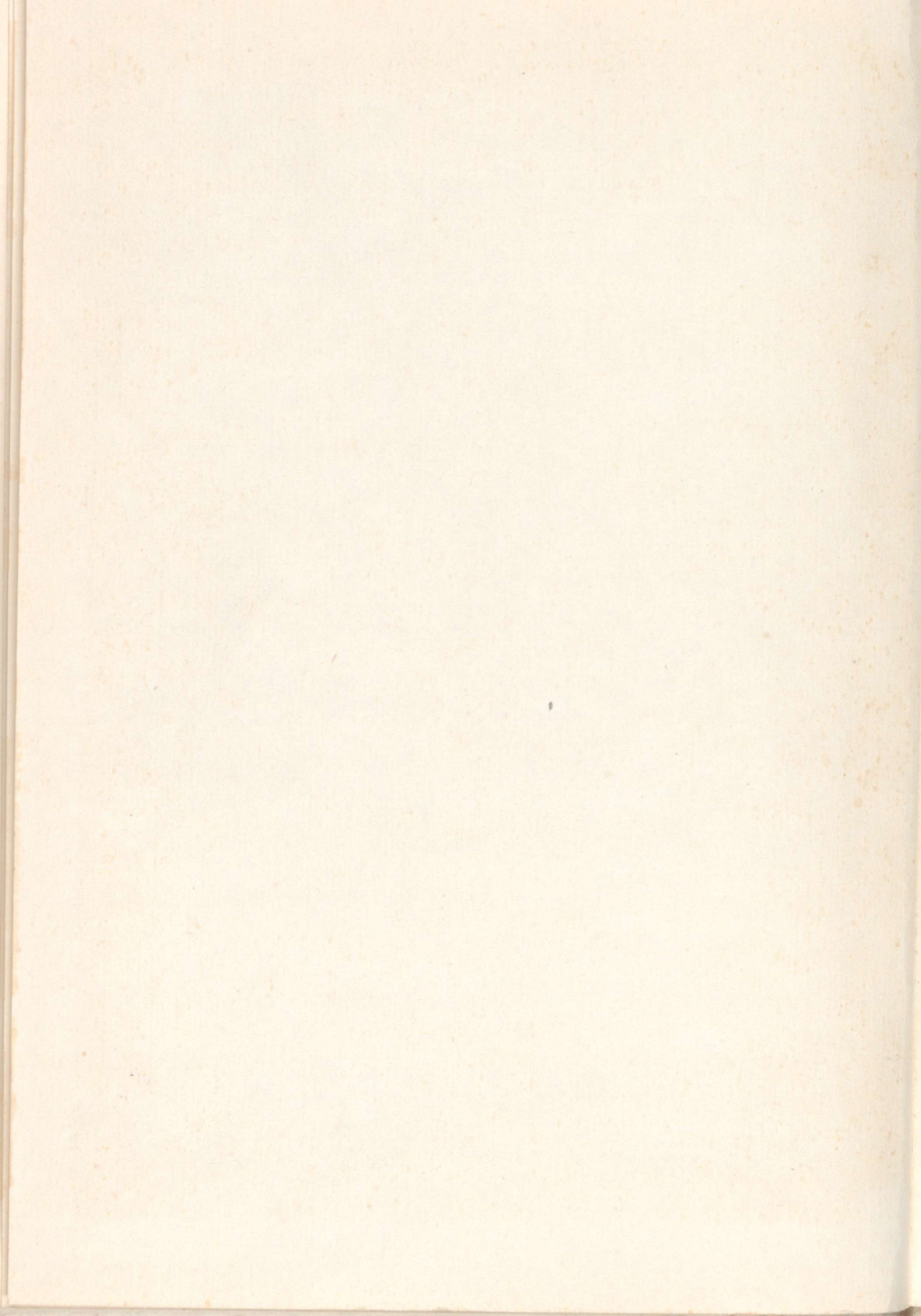
Sõnaseletusi

207

* — luuletused

⁰ — autori tekst lühendatud või kohandatud

Эха Хи ие, Харри Йыгисалу. Книга для чтения по родному языку для III кл. На эстонском языке. Художественное оформление С. Шкоп. Иллюстрации Э. Кирикаль и С. Шкоп. Издательство «Валгус». Таллин, Пярнуское шоссе, 10. Тоimetaja V. Perbo. Kunstiline toimetaja H. Keigo. Tehniline toimetaja E. Sagris. Trükkida antud 1. XII 1970. Vene NFSV Sovetski Tselluloosi- ja Paberikombinaadi ofsettpaber nr. 1, 60X84/16. Trükipoognaid 13,5. Tingtrükipoognaid 12,6 Arvestuspoognaid 11,54. Trükiarv 33 000. Tellimuse nr. 1425. Trükikoda «Oktoober». Tallinn, Kreutzwaldi 24. Hind 28 kop.

28 kop.

A

31470

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01124285 8